

CAIETELE BLAGA

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL

„LUCIAN BLAGA”

Ediția a XLIII-a, 11-14 mai 2023

LANCRĂM | SEBEȘ
2023

CENTRUL CULTURAL
Lucian Blaga
SEBEȘ

Proiect editorial susținut de
Primăria și Consiliul Local al Municipiului Sebeș,
prin Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș

REDAȚIA:

Eugeniu NISTOR – *redactor-șef*
Ion MĂRGINEANU – *redactor fondator*
Nadia-Diana ARSIN – *redactor*
Florin COȘULEȚ – *redactor*
Călin ANGHEL – *redactor*
Radu TOTOLIANU – *redactor*
Anca MICU – *redactor*
Laura Erika GUȚĂ – *redactor*
Rodica HĂPREAN – *secretar de redacție*
N. Emil ALEXANDRU – *tehnoredactor*

Orice corespondență se va trimite la:
Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș, b-dul Lucian Blaga, nr. 45,
Sebeș, jud. Alba, cod poștal 515800, tel. 0372930929, email:
contact@cclbsebes.ro.

ISSN: 2360-3054; ISSN: L 2360-3054

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL
„LUCIAN BLAGA”
Ediția a XLIII-a, 11-14 mai 2023

CAIETELE BLAGA

Editura Ardealul
Târgu Mureș, 2023

CUPRINS

EXEGEZĂ BLAGA:

Gheorghe VLĂDUȚESCU, „*Saeculum*” în istoria filosofiei românești7

Eugeniu NISTOR, *Omul, ca ființă istorică în viziunea filosofică blagiană*..... 15

Ana SELEJAN, *Blagologia și festivalul*..... 45

George DAVID, *Empatie și persuasiune în corespondența lui Lucian Blaga*55

Zoia Elena DEJU, Zenovie CÂRLUGEA, *Lucian Blaga – acum un veac, în 1923*67

Eugeniu NISTOR, *Il significato della metafora nella filosofia di Lucian Blaga* (traducere în limba italiană de **Fabio MELANO**)..... 79

Monica GROSU, *Liviu Rusu – un bilanț epistolar*87

Mircea M. POP, *Despre Triada de aur a literaturii române: „Eminescu-Arghezi-Blaga”* 93

RECENZII:

Ana SELEJAN, *Poezia cunoașterii și autocunoașterii*97

PREMIILE FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL „LUCIAN
BLAGA”, SEBEȘ - LANCRĂM, 2022 105

PROGRAMUL FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL
„LUCIAN BLAGA”, ediția a XLII-a, 2022 219

EXEGEZĂ BLAGA

„SAECULUM” ÎN ISTORIA FILOSOFIEI ROMÂNEȘTI

Academician prof. univ. dr. Gheorghe VLĂDUȚESCU*

“Saeculum” in the History of Romanian Philosophy

Abstract. *The “Saeculum” journal, edited by Lucian Blaga during the troubled times of war, had only eight issues: six in 1943 and two in 1944. It was a European class journal due to its cultural and philosophical content, the quality of its contributors and the abstracts translated into widely circulated languages..*

Keywords: *Lucian Blaga, Saeculum, Romanian thought, future of Romanian philosophy, cultural modernity.*

Cuvinte-cheie: *Lucian Blaga, Saeculum, gândire românească, viitorul filosofiei românești, modernitate culturală.*

„Saeculum”, la romani, era neam, generație, epocă, durată lungă, spirit al vremii. Mai erau, ca variante, și *Veac* sau *Aion*, cu sensuri similare, dar „Saeculum”, în țara de peste munți, aceea a marilor luminiști de odinioară, latinizanți din răscoală sufletească și în vederea trezirii neamului, părea mai potrivit. Și, tot asemenea, și pentru faptul că, în toate sensurile la un loc, „Saeculum” trebuia să fie „afirmarea unei generații nu numai între hotarele țării ci și dincolo de hotare”, așa cum spera Lucian Blaga (*Saeculum*, nr. 1, 1943, p. 108).

Cum a început (nr. 1, ianuarie-februarie 1943) și cum s-a exprimat, în cele opt fascicule, revista avea să fie mai

* Academia Română: Secția de Filosofie, Psihologie, Teologie și Pedagogie, București.

mult decât promițătoare. Numai că mersul evenimentelor i-au zădărnicit proiectul, frângându-i existența. Ultimul număr, cel al optulea, apărea în martie-aprilie 1944. Ce avea să se întâmple, se știe. Firul istoriei, așa cum va fi fost răsucit în același an, în august, nu mai lăsa să se dezvolte proiecte de emancipare națională, în genere, și spirituale, în particular.

Propunându-și să înfățișeze gândirea filosofică românească și să arate „că în România se face filosofie cu simțul de răspundere dictat de prezența conștientă a unei înalte culturi”, ce mai putea face „Saeculum” de când chiar ceasul filosofiei, din timpul ei de aur, stătuse? (Zevedei Barbu, „Unitatea » de la Saeculum, în *Saeculum*, an I, nr. 2, p. 115). Pentru că mersul, pe calea pe care începuse filosofia românească modernă să pășească, era întrerupt. Trebuia (vai!) să fie întrerupt, căci programele ei și noua așezare politică nu se îngăduiau.

„Predominarea tendințelor idealiste în filosofia românească, respingerea materialismului și condamnarea lui, considerarea metafizicii ca ultima expresie a filosofiei, agnosticismul și misticismul sunt trăsăturile principale și caracteristice ale acestei filosofii”,

scria în epocă, în 1946, mai exact, Lucrețiu Pătrășcanu (*Curenți și tendințe în filosofia românească*, cap. II). Pe deasupra, Pătrășcanu mai găsea că în cuprinsul filosofiei românești „din ultimele decenii vedem că se reflectă destul de fidel aproape aceleași curenți și tendințe ca în restul Europei”.

Blaga însuși vedea în „Saeculum” o revistă „care să nu fie un simplu magazin de mărfuri adunate mai ales de peste hotare...” (nr. 1, 1943, p. 108). Aceasta însă nu prin tăierea legăturilor cu marea lume a civilizației, ci în vederea afirmării de sine a gândirii românești. Multă vreme, până la

Primul Război Mondial, „gândirea românească se găsea... într-o fază de tatonare, de pregătire, de exercițiu” (*Despre viitorul filosofiei românești*, nr.1, 1943, p. 1). Timpul acesta, de tot necesar, nu venea din mimetism. Intrând în istorie mai târziu, poate că pe la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul celui următor, cu Dimitrie Cantemir (mai cu seamă în tradiție greacă și neogreacă) și Samoil Micu (în ordinea scolasticii apusene), filosofia românească avea nevoie de un timp de racordare la ritmurile gândirii apusene. Nu putea s-o facă de la început și să reinventeze ceea ce instituiseră grecii și latinitatea meridională. Ca în vechime Roma, care s-a acordat cu Grecia prin sincronizare culturală, ca în zorii epocii moderne englezii, francezii, germanii, italienii, spaniolii. Francis Bacon, René Descartes, Jacob Böhme, Pico della Mirandola, Juan Luis Viaes, dintre cei mai reprezentativi, înnoiau asimilând tradiția. Descartes scria *Discours de la méthode*, un fel de manifest al modernității, în „limba vulgară”. Dar, parcă spre a-i descifra visurile filosofice, a făcut ca să-i fie tradusă în latina „școlii”. Revizuiind traducerea, fidelă doar lingvistic, a modificat „adesea cugetările însele, căci ne-am străduit peste tot să-mi respect propria gândire...” (*Disertatio de méthode*, Lectori suo S. D.). Cumpănind între limbajul scolastic și acela propriu, îl înnoia pe unul și-l încărcă încă mai mult la sensuri pe altul. Cam la fel procedaseră Cantemir și Micu, apoi Maiorescu. Asemenea lui Cioran, la vremea lui, aceștia nu au creat o filosofie, filosofia lor. Au stabilit însă matricea lingvistică și au adus gândirea autohtonă, în măsuri diferite, mai mult sau mai puțin, la cota vremii lor. De ce Maiorescu, în lecțiile sale de „istoria filosofiei contemporane”: germană, franceză, engleză, lua seama, cu insistență chiar, de filosofi care nu prea erau pe gustul său, ca Auguste Comte ori Herbert Spencer? În anul 1897-1898 ținea 16 lecții despre

Comte, iar în 1886-1887, 20 despre Spencer. Acesta din urmă i se părea „obositor, descurajator. Ce vorbărie despre lucruri banale!” (*Însemnări zilnice II*, p. 114). Totuși, era o experiență care trebuia trăită, cu atât mai mult cu cât în epocă Spencer era pe val. Cedare în fața modei? Chiar presupunând-o, nu era nimic rău. Peste ani, într-o prelegere din 1930-1931, un maioreșcian, P. P. Negulescu, deplângea faptul că „din cauza modei am ajuns asăzi să avem o estetică de sezon” (*Problema epistemologică, II*, p. 79). Prin extindere, și filosofia sau filosofii.

„Căci din nefericire există făuritori de mode și în filosofie și mecanismul, care determină pe unii să-și ia acest rol, este același ca și în domeniul material al modei. Sunt filosofi care doresc să se distingă cu orice preț” (*ibidem*).

Poate, dar una-i una, alta-i alta. Fie și la modă, fie moda oricât de trecătoare, Spencer trebuia cunoscut și Maioreșcu îl aducea la cunoștință studenților săi. E pentru ca unii să-l urmeze sau alții să se ferească să bată aceeași cale.

Acesta era primul timp al filosofiei românești. Cel de al doilea dura, socotea Blaga, de cam două decenii, era deci următor primului război mondial, ar fi fost de punere a temeiurilor „unei gândiri românești într-un mod care se singularizează... atât în răsărit cât și în sud-estul european” (*Despre viitorul filosofiei românești*, în *Saeculum*, an I, nr. 1 p. 2).

Pentru acest timp era gândită revista, și ea operă majoră a lui Lucian Blaga. Ajutat de Zevedei Barbu, împreună cu o echipă formată, în cea mai mare parte, din tineri, Blaga promitea o publicație menită să dea seama de capacitatea creatoare a culturii românești în exercitare filosofară. El însuși venea cu studii și note polemice (dincolo

de patimi, poate, prea acide), de asemenea, participau Zevedei Barbu, Edgar Papu, Tudor Vianu, Grigore Popa, Constantin Noica, N. Mărgineanu, P. P. Ionescu, Nicolae Tatu, Victor Iancu, G. Em. Marica, Walter Biemel, dintre „cerchiști” („Cercul literar studentesc” de la Sibiu) Ion Negoïtescu, Ion Oană, Ștefan Augustin Doinaș, Radu Stanca, fiecare după măsura sa și după preocupări. Mai tineri sau cu ceva mai mulți ani (Blaga însuși nu trecuse de 50 de ani, nici Vianu; Noica avea cu puțin peste 30, la fel și Papu, Mărgineanu se apropia de 40), unii interesați de metafizică, alții de filosofia culturii, a istoriei, a artei, de istoria filosofiei, de ontologie, toți au format o echipă prin atașamentul față de programul propus de Blaga în *Despre viitorul filosofiei românești* și prin solidaritate de idealuri, mai tare decât aceea doctrinară. Aceasta din urmă, de altfel, nici nu era posibilă și, mai ales, nu era necesară și nici folositoare ideii. Cei mai mulți erau deja îndeajuns de individualizați ca să aibă propriile opțiuni, certitudini și îndoieli chiar, pe scurt, ca să fie ei înșiși. Așa au și făcut echipa, în concept tare, rezultat al întrunirii dintre conștiințe, totodată bine structurate și deschise unele față de altele. Păstrându-și libertatea, fiecare în parte era în măsură să răspundă imperativului originalității. Căci „viitorul gândirii românești” urma să fie determinat „de cele mai adânci porniri ale spiritului nostru, pe de o parte, și de poziția noastră firească în topografia spirituală a Europei, pe de altă parte...”. Iar o idee putea fi românească dacă era „originală” (*ibidem*, p. 3).

Ca un laborator, „Saeculum” trebuia să pună la încercare forțele și să le îndrepte către construcția originală a unei culturi, în stare adică să stea prin sine, autonomă, dar nu independentă, paradoxal, o ambiție a individualității fiind deschiderea pentru a primi și a da. Închiderea

centralistă nu era deloc sfetnic bun. „Saeculum” milita pentru o filosofie românească originală la cotă europeană. De aceea, urma să fie sincronă, primind ceea ce trebuia primit, dar căutând și să dea. Prima mișcare, în acest sens, era aceea menită să facă știute proiectele românești, limba română nefiind intrată în circuitul european și, totuși, reprezentând limba culturii naționale, astfel încât „Saeculum” publica studiile cele mai de seamă și în rezumate traduse în germană, în franceză, în italiană.

În sfârșit, pornind de la îndemnul și exemplul lui Pompiliu Constantinescu din cartea sa despre Tudor Arghezi (1940), „Saeculum”, prin Blaga, prin Papu, ca și prin Melania Livadă, se va fi aplicat unei probleme, așa zice că de viață și de moarte, pentru filosofie.

Se poate vorbi de o hermeneutică simplu explicativă, poate doar cu scop didactic și de popularizare. Deși slabă, este totuși necesară. Hermeneutica tare, cel puțin aceea aplicată filosofiei, are ca rost identificarea mecanismelor de conversiune a faptului în argument. Ea, deci, are a răspunde la întrebarea crucială: în vederea a ce? Altfel spus, cum vorbim cu o filosofie în spațiul alteia sau în alte orizonturi culturale? Pompiliu Constantinescu încerca să instrumenteze filosofia culturii a lui Blaga pentru refacerea poieticii argheziene.

Panteistic, Dumnezeu este integrat în cosmos, iar din „intuiția consubstanțialității regnurilor vieții”, se ajunge „la inevitabilul dialog al iubirii între om și creator”. Aceasta chiar din zona fenomenului uman original, adică a „omului adamic”, paradigmă în transcendentalitate poetică, Adam fiind al Edenului pierdut, dar și imanent, ca termen al „unui nou paradis pământesc”, în care „lighioanele și găzele, regnul animal și vegetal se răsfăță laolaltă cu copilul, întruchipând o stare prelungită a candorii originare”

(Pompiliu Constantinescu, *Tudor Arghezi*, p. 120; 12). Prin panteism și adamism, transcendentul era făcut să coboare.

„Cu mistica ortodoxă argheziană, «transcendentul coboară», cum coboară de altfel și în *Vechiul Testament* unde însăși facerea lumii și arătarea lui Dumnezeu sunt de-o măreție bucolică” (*ibidem*, p. 28).

Cartea n-a fost primită prea bine, cel puțin de o parte a criticii. „Un foarte bun cronicar”, atunci când și-a strâns cronicile, Pompiliu Constantinescu le-a răpit, i se părea lui Călinescu, „emoția foiletonistică”; „de asemenea, poate că în cele din urmă e un drum greșit acela al construcției. Studiul *Tudor Arghezi*,

„încercare de biografie spirituală, cu dramă metafizică, cu expresii pretențioase («omul adamic», «erotism demonic», «consustanțialitatea creației»), duce la maniera Blaga” (*Istoria literaturii române*, ediția a II-a, 1982, p. 914).

Poate că așa stau lucrurile, poate că nu. Admițând o asemenea inabilitate a criticului în instrumentarea hermeneutică a unei filosofii, rămâne încercarea, de tot memorabilă. Atunci „care a fost crima de care se făcuse vinovat criticul?”, se întreba Blaga venind în sprijinul lui Pompiliu Constantinescu.

„Fără de a se abate câtuși de puțin de la criteriile puse îndelung în exercițiu, ale gustului său personal, Constantinescu a ținut să examineze opera lui Arghezi și în lumina unor considerații de filosofia culturii. Printre altele, Pompiliu Constantinescu verifica asupra unui exemplu palpabil și viu, o filosofie care se întâmpla să fie românească” (*Critica literară și filosofia*, în *Saeculum*, anul I, nr. 2, 1943, p. 14).

Încercarea acoperă realizarea, deși, judecată la rece, nici aceasta nu este chiar un eșec. Nezăbovind metodic asupra filosofiei lui Blaga, a lucrat cu aceasta cam impresionist, dacă

nu diletant. Dar, spre umilința filosofilor, un critic literar căuta să gândească și în alt orizont, cu o filosofie, întâmplător fiind aceea a lui Blaga, faptul nu are importanță.

În umbra lui Blaga, Melania Livadă, în *Valori metafizice în critica noastră literară* (nr. 2, 1944), atrăgea luarea aminte asupra a ceea ce i se părea o direcție pornită de la Pompiliu Constantinescu. La rândul său, Edgar Papu, cu autoritatea pe care i-o da solida sa formație filosofică și estetică, aplica hermeneutic poeziei lui Arghezi și celei a lui Blaga, de data aceasta, o paradigmă străină, probabil, cum zicea Blaga, să nu se mai spună ceea ce s-a spus despre Pompiliu Constantinescu, anume că „n-a făcut decât să aplice o filosofie a unui gânditor român asupra altui gânditor român” (*Critica literară...*, în rev. cit., p. 14). Edgar Papu lucra cu mai celebra în epocă, decât în vremea noastră, *teorie a numinosului* a lui Rudolf Otto.

De ce sau cât de operațională putea fi aceea, sunt întrebări legitime în acest caz, ca în oricare altul. Dar, aplicată cum era „iraționalului ideii de divin și relației sale cu raționalul”, fenomenologia experienței religioase din *Sacrul* (1917) nu avea cum să fie potrivită cu poezia lui Arghezi sau a lui Blaga. Depinde de priceperea și de percepția hermeneutului. Edgar Papu avea și una și alta.

OMUL, CA FIINȚĂ ISTORICĂ ÎN VIZIUNEA FILOSOFICĂ BLAGIANĂ

Cercetător științific gr. I dr. Eugeniu NISTOR*

Man as Historical Being in Blaga's Philosophical Vision

Abstract. *Criticizing the theories about the genesis of the world, certain viewpoints of ancient, medieval and modern thinkers from Plato to Herbart are analyzed in detail. Lucian Blaga proves to be even more critical in his Anthropological Aspects (1948), where he starts, however, by giving Darwin right, but introducing the distinction between „horizontal evolution”, in which „adaptation” is replaced by „specialization”, and „vertical evolution” to „superior constitutional types.” On the most advanced level stands man, who goes through different stages, being, in turn: a hunter, a harvester, a cultivator and a producer, to finally become a „creative subject of culture and civilization”. Yet all cultural creations (myths, religious conceptions, scientific theories, arts, moral systems) depend on the factors that make up the stylistic matrix. This is the great difference between animal and man, even if man, to the extent to which he is a living creature, is haunted by what Jung called „archetypes”, though man, through the „stylistic horizon of human being”, through „the stylistic field”, in constant transformation, belongs to historicity and is a „historical being”, which the philosopher will strive to prove in his work The Historical Being (1977). For this purpose, he reviews all the historical epochs of various peoples and most of the fashionable history theories, which he firmly rejects, considering that only those phenomena are historical which bear the „fingerprints of a style”, that is, of a particular way of revelation of mysteries. Historicity is determined, however, he states, by „the duration of the stylistic factors” and evolution would be achieved either through appearances, developments, stagnation etc., in time, or through borrowing from other cultures. The process may be evolutionary, stagnant or involutive. According to Oswald Spengler's*

* Academia Română: Institutul de Filosofie și Psihologie „C. Rădulescu-Motru” București.

theory, each culture has elements of „childhood”, „maturity”, „old age”, which Blaga also admits, noting that it may also contain borrowings that lead to progress or regress, due to „stylistic interferences”.

Keywords: *adaptation, evolution, historicity, stylistic matrix, transcendent censorship, the Great Anonymous, World and Man.*

Cuvinte-cheie: *adaptare, evoluție, istoricism, matrice stilistică, cenzura transcendențială, Marele Anonim, Lumea și Omul.*

În volumul *Aspecte antropologice* (1948)¹ ideea transformismului, a biologului francez Jean-Baptiste de Lamarck (datând din 1801), este supusă de Lucian Blaga unei analize critice de detaliu, evidențiindu-se și parcursul ei istoric, începând cu Nicolaus Cusanus, continuând cu Erasmus Darwin (bunicul lui Ch. Darwin), Buffon, Goethe, Herder, Maillet ș.a. – pentru ca apoi, spre finalul demersului său, naturalistului francez să-i fie recunoscute meritele și, în ciuda nesiguranței mișcărilor lui „prin desigururile transformismului” (cu toate că multe observații și păreri ale acestuia s-au dovedit a fi, în timp, eronate și șubrede), să conchidă că, prin cercetările și corecturile ulterioare, „ideea și-a cucerit deplina legitimitate”².

Criticată în *Diferențialele divine*, lucrarea fundamentală a lui Ch. Darwin – *Originea speciilor prin selecție naturală* (1859) – a fost reevaluată, fiind considerată ulterior o „apariție epocală”, chiar dacă aceasta, la vremea

¹ Cartea conține textul cursului de filosofia culturii, ținut de Lucian Blaga în anul universitar 1947/1948, la Facultatea de filosofie a Universității din Cluj, care a fost apoi litografiat (în 1948) de către Uniunea Națională a Studenților din România – Centrul studențesc Cluj. În sensul celor de mai sus, vezi „Nota asupra ediției”, din vol. Lucian Blaga, *Aspecte antropologice*, ediție îngrijită și prefațată de Ion Maxim, postfață de Al. Tănase, Timișoara, Editura Facla, 1976, p. 24.

² Lucian Blaga, *Trilogia cosmologică: Diferențialele divine, Aspecte antropologice, Ființa istorică*, București, Editura Humanitas, 1997, p. 181.

publicării ei, a stârnit „diverse obiecții cât privește formularea principiului de bază”³. Criticii lui Darwin considerau că chiar și termenul de *selecție naturală* este eronat, naturalistul răspunzându-le acestora prompt, lucru consemnat și subliniat de filosoful român:

„În sensul literal al cuvântului, e neîndoios că termenul de *selecție naturală* este eronat; dar cine a criticat vreodată pe chimiști pentru motivul că ei se servesc de termenul afinitate electivă vorbind despre diverse elemente? Și totuși nu se poate spune, strict vorbind, că acidul alege baza cu care el se combină de preferință. S-a spus că eu aș vorbi despre selecția naturală ca despre o putere activă sau divină; dar cine critică pe un autor atunci când vorbește despre atracție sau gravitație ca regizând mișcările planetelor?”⁴.

Criticile lui Blaga, având ca țintă teoria selecției naturale, sunt făcute din „unghi filosofic”, el constatând atât că aceasta „nu a fost suficient de energic și nici destul de consecvent gândită”, dar și că „teoria suferă de unele impurități”; dar și aprecierile – când el remarcă marea ei „noutate” și faptul că, „cu ajutorul ei se încerca întâia oară (în timpurile moderne) să se explice finalitatea *de facto* fără a se recurge la un principiu finalist conștient, creator.” Aceasta, în timp ce filosofi, precum Immanuel Kant, apreciau finalitatea „ca o categorie specifică fără deplină putere cognitivă pe fondul căreia viața, cu manifestările ei, dobândește totuși o particulară transparență”; iar alți gânditori și cercetători vin cu „explicații metafizice”, mai toți admitând un

„principiu creator – finalist: Dumnezeu, entelehia, principiul vital, sufletul, ideea, rațiunea creatoare. Darwin

³ *Ibidem*, p. 185.

⁴ *Ibidem*.

era în timpurile moderne întâiul care propunea o explicație a finalității *de facto*, proprie organismelor în perspectivă *nonfinalistă*, recurgând la ideea selecției naturale”⁵.

Îngăduitor cu Darwin, filosoful român se arată extrem de critic în legătură cu „legile mutației” ale lui Hugo de Vries, în conformitate cu care transformările cele mai importante, sub aspect biologic, s-ar întâmpla brusc, prin „mutații”, acesta dezvoltându-și tezele în lucrările sale: *Teoria mutațiilor* (vol. I, 1901, vol II, 1903) și în studiul *Specii și varietăți și geneza lor prin mutații* (1906)⁶. Pe de altă parte, nu se arată prea blând nici cu ideea evoluției în etape lente, a lui Herbert Spencer, arătând că

„întâia teorie darwino-spenceriană, a fost gândită și elaborată în perspectiva conceptului de «continuitate», câtă vreme cea de-a doua și-a obținut articularea în perspectiva conceptului de «discontinuitate»”⁷.

În lucrarea sa de bază (*Teoria mutațiilor*), de Vries îl amintește printre precursorii teoriei sale pe conaționalul său, Louis Dollo, care, în 1893, a publicat studiul *Legile evoluției*, și abia în vol. II, al aceleiași lucrări, se referă la rezultatele cercetărilor lui Mendel, denumite „legile eredității”.

Apoi filosoful român se referă la volumul *Principii de biologie*, al lui H. Spencer, în care autorul compară Universul cu un imens organism, procedând la reducerea legilor de funcționare a acestuia la legile fizicii – ceea ce a avut ca urmări că, „împotriva unei atare interpretări strâmte «mecaniciste» a evoluției s-au ridicat o seamă de obiecții, din

⁵ *Ibidem*, pp. 187-188.

⁶ *Ibidem*, p. 192.

⁷ *Ibidem*.

partea oamenilor de știință și a filosofilor”⁸. Dar, în opinia lui Blaga, eronată este nu doar interpretarea *meccanicistă* a evoluției ei, ci și varianta explicației simpliste, prin care mediul ambiental are o contribuție decisivă: cu cât se înaintează mai mult pe scara timpului, cu atât însușirea adaptabilității este mai evidentă! El ia poziție critică împotriva acesteia, arătând că

„pentru înțelegerea vieții, trebuie să admitem și o tendință de afirmare a autonomiei ei ca atare, ce duce la niveluri de organizare treptat superioare și la o crescândă dezmărginire a ambianței. Dar o asemenea tendință de afirmare implică și o anume rezervă față de adaptare sau o anume *sfială adaptativă*”⁹.

Așadar sensul evoluției nu urmează această lege simplistă *adaptare-inadaptare*, fiind mult mai complex decât atât, bifurcându-se în două direcții principale, admitând transformări: 1. *prin specializare* – când evoluția duce la modificarea mediului ambiental, îngustându-l continuu, și 2. *prin constituirea a noi nivele de organizare*. Prima variantă de lucru a fost perspectiva preferată de studiu a baronului von Uexküll, socotit „ca un părinte al doctrinei mediilor”, care a urmărit „tocmai procesul de specializare căruia îi sunt supuse organismele în raport cu ambianța”¹⁰. Arătând fertilitatea studiilor privitoare la raportul dintre organismele vii și ambianțele lor, gânditorul L. Blaga (care, după cum se știe era specializat și în biologie) arată că

„evoluția vieții pe pământ trebuie să fi avut deci loc și prin astfel de procese, prin procese datorită cărora s-au obținut

⁸ *Ibidem*, p. 202.

⁹ *Ibidem*, p. 229.

¹⁰ *Ibidem*, p. 215.

niveluri de organizare tot mai înalte, iar concomitent și o progresivă *dezmărginire a ambianței*¹¹.

Pentru a continua apoi, stăruind asupra proceselor respective: „de îndată ce suntem aduși în situația de a putea face o comparație între două sau mai multe faze evolutive ale unuia și aceluiși tip organic, e suficient să ne întrebăm dacă această evoluție a dus la *particulara comprimare* sau la *caracteristica dezmărginire a ambianței*, spre a hotărî dacă procesul trebuie privit ca unul ce se realizează pe linia specializării sau ca unul ce se face pe linia evoluției de nivel. Nu încapă îndoială că Lamarck a întrezărit ceva din toată această complexă situație atunci când opera distincția între procesele de adaptare și procesul de perfecționare a viețuitoarelor¹².

Referindu-se la antropologul Arnold Gehlen, gânditorul arată că acesta „se întrebă într-o clipă de paroxism a nedumeririi ce ar putea să însemne în definitiv organizarea de tip mai înalt, dacă nu o mai vădită specializare”. Problema rămâne ca preocupare, constată el, și în seama lui Klaatsch sau a lui Le Roy, Woltereck și Dacqué, acesta din urmă susținând, printre altele, că

„superior este un tip de organizare atunci când diferențierea și înmulțirea organelor este totodată mai unitar încheată. Specializată sau nespecializată poate să fie însă cutare sau cutare specie în cadrul oricărui tip mai înalt sau inferior¹³.

Descendent al evoluționismului darwinist, anatomistul și antropologul Hermann Klaatsch (1863-1906) și-a expus teoria despre evoluția omenească în lucrările: *Geneza*

¹¹ *Ibidem*, p. 217.

¹² *Ibidem*, p. 219.

¹³ *Ibidem*, p. 226.

Omul, ca ființă istorică în viziunea filosofică blagiană

și evoluția genului uman (1902) și *Devenirea omului și geneza culturii* (1922) iar, potrivit acestuia, „omul ar deriva dintr-o formă de mamifer prosimian, rădăcină din care maimuțele și omul s-ar fi dezvoltat chiar de la început pe linii divergente”¹⁴. Interesant este și evoluționismul fantezist al lui L. Bolk (îmbrățișat și de filosoful A. Gehlen), potrivit căruia „omul ar fi, în toată complexitatea ființei sale, un fetus de maimuță maturizat ca atare”¹⁵. O concepție foarte personală privitoare la complexul organism-mediul este cea a naturalistului Uexküll, care „muzicalizează” pe teme biologice, încercând „să scrie «partitura» vieții și a naturii”, și astfel „organismul cu procesele sale îi apare ca un «joc de clopote» iar linia vieții naturalistul o sesizează ca o «melodie»”¹⁶. Din comentariul lui Lucian Blaga să reținem ceea ce pune el în seama celor două linii sau variante adaptive ale lui Lamarck și Darwin: mai întâi adaptarea este considerată

„un proces identic cu evoluția prin specializare care, precum am subliniat, duce la o particulară comprimare a ambianței în care trăiește ființa (...) vom denumi de acum încolo acest proces sau mod evolutiv «*evoluție orizontală*»”;

apoi, descriind trecerea, în procesul evolutiv, de la starea de „suficientă armonie” în raport cu o ambianță dezmărginită (...) aceasta este «*evoluția verticală*»”¹⁷. Interesantă este și ipotetica lege a plafonurilor biologice, care stipulează că „înălțimea până la care se poate ridica o evoluție verticală stă în raport invers cu gradul de specializare la care a ajuns o

¹⁴ *Ibidem*, p. 223.

¹⁵ *Ibidem*, p. 243.

¹⁶ *Ibidem*, p. 211.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 248-249.

evoluție orizontală de bază ...”¹⁸. La confluența celor două moduri evolutive, pe linie orizontală și pe linie verticală, se găsește omul care, în aparență, pare neajutorat și apăsător de «primitivisme» și de „un mănunchi de insuficiențe”, dar, cu toate acestea, modul lui de existență se afirmă ca unul complex și sofisticat iar, prin comparație cu celelalte regnuri care trăiesc în medii înguste, delimitate, el „«există» într-o ambianță mereu dezmarginată, în care intră ca elemente constitutive orizontul concret al lumii date și orizontul necunoscutului deopotrivă”¹⁹.

Așadar posibilitățile sale sunt nu doar extinse, dar îi permit ofensive adânci în două orizonturi: în cel al lumii date și în cel al misterelor; având de partea sa inteligența și versatilitatea, pe de o parte, el „poate converti într-un sistem de concepte datele lumii concrete”, iar, pe de alta, prin virtuțile creatoare, „poate converti orizontul necunoscutului în mituri și în gânduri magice, în viziuni religioase și metafizice, în teorii științifice, în plăsmuiri de artă”²⁰. Dar el, grație acestor posibilități și acestor aptitudini, și-a constituit un limbaj spre a comunica cu semenii săi „ceea ce implică *sociabilitatea* omului”, iar

„trăirea în societate a indivizilor umani, într-o atmosferă de comunicabilitate, este în general mijlocul cel mai puternic de promovare a posibilităților umane, întrucât pe această cale devine cu puțință cumulum progresiv al tuturor eforturilor”.

Înregistrând un salt calitativ prin evoluția lui pe verticală, trecând dincoace de „primitivismele” și „suficiențele”, care caracterizau primitivul original, „prin

¹⁸ *Ibidem*, p. 253.

¹⁹ *Ibidem*, p. 270.

²⁰ *Ibidem*.

această productivitate specifică omul devine subiect creator de civilizație și cultură”²¹. Ajuns în epoca glaciară, gol, dezarmat și cu o mulțime de alte „insuficiențe biologice”, omul a fost nevoit să se adapteze; astfel, în timp ce mamutul se „specializa” prin formarea unei blăni călduroase, el se specializa în activități vânătoarești, se îmbrăca cu blănurile sălbăticiunilor ucise și își confecționa unelte tot mai perfecționate, din roci dure, și în special din silex. Această productivitate sporită de unelte nu putea rămâne fără urmări, astfel că, dacă „paleoliticul reprezintă în general culturi și civilizații pronunțat *vânătoarești*”, când omul de Neandertal „trăia în primul rând din vânarea sălbăticiunilor și, natural, din rodul unei vegetații încă necultivată într-*adins*” – în schimb, *homo sapiens*, de mai târziu, devine și *cultivator*, în

„neoliticul» ce se declară după perioada glaciară, alături de unelte mult perfecționate, preparate încă tot din silex, apar economia agricolă și creșterea vitelor ca preocupări susținute dincolo de necesitățile strict sezoniere ale omului”²².

Avem de-a face cu un evident progres tehnic, încă din paleolitic, fiind utilizat cu iscusință „pumnarul” de silex, care „servește ca unealtă de făcut unelte, prin aceea că se deschide un orizont tehnic cu nenumărate posibilități. În „pumnar» își găsește o întâie copleșitoare expresie inteligența analitică și constructivă proprie omului”²³. Dar și „focul” este o invenție salvatoare, „în condițiile cumplite ale glaciareului”²⁴. De aceste epoci îndepărtate ale existenței

²¹ *Ibidem*, pp. 270-271.

²² *Ibidem*, p. 275.

²³ *Ibidem*, p. 280.

²⁴ *Ibidem*, p. 279.

omenești leagă filosoful și originile unor ritualuri și credințe, în special cel al *cultului morților* („moartea este un drum spre vest”; „«roșul» reprezintă sângele și viața” ș.a.), dar și arta cu semnificații magice și născocirile mitice – care sunt invenții spirituale cu structuri paradoxale, cu un *primat* dificil de stabilit, căci – constată L. Blaga – „«mitul» ca formă de gândire este tot atât de vechi, dacă nu chiar mai vechi decât gândul puterilor și substanțelor magice”²⁵. În aceste îndepărtate vremuri aurorale, ne sugerează filosoful, ar trebui să vedem originile artei: în desenele și stilizările de pe pereții peșterilor, din care transpar atât „modul «realist»”, cât și „modul idealizant” și „modul abstract”, cu avertismentul că, „spre a găsi termenul de comparație pentru această artă abstracă, trebuie să venim până în timpurile noastre”²⁶.

Descendent al școlii biologice a lui Uexküll, antropologul german Arnold Gehlen este criticat de filosoful român pentru că „găsește oportun să-și înceapă considerațiile antropologice printr-o comparație sub unghi *biologic* între animal și om”²⁷. Preocupările acestuia sunt legate de relația animal-mediul și, prin comparație, de om-lume, căci omul trăiește în lumea „care-l inundă cu multitudinea imensă a impresiilor, și lumea aceasta nu este numai aceea a prezentului, ci și aceea a trecutului și a viitorului”, iar „legile amintite, valabile pentru animale, nu sunt valabile pentru om”²⁸. Primejduit chiar de „insuficiențele” lui biologice, omul are o singură șansă: „ca

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*, p. 282.

²⁷ *Ibidem*, p. 283.

²⁸ *Ibidem*, p. 284.

Omul, ca ființă istorică în viziunea filosofică blagiană

să poată «exista», omul trebuie să devină ființă «activă»²⁹. Între precursorii la care face referire antropologul german sunt: medicul Galenus, Herder, Kant ș. a. Privit sub aspectul mijloacelor ontologice, care din pricina deficiențelor îi limitează posibilitățile, omul încearcă să-și producă singur mijloacele de care are nevoie, și aici vorbim de născociri tehnice, de arme și unelte, de piese de artă și cultură. Aici nu este de acord Lucian Blaga cu antropologul german și gândirea lui critică izbucnește:

„anevoie vom izbuti să înțelegem cultura în toate formele ei de manifestare, ca o simplă compensație a deficiențelor biologice de structură ce par a ține de ființa omenească”³⁰.

Abordând lucrurile din altă perspectivă, în legătură cu structura și poziționarea diferențialelor divine și a unităților lor formative, Lucian Blaga amintește de teoria „câmpurilor biologice”, aparținând cercetătorului rus Alex. Gurwitsch, conform căruia „organismele sunt, îndeosebi în fazele embrionare, purtătoare de «câmpuri biologice», pe baza cărora s-ar alcătui formele și structurile organice.”³¹ Fenomenul complex al antropogenezei, reprezentând trecerea sau saltul de la stadiul de animalitate la cel de ființă inteligentă, este dat de

„distanța ce există între a fi dominat de experiență și a domina experiența măsoară depărtarea ce se declară între animal și om, sub raportul posibilităților lor de a-și organiza experiența: întâiul prin instinct, al doilea prin inteligență”³².

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*, p. 287.

³¹ *Ibidem*, p. 297.

³² *Ibidem*, p. 305.

Abordarea unor probleme care țin cu „strictete” de orizonturile ființei omenești, care-l diferențiază net de celelalte viețuitoare terestre – precum: instinct, inteligență, geniu – justifică nu atât o „încadrare” a omului în natură, cât, mai ales, „la o hotărâtă *dominare* asupra naturii și la o progresivă dezmărginire a ambianței”³³.

Opunând „arhetipurilor” lui Jung, purtătoare a unor „ecouri”, „chipuri”, „fantasme ancestrale” – dinamismul factorilor stilistici modelatori ai spiritualității umane, filosoful român arată că, deși inconștientul sondat de psihologul elvețian scoate la iveală chiar unele rămășițe ale trăirilor strămoșilor noștri, totuși orizontul stilistic al ființei omenești este luminat și de acestea, mai ales

„în creațiile de cultură (mister, artă, metafizică, idei religioase, idei morale etc.), prezența nucleară a unor «arhetipuri» poate fi bănuită și apoi descoperită ca atare în dosul travestirilor pe care ele le îndură”³⁴.

*

Pasionat de problema istoricității, Lucian Blaga abordează în *Ființa istorică* (1977)³⁵ diverse aspecte ale acesteia. Astfel, încă din cărțile anterioare ale sistemului său de gândire, transpar diverse secvențe ale reflexivității sale „istorice”, așa cum sunt cele din *Eonul dogmatic* – unde

³³ *Ibidem*, p. 312.

³⁴ *Ibidem*, p. 320.

³⁵ Volumul a fost elaborat de Lucian Blaga în perioada 1943-1959, întâile capitole fiind publicate ca studii de fond în revista *Saeculum*, al cărei director era, în anii 1943-1944. Prima editare a volumului s-a făcut ca urmare a inițiativei doamnei Dorli Blaga Bugnariu, care a scos manuscrisul de la sertar și l-a pus la dispoziția editorilor. În acest sens vezi explicații din „Nota asupra ediției”, din vol. Lucian Blaga, *Ființa istorică*, ediție îngrijită, note și prefață de Tudor Cătineanu, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1977, p. 245.

Omul, ca ființă istorică în viziunea filosofică blagiană

eonul spiritual este o perioadă care ar depăși, ca extensie, durata crizei spirituale elenistice, dar și cele din *Diferențialele divine* – unde omul este considerat „ființă istorică prin definiție”, sau secvențele din *Aspecte antropologice* – unde *teoria arhetipurilor* a lui Jung relevă că izvorul acestor „fantasme” străvechi ar fi animalitatea, în timp ce izvorul factorilor stilistici ar fi istoricitatea, iar omul, ca parte integrantă a „fluviului istoric”, este, fără dar și poate, o „ființă istorică.”

În această ultimă carte a sistemului se înregistrează incursiunea în timp a filosofului, acesta sondând prin istoriografia diverselor epoci îndepărtate ale omenirii, citând surse adecvate (Herodot, Tucidide, Polibiu), coborând în aburul mileniilor anterioare chiar și gândirii presocratice grecești, adică la anticii egipteni, babiloneni, indieni, chinezi și perși. În acest sens, tipologia formală a conștiinței istorice este extrem de diversă; astfel, bunăoară, la egipteni, care sunt influențați de o viziune statică-hieratică, filosoful constată că timpul istoric este reprezentat de lista de faraoni, deoarece „numele este un echivalent magic al persoanei regale, iar în persoana regală se concentrează însuși statul egiptean”³⁶. În ceea ce privește configurația istorică a vechilor babiloneni, aceasta ia aspectul periodicității, fiind în ton cu mitologia dar păstrând un „simț riguros al realităților istorice pe care le monumentalizau în perspective cosmice”; aceasta în vreme ce la perși s-a afirmat „o concepție dualistă foarte clară despre istorie, ca un câmp de luptă între cele două Puteri în slujba cărora oamenii stau ...”³⁷.

³⁶ Lucian Blaga, *Trilogia cosmologică: Diferențialele divine, Aspecte antropologice, Ființa istorică*, București, Editura Humanitas, 1997, p. 342.

³⁷ *Ibidem*, p. 344.

La vechii indieni, dată fiind viziunea lor despre lumea concretă, considerată doar o iluzie, L. Blaga constată o „istorie cu sens negativ (...), o istorie de sens degradat, o «istorie fără voie»”³⁸. Apoi, chinezii antici au cultivat, cu ascuțit simț al tradiției, „mai vârtos, o istoriografie cronicărească”, aceștia fiind preocupați de „înregistrarea faptelor ce par emanații ale contrasensului”³⁹. O nuanță specială înveșmântează istoriografia grecilor antici, nu prea iubitoare de adevăr, gata să sacrifice adevărul pentru frumos și fabulația mitologică (Herodot) sau să retușeze faptelor istorice, „cu voie sau fără voie” (Tucidide, Polibiu) – ceea ce l-a făcut pe Aristotel să remarce că „poezia este mai adevărată decât istoria”⁴⁰.

Istoriografia europeană din Evul Mediu și din epoca modernă sunt – conform aprecierilor lui Blaga – „moduri aparte”, dar ambele stau sub arcadele metafizicii creștine care „dobândește o axă centrală prin momentul cristologic”, iar „viața istorică în totalitatea ei înseamnă cădere în păcat, salvare și mers spre judecata de apoi”⁴¹. Totodată, aceste moduri-instituiri susțin, ca fapt istoric, răspunderea individuală în fața judecătorului suprem.

Procedând la delimitarea fenomenului istoric de alte fenomene, Lucian Blaga, distinge trei grupe de fenomene cunoscute în univers, și anume: *fenomene ale naturii* – reprezentate de reacții, mișcări, transformări la nivelul fizic, chimic și biologic; *fenomene psiho-spirituale* – din rândul cărora fac parte instinctul și inteligența primitivă a animalelor, stările, procesele și complexe psiho-spirituale

³⁸ *Ibidem*, p. 345.

³⁹ *Ibidem*, p. 346.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 351.

⁴¹ *Ibidem*, p. 352.

ale omului; *fenomene istorice* – specifice doar ființei omenești, care singularizează omul între celelalte viețuitoare, acestea fiind ireversibile și individualizate, căci „temporalitatea și singularitatea, individuală și ireversibilă, au fost prefăcute în atribute esențiale ale fenomenului istoric”⁴². Dar problema individualizării și a ireversibilității fenomenelor istorice este una discutabilă, filosoful venind aici cu o nedumerire: dacă „cele mai «istorice» fenomene ar fi aparițiile «monstruoase», așa cum ar fi presupunerea-exemplu „că undeva în Tibet o femeie ar naște zece gemeni. «Întâmplarea» ar fi fără îndoială un fenomen adevărat unic ...”⁴³; sau fenomenele de imitație a vieții cuiva (Iisus Christos, Alexandru cel Mare, Ahile), „ce s-au declanșat chiar în chip conștient pe temeiul unei tendințe spre «repetiție»”⁴⁴. Alte nedumeriri sunt legate de părerile unor filosofi „la modă” ai vremii, ca Rickert, pentru care fenomenele istorice „sunt obiectivări ale unor «valori» sau care au o raportare la valori” sau ca Dilthey, care „susținea că numai «obiectivarea» unor «trăiri» merită într-adevăr epitetul de «fenomen istoric»”⁴⁵. Există și istoriografi care leagă faptele istorice de valorile timpului și locului la care aceștia se raportează, procedeul fiind „oarecum dogmatic”, astfel că „un istoriograf marxist-leninist judecă toate faptele trecute ale poporului rus după criterii ideologice proprii «partidului» și în lumina aspirațiilor acestui partid”⁴⁶. Însă Blaga intervine, critic, precizând că „«valorile» sau «referințele axiologice» nu participă în chip esențial nici la

⁴² *Ibidem*, p. 353.

⁴³ *Ibidem*, p. 354.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 355.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 356-357.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 367.

constituirea fenomenului istoric, nici la constituirea unei istoriografii”⁴⁷.

Reluând teza sa filosofică de bază, privitoare la cele două „moduri” de existență ale ființei omenești în Univers, în orizontul lumii date, în vederea autoconservării și continuității viețuirii (modul I), și existența în orizontul misterelelor, cu scopul revelării acestora prin acte de creație (modul II) – filosoful pornește în căutarea „nucleului conceptului de «istoricitate»”, arătând că fenomenele istorice singulare sunt „numai acelea care poartă amprentele unui «stil»”, căci pecetea stilistică este o marcă a categoriilor stilistice (ale conștientului, dar și ale inconștientului – zise și „abisale”) și acestea „se imprimă bunăoară tuturor plâsmuirilor de cultură.” Privind lumea printr-o lentilă stilistică, filosoful constată că „*istoricitatea este așadar existența temporală* (aparitie, durată, disparitie) *a unui fenomen concret de înfățișare stilistică*”⁴⁸.

Încă din primele două cărți ale „Trilogiei culturii”, *Orizont și stil și Spațiul mioritic* (ambele publicate în 1936), problema percepției *orizontului temporal*, a insului uman, în general, și a românului, în mod special, este pusă sub semnul ambiguității, Lucian Blaga susținând că sufletul mioritic s-a încăpățânat, vreme de secole, să boicoteze istoria și să trăiască retras, în cochilia de scoică a unei vieți anistorice, o existență de tip organic⁴⁹. Este aici o încărcătură plină de mister a modului ontologic adoptat de o întregă etnie, pe timp neprecizat. Filosoful numește acest mod „boicot” al istoriei, și nu altfel! Orice adaos sau orice

⁴⁷ *Ibidem*, p. 368.

⁴⁸ *Ibidem*, pp. 358-359.

⁴⁹ Lucian Blaga, *Spațiul mioritic*, București, Editura Cartea Românească, 1936, p. 221.

minus în descrierea acestui mod de existență, nuanțează în alt sens (până la deformare) teoria blagiană. Și aici putem arăta, ca exemplu de nuanțare, viziunea nihilistă asupra destinului formulată, în umbra filosofiei lui Nietzsche, de Emil Cioran, care critică platitudinea insului comun, dominat de o „fatalitate inexorabilă” și de „spiritul de turmă”⁵⁰. Dar în filosofia românească au mai existat concepții similare lui Blaga despre sufletul autohton: cea a lui Mircea Vulcănescu, preocupată să rezume destinul românesc la o însumare a „ispitelor” sale, care nu sunt altceva decât tulburătoarele „latențe” ale trecutului sau ale modului său de viață, biologică și spirituală⁵¹. Dintr-o cu totul altă perspectivă înțelege destinul profesorul C. Rădulescu-Motru, care pune accentul pe „energiile fecunde” ale unui neam ce, prin intervenția lor, pot zăgăzui sau înlătura manifestările pesimiste, iraționale, brutale și demonice ale vieții (niciodată înțelese ca mișcări geometrice uniforme), intervenind și corectând astfel, din mers, viitorul unei colectivități umane⁵².

Dar, legat de *configurația spațiului mioritic*, se pot face unele asocieri și comparații cu elemente și manifestări semnificative, înregistrate în decursul veacurilor în istoria culturală, în etnografia și folclorul autohton. Astfel, în ceea ce privește reprezentarea „onduliformă”, nu este prea greu să o sesizăm în scrierile lui Dimitrie Cantemir (ca fenomen

⁵⁰ Emil Cioran, vezi eseul „*Omul fără destin*”, în *Târnava*, anul III, nr. 12 (8), 1993, p. 7.

⁵¹ Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenței*, ediție de Marin Diaconu, București, Editura Fundației Culturale Române, 1991, p. 15.

⁵² C. Rădulescu-Motru, *Timp și destin*, cuvânt înainte de Nicolae Bagdasar, prefață de Ion Frunzetti, București, Editura Saeculum I. O. și Editura Vestala, 1996, p. 39.

de „creștere” sau „descreștere”) și Vasile Conta, la acesta din urmă ca teorie argumentată a „ondulațiunii universale”, în care undele se desfășoară ciclic, cu traseul marcat de trei momente: „curbă suitoare”, „punct culminant” și „curbă coborâtoare”. Interesantă este la Conta și concepția sa privitoare la „învrăzmirirea mediului” asupra energiei și „generării spontanee” a speciilor, ca și soluția de revigorare pentru „ființele organice superioare”: *încrucșișarea* și *emigrarea*, cu efecte atât mai vitale cu cât rasele-mame contopite sunt mai aproape de punctele culminante ale undelor lor⁵³, părăsirea greoaiei pietre ale tradițiilor însemnând nu doar o înnoire biologică, ci și una spirituală!

Iar la Vasile Pârvan *ritmul istoric* este echivalentul unui ritm spiritual, dar undele ritmice pot fi „închise”, „statice” (pentru artă, știință și filosofie) și „deschise” (când spectrul lor se revarsă în mediul social, politic și religios). Același cărturar susținuse că nu „fatalismul cosmic” i-a marcat destinul țaranului român, cât morala păgâno-creștină, prin care s-a lăsat pătruns de credința că răutatea și nedreptățile nu vor rămâne nepedepsite, astfel încât el poate aștepta cu „resemnare filosofică” până la ceasurile Judecării de Apoi⁵⁴.

Înceind definirea a ceea ce reprezintă „nucleul fenomenului istoric”, Lucian Blaga stabilește că:

„1. Fenomenul istoric este un fenomen concret cronospațial, numeric singular, care poate avea când

⁵³ Vasile Conta, *Teoria fatalismului. Teoria ondulațiunii universale*, Iași, Editura Junimea, 1995, pp. 263-264.

⁵⁴ Vasile Pârvan, *Scrieri*, text stabilit, studiu introductiv și note de Alexandru Zub, București, Editura Științifică, 1981, p. 381.

aspecte ireversibile, când aspecte de repetiție (accentul e variabil). 2. Fenomenul istoric poartă amprente stilistice”⁵⁵.

Reluând problema distincției dintre cultura minoră (etnografică) și cultura majoră (monumentală), tratată pe larg în ultimul volum al trilogiei sale culturale, Lucian Blaga subliniază încă o dată că, în acest caz, nu este vorba de o deosebire de vârste, ci, mai degrabă, de *structură*. Comparate cu vârstele biologice ale omului (cultura minoră cu copilăria iar cea majoră cu maturitatea), filosoful se străduiește să justifice posibilitatea producerii unor creații *înalte* din ambele perspective, explicând aceasta prin *teoria vârstelor adoptive*, în sensul în care atunci când o cultură minoră adoptă structuri ale maturității – ea poate produce capodopere, după cum o structură majoră, atunci când adoptă structuri ale copilăriei – poate să stagneze sau să producă doar opere minore. De această dată distincția pe care încearcă să o facă filosoful este de pe poziții critice rigide, în legătură cu unele concepții evoluționist-progresiste conform cărora „preistoria este considerată doar o fază pregătitoare a istoriei, ca o tindă a istoriei”⁵⁶.

Cum s-a simțit atașat și dator să apere cultura minoră, tot așa procedează filosoful și cu preistoria, prin comparație cu istoria. Argumentele cu care acesta vine sunt, de fapt, preluări din mai vechile idei ale gânditorului italian Vico, cel care a stăruit, printre primii filosofi, „asupra faptelor spirituale deosebit de importante ce ar fi avut loc în faza aurorală a omenirii”; după cum este citat și romanticul german Schelling, cel care distinge timpul «istoric» de timpul «preistoric», socotind „anumite culturi arhaice de

⁵⁵ Lucian Blaga, *Trilogia cosmologică: Diferențialele divine, Aspecte antropologice, Ființa istorică*, București, Editura Humanitas, 1997, p. 369.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 371.

natură *monumentală*, deci «majore», ca aparținând «preistoriei.» Dar și la filosoful contemporan Ludwig Klages, care se declarase adeptul *tripartiției* (o teorie interesantă, conform căreia *corpul* și *sufletul* sunt termeni corelativi ai celulei biologice, ai vieții, iar *spiritul* manifestă permanent o tendință de dezanimare a corpului și de dematerializare a sufletului), sunt reliefate unele idei de prețuire a omului preistoric (pelasg) – mai ales în lucrarea *Viziunea despre lume a omului pelasgic* – fiind vorba de autohtonii pământului grecesc, care trăiau în „ritmuri cosmice” și după „rânduielei matriarhale”, adorând pământul – astfel că „istoria este, după Klages, un proces de *decadență*, în care triumfă tot mai mult *spiritul* care, odată și odată, va distruge *viața*”⁵⁷. Și cum unii etnografi, istorici sau arheologi ezită să recunoască și să spună, gânditorul român își asumă o constatare frapantă „în toată nuditatea ei”, și anume că, prin trăsăturile și manifestările lui, prelungite din vechime până în epoca contemporană, „satul este este, în esență, «preistorie»”⁵⁸.

În mai vechea dispută legată de socotirea societății omenești ca un organism biologic, Lucian Blaga se referă la ideile lui Aristotel (care înțelegea organismul ca efect al formelor ce lucrează în materie, iar „forma energetică” o numea „entelehie”), apoi la cele ale lui Leonardo și Galilei, care înregistrează un interes mai mare pentru „mecanică”, pentru ca apoi, la Descartes și Kant, „ideea mecanicistă” să prindă contur teoretic și, într-un târziu, revine la biologie, la Hans Driesch, unde vechea entelehie capătă „o înfățișare mai «critică» și mai «științifică»” – și tranșează, hotărât, arătând că

⁵⁷ *Ibidem*, pp. 374-375.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 378.

Omul, ca ființă istorică în viziunea filosofică blagiană

„deosebiriile dintre societate și organism nu sunt numai de atribute de fizionomie și structură; deosebirea e chiar de «mod ontologic»: *organismul există «entelehiat», în orizontul lumii ce-i este dată și pentru autoconservare; societatea există ec-telehiat în orizontul misterului și în vederea revelării*”⁵⁹.

Definită de cele două moduri ontologice, ființa omenească trăiește în orizontul lumii date la fel cum trăiesc și celelalte animale, în schimb, prin cel de-al doilea mod de existență se distinge de toate celelalte viețuitoare terestre, căci

„ființa umană încă *nedeplină* există în orizontul lumii date prin simțuri și pentru autoconservare; ființa umană *deplină* există în orizontul misterului și pentru revelare; prin acest de-al doilea mod ontologic al său, omul reușește de fapt să devină o ființă unică în felul ei în univers”⁶⁰.

Dacă categoriile inteligenței și ale conștiinței sunt comune și generale pentru umanitate, în schimb, *matricea stilistică* sau *câmpul stilistic* (deși prezente și acestea în spiritul uman), acestea „au tendința de a se diferenția; ele sunt nespuse de variabile atât în spațiul geografic, cât și în timpul istoric al umanității, ele variază după colectivități și chiar după indivizi”⁶¹. Exemplele furnizate de gânditor sunt preluate din istoria constituirii monarhiei romane, dar și din istoria românească. Astfel, din istoria romană desprinde personalitatea împăratului Octavian August, cel care a refuzat de trei ori funcția supremă în stat, oferită „la dorința senatului și a poporului”, deoarece „ar fi fost împotriva obiceiului strămoșesc”, el preferând să poarte inclusiv războaie „numai ca să stingă dezordinea” și să asigure pacea

⁵⁹ *Ibidem*, p. 393.

⁶⁰ *Ibidem*, pp. 395-396.

⁶¹ *Ibidem*, p. 397.

și prosperitatea lumii romane, astfel că „din haosul războaielor civile el a făcut un cosmos. Și acest «cosmos» poartă în chip accentuat amprentele câmpului stilistic roman”⁶². Și în ilustrarea câmpului stilistic românesc Blaga recurge la două exemple semnificative, la două personalități afirmate la sfârșitul veacului al XVII-lea și începutul celui următor: fiind vorba de voievodul-cărturar Dimitrie Cantemir, autorul unor opere monumentale de istorie și filosofie (între care și *Istoria creșterii și descreșterii Imperiului Otoman* și *Știința sacrosanctă*), care a trăit mai bine de un sfert de veac departe de țară (ostatic la Constantinopol iar apoi consilier al țarului Petru cel Mare) și domnitorul Constantin Brâncoveanu, „«prinț al aurului», domn al ideii creștine (...), promotor al unei culturi în care bizantinismul și Renașterea, barocul și orientalismul dădeau împreună un minunat și rafinat amestec” – cazuri în care „frământarea epocii și-a pus pecetea pe ambele vieți”, căci

„opera de cultură a lui Brâncoveanu, arhitectura ce a lăsat-o, și opera spirituală a lui Cantemir (ne gândim la *Știința sacrosanctă*, metafizica sa) au crescut deopotrivă din unul și același «câmp stilistic». Câmpul stilistic este acela al bizantinismului dinamic, contaminat prin elemente de Renaștere și de baroc”⁶³.

Din încercarea lui Lucian Blaga de a da o explicație credibilă desfășurării dialectice a stilurilor, adică a devenirii lor istorice, hegeliene, și a „succesiunii prin contrast” (cu referire la clasicism, romantism, naturalism, impresionism, baroc etc.), desprindem și ideea că niciodată nu se înregistrează

⁶² *Ibidem*, p. 404.

⁶³ *Ibidem*, p. 408.

Omul, ca ființă istorică în viziunea filosofică blagiană

„răsturnarea unui *întreg* câmp stilistic spre a fi înlocuit cu un alt câmp stilistic”, ci este vorba „despre o răsturnare dialectică «parțială» și «imprevizibilă» a unei «categorii» din componența unui câmp stilistic și despre înlocuirea ei prin altă categorie de sens diametral opus: «constanța» face loc «inconstanței». Totuși, printr-o asemenea remaniere parțială a unui câmp stilistic se ajunge de fapt la instaurarea unui alt câmp stlistic”⁶⁴.

Iar determinantele, factorii sau vectorii unui câmp stilistic (categoria staticului, categoria dinamicului, categoria tipizării, categoria orizontului infinit, năzuința formativă), nu înregistrează niciodată *o durată egală*, de unde rezultă că,

„prin remanierea unora dintre factorii constitutivi, însuși «câmpul stilistic» poate deveni un *altul*. Prin activitatea unor noi factori în locul aceluia care se sting, un «câmp stilistic» se poate realcătuși în complexitatea sa de *câmp stilistic*, devenind cu aceasta firește un nou câmp stilistic”⁶⁵.

Unii factori stilistici pot avea o durată efemeră, în timp ce alții pot să persiste decenii, veacuri și milenii, ei participând la constituirea unei noi configurații stilistice, deoarece e de la sine înțeles că nu există stiluri, câmpuri sau matrici stilistice pure. În acest sens putem vorbi și de constituirea *interferențelor stilistice* ale unor factori, tocmai datorită *continuității* și persistenței lor active în inconștientul uman (unde plăsmuiesc «cosmoide») – așa alcătuindu-se *interferențele de continuitate*, după cum se pot constitui și *interferențele eclecticice* (când elemente sau factori ai unor stiluri diferite se găsesc combinate sau juxtapuse în aceeași operă culturală) sau *interferențele sintetice* – așa precum o ilustrează stilul moldovenesc religios din vremea lui Ștefan cel Mare, care a intrat într-o

⁶⁴ *Ibidem*, pp. 430-431.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 441.

„fericită” și „norocoasă” sinteză cu „concepția bizantină, potrivit căreia biserica trebuie să fie «revelația» unei *lumi transcendente*”⁶⁶.

În privința manifestării ideii de progres istoric, filosoful este prudent și ambiguu, arătând că scopul acestuia „ar fi întemeierea unui rai rațional terestru” – lucru urmărit de ființa omenească încă din vremurile bântuite de cețuri mitologice, cunoscând perioade luminate, ca în gândirea grecilor antici sau ca în principiile rațiunii lui Confucius, alternând cu altele, întunecate, ca în Evul Mediu, sau pline de optimism, ca în filosofia pozitivistă a veacului al XIX-lea, când un gânditor ca Auguste Comte privea istoria de sub o aură umanitară, ca „un necurmat progres” sau ca „o mare linie ascendentă”, sau așa ca la Hegel, unde „marele dialectician vedea istoria ca un progres al conștiinței de libertate, deci a libertății”⁶⁷. Dar progresul trebuie înțeles și ca aspect specific domeniilor de preocupări ale omului, căci în istoria filosofiei – pe linia *adâncirii* problemelor cunoașterii, căci „mai înainte de a încerca o revelare, metafizica *deschide* misterul ca atare”⁶⁸. Să nu uităm însă că în istoria științelor se vedește importanța *experimentului*, „ca metodă de cercetare foarte complexă, la constituirea căreia colaborează atât simțurile cât și diversele mijloace *tehnice*”⁶⁹.

Progresul științific este distinct de celelalte manifestări progresiste (din artă și cultură), deoarece anunță aspectele de fond ale civilizației, întrucât „teoria deschide

⁶⁶ *Ibidem*, p. 448.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 449.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 456.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 457.

drumul spre o tot mai amplă *dominare* asupra naturii”⁷⁰. Însă progresul, sub toate formele și aspectele lui de manifestare, nu

„are loc într-o zare nelimitată. În oricare din formele sale, progresul este limitat de o mai scurtă sau mai lungă durată și se împlinește pe linii cu totul *laterale* față de linia *existențială* proprie omului”⁷¹.

Astfel în teologia creștină „ar avea loc sub forma unui «progres» în revărsarea grației divine asupra omului”, în timp ce la gânditorii epocii luminilor „«revelația divină» era înlocuită prin «rațiune»” – pentru ca în perspectiva filosofiei sale, Lucian Blaga să concluzioneze:

„Noi susținem că foarte felurite progrese, oarecum de mai lungă sau mai scurtă respirație, sunt posibile pe diverse linii *laterale* ale existenței umane, pe linii care nu ating esența ființei umane și nici poziția ființei umane în universul dominat de principiul conservării misterelor”⁷².

Dar, în ciuda acestor tatonări, înjghebări și „«progrese» laterale”, omul este îngrădit în mișcările lui istorice: „*Toate «progresele» îi sunt deschise omului, în afară de unul singur. În afară, adică, de acela care ar afecta într-un fel principiul conservării misterelor instituit în univers*”⁷³.

Posibilitățile umane ale cunoașterii, subliniază filosoful, se disting în cadrul celor trei grupe de fenomene sau cel puțin așa pot fi sesizate acestea, după cum urmează: *primul grup* este alcătuit din fenomenele naturii, „în sens restrâns”, cuprinzând fenomenele fizice, chimice și biologice; *al doilea grup* este format din fenomenele psiho-spirituale (instinctul și inteligența la animale, stările,

⁷⁰ *Ibidem*, p. 458.

⁷¹ *Ibidem*, p. 459.

⁷² *Ibidem*, p. 460.

⁷³ *Ibidem*, p. 461.

funcțiile, procesele și actele psihospirituale); iar cel de-al treilea grup este alcătuit „exclusiv din fenomenele istorice ale omenirii”⁷⁴.

Fiecăreia dintre aceste grupe îi corespunde câte un „cordon cenzorial” (instituit de cenzura transcendentă), după cum urmează: *diseminarea misterului prin simțuri, organizarea senzațiilor prin categoriile inteligenței și prin categoriile stilistice* (categoriile intelectului) și *cunoașterea istorică*, care, deși este operațională și eficientă, se axează pe acțiunea categoriilor intelectului, care „constituie un cordon cenzorial – singurul, dar suficient pentru a zădărnici «adecvația» în absolut”⁷⁵. De aici ar trebui să extragem și ideea blagiană conform căreia „printre diversele cunoașteri posibile, cea mai puțin «cenzurată» este cea «istorică»”⁷⁶.

Se știe că ideile lui Lucian Blaga au fost, în materie de filosofia culturii, influențate de gânditorul german Oswald Spengler, iar în legătură cu acest aspect avem nenumărate referi și comentarii ale filosofului român, mai ales în privința unor concepte cuprinse în lucrarea acestuia, *Declinul Apusului*, asupra cărora nu ar trebui însă să mai insistăm, dar există un plus de informații aici, din care rezultă că însuși Spengler avea precursori, căci „modul de a filosofa al lui Spengler arată, prin perspectiva organicistă și morfologică ce o deschide asupra istoriei, sub înrâurirea lui Goethe...” și, „în importante și fundamentale puncte ale concepției sale despre istorie, Spengler aplică nemărturisit gândurile monadologice ale lui Leibniz”; sau, în alt paragraf:

„Metoda reducției puterilor alcătuitoare de cultură la câte un tip chintesențial uman sau zeiesc cvasimitic Spengler și-

⁷⁴ *Ibidem*, p. 462.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 472.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 473.

Omul, ca ființă istorică în viziunea filosofică blagiană

a însușit-o, ca și multe alte criterii vitale-voluntariste de altfel, din filosofia lui Nietzsche”

Iar „cât privește ideile despre «sufletul» unei «culturi» ca fiind legat de un anume peisaj, de o anume viziune spațială, concepția lui Spengler dezvoltă morfologia culturii a lui Leo Frobenius”; dar,

„în anume amănunte ale filosofiei sale, Spengler a mai suferit influențe și din partea lui Henri Bergson sau a lui Houston Stewart Chamberlain. De la întâiul, Spengler a luat distincția între materie ca obiect al științei și viață ca obiect al unei intuiții vii. De la al doilea – o mai vie înțelegere a morfologiei goetheene și apoi atâtea detalii cât privește felul de a vedea cultura apuseană”⁷⁷.

Într-un târziu, după ce-i pune lui Spengler în cârcă toate păcatele filosofice posibile, Lucian Blaga remarcă ciclicitatea concepțiilor istorice ale acestuia, întrucât:

„istoria ar avea o serie de faze finite, după încheierea cărora procesul se reia de la capăt. Istoria ar avea un început, un mijloc și un sfârșit. Ea are o naștere, se dezvoltă, își ajunge maturitatea, îmbătrânește și pierе”, el neadmițând o istorie liniară a omenirii, ci „doar «istorii» separate ale diverselor «culturi», care, în desfășurarea lor, ar trece ciclic prin faze asemănătoare”⁷⁸.

După atâtea înțepături critice, nici concluzia la comentariul filosofiei spenglereiene nu putea fi decât pe aceeași direcție: „Filosofia istoriei a lui Spengler este în cea mai mare parte alcătuită din idei care nu derivă din experiență, ci sunt «construite», construite pe eșafodajul unui gând care rămâne până la urmă *mitologie*”⁷⁹.

⁷⁷ *Ibidem*, pp. 474-475.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 475.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 482.

La finele descrierii gândirii sale operaționale asupra istoriei, gânditorul român arată că

„o filosofie a istoriei care nu ține să ia piepțiș piscul de unde își poate roti privirile, o filosofie a istoriei care nu culminează într-o metafizică, ne poate spune multe de toate desigur, dar o atare filosofie nu ne poate spune totul”,

ea nu este suficient de închegată și de rotunjită, el repetând apoi și mai apăsător că

„în general, o filosofie ce nu ne încoronează cu o metafizică ni se pare ciungă sau fără cap, un tors sau, în cazul cel mai bun, o făptură ce șchiopătează prin văi. O filosofie a istoriei ce nu ascunde în ea sau nu descoperă prin demersurile ei nici un filon metafizic rămâne o filosofie fără mesaj”⁸⁰.

În loc de concluzii. Ca viziune de ansamblu asupra existenței, metafizica istoriei nu se situează în afara celor trei „elemente” fundamentale ale ei, teoretizate în lucrările anterioare ale lui Blaga: *Marele Anonim, Lumea și Omul*. Iar ca „produs mistico-filosofic” imaginativ, Marele Anonim este generatorul „diferențialelor divine” și deține controlul absolut al tuturor proceselor existenței până la nivelul diferențialelor divine și al unităților formative, după care acestea se integrează „în voia lor”, conform *principiului minimei* sau *suficientei potriviri*. Iar „cenzura transcendentă intră în vigoare îndeosebi în legătură cu ființa omenească, și anume în chip structural”, căci, „ca ființa cea mai înaltă și cea mai complexă ce rezultă din procesele de integrare cosmică a diferențialelor, omul este «structural» cenzurat.”⁸¹ Dar cum istoria are drept cadru de desfășurare *spațiul* – rezultă că

⁸⁰ *Ibidem*, pp. 482-483.

⁸¹ *Ibidem*, pp. 485-486.

Omul, ca ființă istorică în viziunea filosofică blagiană

„«Lumea» este ansamblul condițiilor fizice de care istoria se resimte în alcătuirile ei, în cele mai felurite chipuri. Prin momentele ei, denumite climat, peisaj, calendar, ritmuri cosmice, «lumea» condiționează fenomenele istorice, apariția și desfășurarea, precum și dispariția acestora, dar nu afectează în chip decisiv nici esența, nici specificul *istoricității*”.

Căci „istoricitatea este o realitate intramundană, o realitate intramundană despre care însă nu se poate face o idee completă fără de a o defini și în funcție de «transcendență».”⁸² Iar în ceea ce privește *Omul*, acesta „este produsul final al unei evoluții prin mutații morfologice și ontologice pe o linie singulară” și, ca trăitor în „orizontul misterului” și în vederea revelării acestuia, pentru el, ca ființă deplină, *istoricitatea* este o dimensiune a sa, pe care și-o asumă, nu atât ca ființă paradisiacă, cât ca ființă luciferică, această ultimă ipostază fiind tocmai aceea prin care își afirmă unicitatea și singularitatea în univers, el fiind și „obiectul și subiectul istoriei”, dar, în același timp, omul rămâne înzestrat cu un destin creator, care îi asigură o anumită demnitate ontologică, dar și o nuanță de tragism în raport cu centralismul cenzorial al Marelui Anonim, căci „condițiile care garantează omului existența creatoare sunt exact condițiile prin care omului i se risipesc șansele de acces în absolut”⁸³.

BIBLIOGRAFIE

(Selectiv)

1. **Lucian Blaga**, *Trilogia cosmologică: Diferențialele divine, Aspecte antropologice, Ființa istorică*, București, Editura Humanitas, 1997.

⁸² *Ibidem*, pp. 486-487.

⁸³ *Ibidem*, p. 508.

Eugeniu Nistor

2. **Lucian Blaga**, *Spațiul mioritic*, București, Editura Cartea Românească, 1936.
Emil Cioran, „*Omul fără destin*” (eseu), în *Târnava*, anul III, nr. 12 (8) / 1993.
3. **Lucian Blaga**, *Orizont și stil*, București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1936.
4. **Lucian Blaga**, *Aspecte antropologice*, ediție îngrijită și prefațată de Ion Maxim, postfață de Al. Tănase, Timișoara, Editura Facla, 1976.
5. **Lucian Blaga**, *Ființa istorică*, ediție îngrijită, note și prefață de Tudor Cățineanu, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1977.
6. **Mircea Vulcănescu**, *Dimensiunea românească a existenței*, ediție de Marin Diaconu, București, Editura Fundației Culturale Române, 1991.
7. **C. Rădulescu-Motru**, *Timp și destin*, cuvânt înainte de Nicolae Bagdasar, prefață de Ion Frunzetti, București, Editura Saeculum I. O. și Editura Vestala, 1996.
8. **Vasile Conta**, *Teoria fatalismului. Teoria ondulațiunii universale*, Iași, Editura Junimea, 1995.
9. **Vasile Pârvan**, *Scrieri*, text stabilit, studiu introductiv și note de Alexandru Zub, București, Editura Științifică, 1981.

BLAGOLOGIA ȘI FESTIVALUL

Prof. univ. dr. Ana SELEJAN*

The Study of Blaga's Life and Work & the Festival

Abstract. *It is about the relationship between the Blaga exegesis and the Lucian Blaga Festival, which will reach its 43rd edition in 2023, from 1981 onwards. Based on bibliographic sources, the author establishes the thematic evolution of the event, held, as a rule, in Sebeș and Lančrăm, in which there were four constants of action and content: the spectacular dimension; the exegetical dimension (through the scientific communications session); the documentary dimension (exhibitions, film, etc.) and creative contests. The fertile relationship between the exegetical dimension of the Festival and Blagology is demonstrated and it is advocated for the preparation of a general bibliography of the communications held in the Festival and, especially, of the critical monographs on the work and life of Lucian Blaga, written by the authors participating in the Festival.*

Keywords: *Lucian Blaga International Festival (1981-present), bibliographical sources, successive names, directions for action and content, Blagian exegesis, General Bibliography of Festival Exegesis: Papers and Books.*

Cuvinte-cheie: *Festivalul Internațional „Lucian Blaga” (1981-prezent), surse bibliografice, nume succesive, direcții de acțiune și conținut, exegeza blagiană, bibliografia generală a exegezei festivalului: articole și cărți.*

Este vorba de Festivalul Internațional „Lucian Blaga”, desigur. Care s-a ținut aproape neîntrerupt din 1981 încoace, la Lančrăm, Sebeș și Alba Iulia, având, însă, și ediții itinerante, extinzându-se adică și-n alte localități: bunăoară ediția a XI-a din 1991 s-a săvârșit și la Brașov, Sibiu și Cluj-Napoca. Itinerariile festivalului s-au diversificat, apoi, atât

*Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu.

prin susținerea unor evenimente la biblioteci și școli, cât și prin excursii tematice la Valea Frumoasei, Căpâlna, Săsciori, Șugag, Oașa (1992), la Păltiniș (1994), Mănăstirea Râmeț (1997), Mănăstirea Sâmbăta, Câlnic, Aiud ș.a. Festival care, de-a lungul timpului, a avut mai multe denumiri: Festivalul de poezie Lucian Blaga (1981-1989), Festivalul Lucian Blaga (1990), iar din 1991 până astăzi – când evenimentul a ajuns la a 43-a ediție, Festivalul Internațional „Lucian Blaga”.

Chiar dacă, mai ales în cadrul primelor ediții, dominanta poetică era mai proeminentă (recitări din poezia blagiană și din creația proprie a poezilor invitați, concurs de creație poetică), Festivalul și-a păstrat liniile de acțiune și conținut cultural, iar când a fost posibil (după 1989) și le-a diversificat. Liniile de acțiune au fost subsumate unui scop unic acela de a impulsiona, în plan principal, atât cunoașterea, cât și exegeza creației blagiene, iar în plan secund, stimularea creației proprii a participanților. Dacă nu mă înșel, cinci au fost constantele (temele) de acțiune și conținut ale Festivalului:

- dimensiunea spectaculară: recitări, spectacole cu dramaturgia blagiană, concerte camerale ș.a.;

- dimensiunea exegetică (prin sesiunea de comunicări științifice, lansări de carte din exegeza blagiană, reviste și publicații ale Festivalului ș.a.);

- dimensiunea documentară: prin expoziții Lucian Blaga, dar și istorice, de tapiserie (1984), de pictură, sculptură, fotografie, filatelie, *ex-libris*, film documentar ș.a.;

- concursul de creație (finalizat, de regulă, cu multe premieri!).

După 1989, se adaugă acestora, și dimensiunea religioasă: prin slujbele de pomenire ale Poetului și soției

sale Cornelia Blaga, la mormântul acestora din incinta Bisericii ortodoxe din Lancrăm.

Hic et nunc voi supune spre analiză și atenție secțiunea exegetică, mai exact relația sesiunilor de comunicări susținute de-a lungul timpului în cadrul festivalului, cu amplificarea exegezei blagiene, adică, a blagologiei; și am în vedere doar monografiile analitice privind opera și/sau biografia lui Lucian Blaga, nu și studii pe tema Blaga dintr-o carte, culegere ori sinteză literară.

A fost Festivalul de la Lancrăm și Sebeș – dedicat, vreme de 42 de ani, an de an lui Lucian Blaga – un factor stimulativ pentru bibliografia blagiană de referință? S-a provocat aici, prin abordări și contribuții din cele mai diverse, ale operei și biografiei blagiene, o emulație științifică care să genereze alte monografii despre Lucian Blaga?

Sunt întrebări retorice, cu răspunsul afirmativ dinainte bănuț sau știut de toată lumea. Numai că această afirmație trebuie demonstrată și cunoscută prin exemple concrete de autori și titluri. Este ceea ce voi încerca să fac acum, într-o sinteză fatalmente enumerativă și, recunosc, incompletă, în anumite privințe, completări care se pot face pe loc prin dialog constructiv sau prin sugestii la nivelul surselor de informare.

Speranța declarată a acestei comunicări este de a se demara întocmirea și publicarea unei *Bibliografii Lucian Blaga* adnotată, inclusiv cu mențiunea „participant la Festivalul „Lucian Blaga”, edițiile ..., anul ...”, mențiune care ar demonstra relația blagologie-Festival, dar ar și spori prestigiul științific al evenimentului. Cine să fie autorul /autorii? Asta e o altă poveste! Dar specialiști sunt! Inclusiv printre bibliotecarii și bibliografii din Sebeș și Alba Iulia,

printre cercetătorii fenomenului festivalier din urbea și reședința temporară a lui Lucian Blaga.

Publicarea unei atari *Bibliografii* este necesară și pentru completarea referințelor bibliografice depre Lucian Blaga, în marile sinteze critice (dicționare, istorii literare), dar și în cercetarea curentă.

Există câteva bibliografieri parțiale ale comunicărilor științifice susținute în cadrul Festivalului, pe care le-am fructificat în prezenta intervenție (poate mai sunt dar nu le cunosc); dar cele pe care le știu, dau imaginea unei relații benefice între participarea la Festival și cercetarea blagiană. Se-nțelege că exegeza blagiană a existat și înaintea Festivalului și în afara lui. Căci, de cele mai multe ori, analiștii blagieni care au publicat înainte de 1981, și-au dezvoltat cercetarea și prin participări la Festival. O dovedesc aceste surse bibliografice consultate, pe care o să le prezint în ordinea cronologică a aparițiilor:

- cele două retrospectivă ale edițiilor Festivalului întocmite de Ion Mărginean și colaboratorii și anume:

o **1995:** *Festivalul internațional „Lucian Blaga”. Retrospectiva edițiilor, mai 1983 – mai 1994; Centenarul nașterii lui Lucian Blaga*, Sibiu: Imago, 1995, autori: Ion Mărgineanu, Gheorghe Maniu și Cornel Comșa; precum și:

o **2000:** *Festivalul internațional „Lucian Blaga”. Documentar. Retrospectiva edițiilor 1995-2000*, Alba-Iulia: Altip, 2000, autori: Ion Mărgineanu, Gheorghe Maniu, Dan Dorin Ovidiu.

o **2008:** Ion Mărgineanu, *Ceremonia paginii 21 pentru eternitatea Blaga*. Alba Iulia: Altip, 2008;

o **2017-2018:** Capitolul *Bibliografie* la dicționarul: *Lucian Blaga. Dicționar esențial – Oameni din viața lui*, de Zenovie Cârлуgea;

o **2022:** Capitolul III, *Blagiana* (p. 300-588), din cartea

Triada de aur, de Zenovie Cârlușea, Iași: Tipo Moldova, 2022.

Toate aceste surse dezvăluie, implicit sau explicit, relația clară între participările la Festivalul de la Sebeș, Lancrăm și impulsionarea blagologiei. Înainte de a exemplifica, să spun că, primele trei titluri pomenite sunt nu numai edificatoare pentru cercetarea blagiană, ci și pentru multe alte aspecte și informații, cum ar fi:

- varietatea tematică a expozițiilor și autorii lor; dezvelirea bustului lui Lucian Blaga, sculptat de Romul Ladea, în 1990 și, tot atunci, la a X-a ediție, prezentarea unui Film retrospectiv, documentar, realizat de Horia Bucur – am vrea să-l vedem și noi! –, numele premianților la Concursul de creație (din 1981 încoace), de interpretare, de recitare, precum și juriile și forurile (sponsorii) care le-au acordat.

Interesant este că sesiunea de comunicări științifice a intrat târziu în acest vizor al premiilor, primul premiu fiind acordat retroactiv, la ediția a XI-a, din 1991. Au fost premiați, atunci, cu Marele Premiu internațional „Lucian Blaga”: Eugen Todoran și Dan C. Mihăilescu, „pentru contribuție deosebită la valorificarea operei lui Lucian Blaga”¹. Premii pentru exegeza blagiană s-au mai acordat și în 1993²: Corneliu Blaga, George Piscoci-Dănescu, Aurel Rău („pentru promovarea Operei lui Lucian Blaga” (sic!)), lui Mihai Cimpoi și Vasile Levițchi (pentru contribuții

¹ Ion Mărginean, Gheorghe Maniu, Cornel Comșa, *Festivalul internațional „Lucian Blaga”. Retrospectiva edițiilor, mai 1983-mai 1994*, 1995, p. 146-147: „Comisia de premiere a decernat Marele Premiu după cum urmează: D-lui prof. univ. dr. Eugen Todoran – Timișoara: 30.000 lei (treizeci de mii lei). D-lui Dan C. Mihăilescu – București: 30.000 lei (treizeci de mii lei).

² *Ibidem*, p. 182.

analitice) și Ion Miloș (pentru traducere), iar în 1994, lui Mircea Popa³.

Alte informații interesante se referă la actorii, scriitorii, academicienii, persoanele administrative ori politice implicate în Festivalul care a traversat două regimuri politice: cel comunist și cel din zilele noastre. O dovadă a acestei traversări dramatice se vede și în denumirile succesive ale locului principal al desfășurării evenimentului: de la Casa orășenească de cultură (1981-1988), la Centrul de cultură și creație „Cântarea României” (1989), la Casa de cultură „Lucian Blaga” (1990-1996), până la denumirea din prezent: Centrul Cultural „Lucian Blaga”, denumire instituită în 1997, la a XVII-a ediție a Festivalului.

Revenind la subiectul titular, să spun că, grație conținutului extins al surselor de informare – și mă refer acum la cele realizate de Ion Mărgineanu și colab. (adică nu numai bibliografiere a edițiilor festivalului, ci și publicarea unor „gânduri”, „cuvinte mirabile” despre poet sau festival, a unor fragmente de comunicări ș.a.), am putut să identific nume de participanți, din care, apoi, am selectat doar analiștii și blagologii, pe care, apoi, i-am confruntat cu listele bibliografice din lucrări de referință mai recente (*Dicționarul general al literaturii române, A-B*) și *Lucian Blaga. Dicționar esențial. Oameni din viața lui*, 2017, 2018 de Zenovie Cârlușea). O operațiune anevoioasă, căci, cele trei liste: *Au fost printre noi*⁴, *Au fost pe urmele Profetului la Festival, printre alții*⁵, și *21 pentru eternitatea Blaga*⁶,

³ *Ibidem*, p. 198.

⁴ Ion Mărgineanu, Gheorghe Maniu, Cornel Comșa, *Festivalul...*, p. 212-213.

⁵ Dorin Ovidiu Dan, Gheorghe Maniu, Ion Mărgineanu, *Festivalul internațional Lucian Blaga – Documentar – Retrospectiva edițiilor 1995-2000*, Alba Iulia: Altip, 2000, p. 19-21.

menționează blagofiliii participanți: nu numai critici și istorici literari, ci și poeți, actori, universitari, academicieni, artiști etc. Bunăoară, din cei 21 de bibliofili cu aport la „eternitatea Blaga”, menționați în ultima sursă citată, doar 10 sunt blagologi propriu-zis, adică autori de monografii critice pe un palier sau altul al vieții și/sau operei blagiene și anume: Corneliu Blaga, Zenovie Cârlușea, Mircea Cenușă, Mihai Cimpoi, Constantin Cubleșan, Ovidiu Drimba, George Gană, Achim Mihău, Mircea Popa, Dimitrie Vatamaniuc.

Acestora și celorlalți 11, autorul le întocmește o binevenită bibliografie la zi. Lor li se adaugă și Ion Mărgineanu care, nu numai prin bibliografiile sus-citate, ci și prin alte cărți⁷, sporește informația despre Lucian Blaga (denumit, în diverse ocazii din Festival, și „Eonul Blaga”, „Trenul Regal Blaga” ș.a.). Răspunzând unei întrebări puse la începutul acestui studiu, să spun că, toți acești exegeți au participat la Festival, i-au dat prestigiu, dar au și primit imboldul de a intra în rândul blagologiei sau, după caz, de a spori exegeza blagiană și cu alte cărți.

Dar să mai pun o întrebare necesară: sunt prezenți, toți cei 10 analiști blagieni, la rubrica *Repere bibliografice*, secvența finală a medalionului critic *Blaga Lucian*, din cadrul Dicționarului – tezaur cel mai cunoscut, apărut până acum în trei ediții (2004, 2012, 2016), adică *Dicționarul general al literaturii române*, apărut sub egida Academiei Române? Foarte puțini, mai ales la prima ediție. Iar absențele sunt notabile! Iată de ce pledez pentru întocmirea

⁶ Ion Mărgineanu, *Ceremonia paginii 21 pentru eternitatea Blaga*, Alba Iulia: Altip, 2008, p. 130-133.

⁷ *Lucian Blaga. Ceasul care nu apune* (1996); *Lucian Blaga. Amiaza focului...* (2000); *Lucian Blaga – rezerva de oxigen a Memoriei ...* (2006).

unei *Bibliografii integrale a exegezei operei lui Lucian Blaga*, care să informeze, printr-o circulație mai lesnicioasă, viitoarele sinteze blagiene.

Un pas important în acest sens face Zenovie Cârlușea, atât în Dicționarul Blaga sus-pomenit și *Bibliografia* lui, cât și, cum spuneam, prin secvența *Blagiana* din sinteza *Triada de aur* (2022). Autorul oferă, de fapt, imaginea cea mai recentă a blagologiei. În plus, pornind de la comentariul asupra unei exegeze blagiene recent apărute, Zenovie Cârlușea menționează, când e cazul, și cărțile anterioare despre Blaga ale autorului comentat. Sunt bibliografiați, astfel, 13 exegeți blagieni: Pavel Bellu, I. Oprișan, Doina Modola, Mircea Popa, Ion Mărgineanu, Nicolae Mareș, Ovidiu Pecican, Valer Popa, Eugeniu Nistor, Ana Selejan, Nicolae Suci, Anca Sîrghie, Jenița Naidin, și, bineînțeles Zenovie Cârlușea. Cu precizarea că, toate aceste comentarii la exegeza blagiană – ale lui Zenovie Cârlușea, au fost publicate în revista *Portal / Măiastra* (Târgu Jiu), condusă de scriitor, să mai repet întrebările esențiale:

- sunt menționați acești exegeți printre blagologii indexați la rubrica finală de *Repere bibliografice*, în cadrul dicționarului-tezaur sus-pomenit, ediția a 2-a, 2012, apărut sub egida Academiei Române? Primii patru, da, deși incomplet (Mircea Popa, Doina Modola), nefiind pomenite toate scrierile publicate până în 2012; iar ediția a 2-a, revăzută, din 2016, se oprește cu reperele bibliografice la anul 2011, repetând informația analitică penru anii 2003-2011, de la ediția anterioară (2012);

- au participat la Festival cei 14 critici sau istorici literari care au sporit, în ultimele două decenii, corpusul critic blagian? Da, cred că toți (nu sunt sigură de participarea lui Ovidiu Pecican).

De altfel, citind (studiind!) această rubrică a bibliografiei blagiene la medalionul analitic *Blaga Lucian* din *Dicționarul general...*, 2016, din această perspectivă: prezența sau nu la Festival, constat că, în proporție covârșitoare, aproape toți cei 25 de exegeți, autori de cărți menționați aici, „au fost printre noi”, la Festival, fiind pomeniți în retrospectivile bibliografice sus-citate; evident, am în vedere doar generațiile postbelice ale blagologiei, începând din 1963. Sunt mai puțini blagologii despre care nu am informații privind participarea la Festival⁸. Din păcate, sunt și absențe notabile, importante. Cum e posibil ca ediția din 2016 (care o repetă pe cea din 2012) a *Dicționarului* patronat științific de Academia Română să repete informațiile critice incomplete, învechite, de la prima ediție (2004), cu 4-5 adăugiri. Contribuțiile unor analiști importanți nu sunt menționate: Bazil Gruia, Gh. Pavelescu, Eugen Onu, Corneliu Blaga, Achim Mihu, Radu Cărpinișianu, Zenovie Cărlugea (debutează în blagologie în 1995). Și mai sunt!

Iată de ce este nevoie de o bibliografie critică completă, adusă la zi, despre Lucian Blaga – scriitorul și filosoful care a generat atâtea interpretări și puncte de vedere în cadrul stimulativ al confruntării de idei generat de Festival. Este o datorie de onoare față de Lucian Blaga, de a dărui prezentului și posterității multilateralitatea cercetărilor asupra operei sale, impulsionate de Festival.

În ce mă privește, fac o mărturisire:

- în cadrul jurnalismului meu literar, destul de bogat, n-am scris nimic despre Lucian Blaga; altele par să fi fost prioritățile mele (literatură română contemporană);
- în cadrul celor 15 cursuri universitare ținute, vreme

⁸ Pavel Bellu, Mariana Șora, Cornel Moraru.

Ana Selejan

mai lungă sau mai scurtă, multor generații de studenți la universitatea sibiană, Lucian Blaga n-a intrat în programul meu de cercetare și predare, deși despre poezia interbelică – segmentar și din anumite puncte de vedere, am tratat aspecte ale structurilor lirice (la B. Fundoianu, Ion Minulescu, Ion Pillat, Ion Vinea, Al. Philippide, Dimitrie Stelaru, Bacovia, Gellu Naum, suprarealiști, cerchiști ș.a.).

Apropierea mea de Lucian Blaga s-a produs odată cu participările la Festival, în cadrul secțiunii de comunicări din 2013 încoace, deși, ca spectator, am frecventat aproape regulat până în 1990, mai rar după aceea. Rod al acestor cercetări, este o carte, tipărită în 2020, *Lucian Blaga: biografie și creație* (București: Editura Muzeului Național al Literaturii române).

EMPATIE ȘI PERSUASIUNE ÎN CORESPONDENȚA LUI LUCIAN BLAGA

Conf. univ. dr. George DAVID*

Empathy and Persuasion in Lucian Blaga's Correspondence

Abstract. *Empathy and persuasion are important elements in public relations. Empathy fosters greater understanding and improves relationships with the recipients of a message. Persuasion allows the fulfilment of the basic objective of most public relations programs, which is to change or neutralize hostile opinions, to crystallize unformed or latent opinions, or to conserve favourable opinions by reinforcing them. Without any awareness or knowledge on public relations, Lucian Blaga did use empathy as well as persuasion in his works (philosophy, drama, poetry, correspondence, public presence, etc.). This paper aims to briefly analyse the presence of empathy and persuasion in some of Blaga's private letters.*

Keywords: *empathy, persuasion, public relations, influence, letters.*

Cuvinte-cheie: *empatie, persuasiune, relații publice, influență, scrisori.*

1. Empatie și persuasiune

Empatia și persuasiunea sunt elemente importante în procesul general al comunicării și, în mod deosebit, în relațiile publice ca formă particulară de comunicare, practică în special de organizațiile din spațiul public în efortul lor de promovare a propriei imagini și reputații.

Empatia favorizează o mai bună înțelegere și, în consecință, îmbunătățește relațiile cu *stakeholder*-ii, acele publicuri importante pentru o organizație sau o entitate din spațiul public. Ea a fost și este prezentă mereu în istoria

* Universitatea „Titu Maiorescu” București ; e-mail: george.david@prof.utm.ro.

comunicării interumane, având puternice conexiuni cu etica în comunicare, cu înțelegerea interumană, cu aspectele emoționale ale comunicării.

Adăugându-se acestui efort de înțelegere a interlocutorului, persuasiunea mizează pe încercarea de a-l convinge pe acesta să manifeste anumite atitudini și comportamente în concordanță cu dorința emițătorului mesajului.

Unii teoreticieni consideră persuasiunea ca fiind un proces etic și necesar în comunicare, pe când alții – de exemplu James Grunig, reputat teoretician al relațiilor publice (Tucker, 2018) – sunt suspicioși cu privire la rolul acesteia în special în activitatea de relații publice, considerând că ea implică în mod aproape inevitabil transgresiunea către alte modalități de comunicare, ne-etice, cum ar fi reclama și propaganda.

În opinia mea, vorbim, practic, despre două sensuri complementare ale procesului de comunicare: într-un sens, empatia reclamă cunoașterea cât mai detaliată și înțelegerea cât mai profundă a receptorului unui mesaj, în vederea formulării cât mai adecvate a aceluși mesaj, implicând deci un efort al emițătorului de adaptare la particularitățile receptorului; în sensul opus, prin persuasiune, emițătorul se așteaptă ca și receptorul, la rândul său, să facă un efort de adaptare la dorințele/intențiile sale, în condițiile în care acestea îi sunt pe deplin cunoscute/accesibile receptorului, care are astfel posibilitatea unei opțiuni libere, în absența constrângerii.

2. Empatia în activitatea de relații publice

Empatia poate fi definită ca fiind „capacitatea de a înțelege emoțional ceea ce simt ceilalți oameni, de a vedea lucrurile din punctul lor de vedere și de a te imagina în

locul lor” (Cherry, 2023). În cuvinte simple, înseamnă să te pui în poziția altcuiva și să încerci să simți ceea ce simte el cu capacitatea lui de a înțelege și de a simți: „The word for putting yourself in someone else's shoes is *to have empathy*” (Wordhippo).

Empatia mai poate fi definită și ca fiind acea capacitate de a înțelege gândurile și sentimentele celui alt într-o anumită situație, din perspectiva experienței sale, chiar dacă noi avem un alt unghi de a privi lucrurile (Voia).

Empatia nu se confundă cu simpatia sau compasiunea, cel puțin nu în accepțiunea psihologiei occidentale, unde termenul a apărut la începutul secolului trecut (McRae, 2017, p. 123). În alte culturi însă, cum ar fi cea tibetană, aceste diferențe nu mai sunt atât de distincte: empatia implică în mod necesar și o anumită doză de compasiune.

Conceptul de empatie își are originile în abordările germane din teoriile referitoare la aprecierea artei (Maibom, 2017, p. 1): capacitatea cuiva de a înțelege condiția psihică și emoțională a creatorului de artă și, în acest fel, de a desluși contextul creării unei opere artistice.

Accepțiunile acestui termen au evoluat însă de la principala sa caracteristică inițială – cunoașterea (empatie cognitivă) – către recunoașterea implicării și a unor stări afective (empatie afectivă). El a fost studiat/utilizat nu doar de teoriile referitoare la artă, ci și de psihologie, filosofie, antropologie, neuroștiințe, estetică, etică, fenomenologie etc. (Maibom, 2017, p. 1).

În științele comunicării, în particular în relațiile publice, empatia este recunoscută ca instrument important în efortul de a transmite eficient și eficace un mesaj dinspre un emițător către un receptor: reușita acestui efort depinde foarte mult de măsura în care emițătorul își cunoaște receptorul și reușește să se plieze pe așteptările acestuia, pe

interesele sale și pe modul său propriu de a recepta realitatea înconjurătoare.

Astfel, empatia în relațiile publice face diferența dintre această formă de comunicare și alte forme, precum comunicarea de afaceri, unde este preferat schimbul de informații factuale, obiective, iar capacitatea/disponibilitatea de a înțelege și de a lua în considerare sentimentele celuilalt este redusă la minimum. Empatia manifestată în activitatea de relații publice face posibile consecințe precum: consolidarea loialității *stakeholder*-ilor (inclusiv a publicului intern), îmbunătățirea spiritului de echipă, perfecționarea relației de comunicare a organizației cu mass-media (Comcowich, 2020).

Aici ar trebui subliniată importanța empatiei și în momente solicitante ale activității de relații publice, cum sunt situațiile de criză organizațională – procese caracterizate printr-o puternică predispoziție către percepții emoționale, percepții caracterizate mai ales prin conotații negative (frică, supărare, furie, neliniște, incapacitatea de a înțelege situația etc.).

Din păcate, deși teoria recunoaște importanța empatiei în succesul comunicării în general, activitatea de relații publice – cu apetență pentru exploatarea praxiologică – nu explorează întotdeauna și îndeajuns posibilitățile pe care aceasta le oferă (Yeomans, 2016).

3. Persuasiunea în activitatea de relații publice

Într-un demers științific riguros, după ce citează definiții ale mai multor teoreticieni, Perloff (2017, p. 22) opinează că persuasiunea reprezintă „un proces simbolic în care comunicatorii încearcă să-și convingă interlocutorii să-și schimbe propriile atitudini sau comportamente cu privire la un subiect, încercare efectuată prin transmiterea unui

mesaj într-un context de alegere liberă”. Esența persuasiunii constă așadar în convingere, alegere liberă (*free choice*), neputând fi vorba în niciun caz de constrângere.

Persuasiunea poate fi privită deci ca „acțiunea de a convinge într-un mod sau altul pe cineva să facă sau să aleagă un lucru” (Blăgoi, 2015). Această alegere nu este întotdeauna fundamentată pe considerente logice, raționale, ci poate avea – și, de regulă, are! – puternice temeieri afective. Persuasiunea este o formă de influențare care mizează exclusiv pe convingerea interlocutorului.

Această influențare nu trebuie înțeleasă la modul absolut, acela de transformare a unei atitudini/opinii/convingeri a receptorului în contrariul său, în urma unui efort susținut de argumentare întreprins de emițător. În realitate, persuadatul se auto-persuadează luând în considerare argumentele pe care i le furnizează persuadatorului (Perloff, 2017).

Persuasiunea poate fi etică (Messina, 2007). Aș adăuga că ea *trebuie* să fie etică, în acest fel diferențindu-se de alte modalități de comunicare ce urmăresc în esență modificarea unor atitudini, comportamente și acțiuni ale receptorului unui mesaj: manipulare, propagandă, dezinformare, intoxicare.

De altfel, preocuparea pentru etica persuasiunii a existat încă din antichitate, de când Aristotel a statuat cele trei categorii ale demersurilor persuasive/retorice: Ethos, Logos, Pathos.

Ca urmare a existenței acestui aspect etic, persuasiunea trebuie luată în considerare în efortul de comunicare pe care îl practică un individ sau o organizație, cu condiția însă a respectării riguroase a detaliilor care țin de etică în comunicare. În caz contrar, alunecarea către modalități ne-etice de comunicare poate afecta negativ întregul proces de

edificare și prezervare a unei reputații favorabile, care constituie scopul final al activității de relații publice. În practică, etica în persuasiune ridică probleme serioase atunci când un profesionist în relații publice are și alternativa apelului la alte modalități de comunicare.

4. Empatie și persuasiune în misivele lui Lucian Blaga

Cele două procese psihologice pe care le-am abordat din perspectiva particulară a activității de relații publice au în realitate o acoperire mult mai largă. Ele sunt prezente într-o măsură mai mare sau mai mică în orice act de comunicare, fie că vorbim de comunicarea verbală, cea non-verbală sau cea para-verbală. De asemenea, utilizarea lor este mai mult sau mai puțin conștientizată de către interlocutori, putând fi practicate ca abordări spontane sau ca demersuri strategice.

Prin urmare, prezența lor poate fi decelată nu doar în eforturile de comunicare ale unor organizații, ci și în cele ale oamenilor considerați ca actori individuali manifestându-se fie în spațiul public, fie în cel privat.

Din această perspectivă, putem, de exemplu, încerca să descoperim dovezi ale prezenței empatiei și persuasiunii în scrierile poetului, filosofului și dramaturgului Lucian Blaga în calitatea sa de comunicator. Fiindcă da, într-adevăr, „poetul, dramaturgul și filosoful Lucian Blaga, întruchipat în această *treime spirituală*, a fost un comunicator de excepție” (Nistor, 2016, p. 5).

Așa cum am făcut-o și cu alte prilejuri, precizez și de această dată că Lucian Blaga n-a fost un practician al relațiilor publice. De altfel, cultura comunicațională europeană încă nu asimilase teoria și practica acestei forme de comunicare, prin urmare Blaga pur și simplu nu avea cum să întreprindă vreun efort conștientizat care să țină de

sfera relațiilor publice. Însă, așa cum am arătat mai sus, empatia și persuasiunea nu caracterizează doar actele de comunicare derulate în spațiul public. Acesta este de altfel și motivul pentru care am ales pentru analiza de mai jos două scrisori cu caracter privat.

De asemenea, mai trebuie precizat și faptul că rareori empatia și persuasiunea pot fi întâlnite separat și în stare pură în actele de comunicare. Cel mai adesea ele sunt prezente împreună, deoarece, după cum am semnalat, ele sunt, practic, două sensuri ale aceluiași efort comunicațional: dinspre emițător, efortul de a-l înțelege pe interlocutor și de a se plia pe capacitatea lui de interpretare a realității; dinspre receptor, efortul de a înțelege intențiile emițătorului și de a se conforma acestora.

Pentru a ilustra străduința lui Lucian Blaga de a-și înțelege receptorul, apelând în acest sens la *empathie*, am ales o scrisoare adresată lui Ion Chinezu – critic literar și traducător transilvănean – în contextul în care între cei doi, inclusiv între familiile lor, a existat o îndelungată prietenie (Nistor, 2016, p. 188):

[Primită 8 II 1940]

Dragă Ionică,

Aseară au avut loc niște mici explicații între scumpele noastre soții – arză-le-ar focul dragostei noastre! – cari m-au cam surprins, puțin. Eu credeam că prietenia noastră nu va avea niciodată nevoie de explicații de asemenea natură. N-aș vrea să adaug nici o altă explicație, fiindcă am sentimentul că împingem astfel prietenia noastră, cari în ierarhia celor ale mele e în frunte, pe un drum – cu totul greșit. Și zău că e păcat. Tu știi foarte bine dragă Ionică, că meseria de critic, pe care o îndeplinești, atrage în chip fatal nemulțumiri. Astăzi unul se va simți

nedreptățit, mâine altul, poimâine altul. Un critic trebuie să-și dea bine seama de lucrul acesta și să-l privească cu tot calmul. Altfel mai bine să scrie versuri sau filosofie sau romane. Fiindcă viața lui va fi inevitabil însoțită de amărăciuni. Lupta dintre critic și scriitor e o luptă ca oricare alta. Să intre în ea aceia care știu bine că-i pot suporta cu sânge rece consecințele.

Și ca să apropii de subiect, nu credeam că e nevoie să-ți spun că eu m-am întors în țară cu planuri, pe care nu le-aș putea nicidecum realiza, dacă aș lua de fiecare dată atitudine față de certuri iscate între prieteni. Este o chestie pe care am încercat s-o aplanez; n-am izbutit și regret infinit. De acu în această chestiune am devenit fatalist.

Pentru astăzi seara am făcut niște invitații cari nu puteau fi decât așa cum le știi, din moment ce vom fi vreo treizeci. Eu care am obișnuința ăstor fel de invitații, am găsit că nu este nici un motiv, ca doi oameni, cari nu se înghit (cu plăcere), să nu încapă într-un spațiu unde încap treizeci. Ar fi pentru mine un al doilea infinit regret dacă prin absența voastră ați produce impresia că nu v-am invitat. Aceasta pentru ochii lumii. Cât pentru sentimentele mele, m-aș simți profund rănit.

[Lateral:] Și Nela să-și mai stăpânească puțin nedreptele reproșuri, căci altfel n-o mai pup niciodată.

La revedere.

Lucian

Epistola blagiană face referire la un moment neplăcut din relația amicală a celor două familii, moment pe care autorul scrisorii încearcă să-l privească și din perspectiva destinatarului, căutând să înțeleagă astfel contextul apariției acelor neînțelegeri. Pentru aceasta, el se situează în rolul receptorului său („meseria de critic, pe care o îndeplinești, atrage în chip fatal nemulțumiri”). În același timp, încearcă să clarifice pe înțelesul destinatarului (destinatariilor, dacă

ținem seama că, de fapt, scrisoarea este adresată cuplului Chinezu!) motivul pentru care nu îi invită la o petrecere organizată de familia Blaga:

„Ar fi pentru mine un al doilea infinit regret dacă prin absența voastră ați produce impresia că nu v-am invitat. Aceasta pentru ochii lumii. Cât pentru sentimentele mele, m-aș simți profund rănit”.

În ceea ce privește utilizarea *persuasiunii*, consider că aceasta poate fi ilustrată printr-o scrisoare adresată unui alt prieten, poetul și traducătorul Dumitru Gherghinescu, cunoscut sub pseudonimul D. Gherghinescu-Vania (Nistor, 2016, p. 223):

14 dec[embrie] 1942

Scumpe Vania,

Aș fi foarte dispus să vin la Brașov între 27 dec[embrie] și anul nou, atât pentru a vă vedea, pe Domnița spiritului românesc și pe Tine, cât și pentru a ține două conferințe în 28 și 29 (sau 30).

Chestiunea o cumpănesc așa:

O conferință o țin pentru viitoarea revistă „Saeculum”, iar a doua pentru „Claviaturi”. Aș vrea să fie ambele cu „intrare” (adică cu taxă benevolă).

Te rog, să faci pregătirile necesare.

Pentru „Saeculum” țin o conferință, al cărei subiect nu trebuie anunțat (subiect rezervat), dar îți spun că voi vorbi despre Șaguna.

Pentru „Claviaturi” subiectul îl anunț: Cum am cunoscut pe Mahatma Gandhi. Beneficiul va merge pe seama revistelor în chestiune. Sau ești de părere să pună prețuri de intrare?

Cred că ar merge și cu prețuri, căci ai văzut ce-a fost la București. Las însă să hotărăști Tu.

George David

Cum ai găsit pe Domnița? Te întreb pe Tine, căci se pare că ea m-a cam dat uitării.

Te îmbrățișez cu toată dragostea,

Lucian

Efortul persuasiv al epistolierului în ceea ce privește propriile sale dorințe/intenții reiese cu claritate din utilizarea condiționalului optativ: „aș fi dispus”, „aș vrea”, „ar merge”. Formularea propriilor proiecte este urmată de încercarea de a-l convinge pe interlocutor să se implice în realizarea lor: „te rog, [*sic!*] să faci pregătirile necesare”. Mai mult, efortul de a convinge este consolidat de consultarea celuilalt („ești de părere să pună prețuri de intrare?”) și de argumentele factice aduse în scopul de a obține participarea acestuia („ai văzut ce-a fost la București”). Nu în ultimul rând, libertatea de decizie a receptorului este formulată explicit: „las însă să hotărăști Tu”. Iar faptul că adresantul este apelat cu formula „Scumpe Vania”, precum și cu pronume scrise cu majusculă („pe Tine”, „Tu”) nu fac decât să încerce să sporească puterea persuasivă a misivei.

Concluzionând, se poate afirma fără pericolul de a greși că, așa cum a știut să mânuiască cu mare profunzime și subtilitate concepte filosofice, metafore poetice și tablouri dramatice, Lucian Blaga a stăpânit cu prisosință și uneltele din inventarul unui „comunicator de excepție”. Astfel, cel care, în începuturile sale, se arătase a fi „mut ca o lebădă”, a demonstrat în chip strălucit că această temporară inabilitate în utilizarea cuvintelor rostite este departe de a constitui un obstacol în comunicare, deoarece paleta posibilităților de a comunica este cu mult mai largă și mai profundă decât apelul limitat la vorbele cărora le putem da glas.

Referințe bibliografice:

- Blăgoi, A. (2015, noiembrie 17). *Persuasiune și manipulare*. Preluat de pe Alina Blagoi.
- Cherry, K. (2023, februarie 22). *What Is Empathy?* Preluat de pe verywellmind: <https://www.verywellmind.com/what-is-empathy-2795562>
- Comcowich, W. (2020, aprilie 22). *The Need for Empathy in Public Relations & Content Marketing – and How to Express It*. Preluat de pe GleanInfo: <https://glean.info/why-empathy-is-vital-for-effective-public-relations-and-how-to-express-it/>
- Maibom, H. (2017). Introduction to Philosophy of Empathy. În H. Maibom, & H. Maibom (Ed.), *The Routledge Handbook of Philosophy of Empathy* (pp. 1-9). New York: Routledge.
- McRae, E. (2017). Empathy, Compassion and „Exchanging Self and Other” in Indo-Tibetan Buddhism. În H. Maibom, & H. Maibom (Ed.), *The Routledge Handbook of Philosophy of Empathy* (pp. 123-133). New York: Routledge.
- Messina, A. (2007). Public Relations, the Public Interest and Persuasion: an Ethical Approach. *Journal of Communication Management*, 11(1), pp. 29-52.
- Nistor, E. (2016). *Lucian Blaga, epistolar filosofic*. Ardealul.
- Perloff, R. M. (2017). *The Dynamics of Persuasion* (ed. 6th edition). New York: Routledge.
- Tucker, C. (2018, aprilie 11). *Public Relations as Persuasion*. Preluat de pe PR Academy, UK.
- Voia, Ș. (fără an). *Ce înseamnă cu adevărat empatia și cum o putem dezvolta*. Preluat de pe SmartLiving: <https://smartliving.ro/ce-inseamna-cu-adevarat-empatia-si-cum-o-putem-dezvolta/>
- What Is Another Word for Putting Yourself in Someone Else's Shoes?* (fără an). Preluat de pe Wordhippo: https://www.wordhippo.com/what-is/another-word-for/putting_yourself_in_someone_else%27s_shoes.html#:~:text=The%20word%20for%20putting%20yourself%20in%20someone%20else%27s,empathy.%20Here%27s%20a%20list%20of%20synonyms%20for%20empathy.

George David

Yeomans, L. (2016, ianuarie). Imagining the Lives of Others: Empathy in Public Relations. *Public Relations Inquiry*, 5(1), pp. 71-92.

LUCIAN BLAGA – ACUM UN VEAC, ÎN 1923
PUBLICIST FERVENT ȘI PREGĂTIREA
EXAMENULUI DE DOCENȚĂ

Zoia Elena DEJU*
Zenovie CÂRLUGEA**

Lucian Blaga – A Century Ago, in 1923. Fervent Publicist and Preparation for the Docent Exam

Abstract. *Publicist activity at Cluj newspapers „Patria” and „Voința”. Preparation for the teaching exam at the University of Cluj since 1924.*

Keywords: *Lucian Blaga, the year 1923, publishing, teaching, Cluj.*

Cuvinte-cheie: *Lucian Blaga, anul 1923, activitate editorială, predare, Cluj.*

I. În anul 1923, poetul, stabilit la Cluj încă din 1920 (în decembrie se căsătorise cu Cornelia Brediceanu, mai vechea lui prietenă din perioada vieneză), desfășoară o susținută publicistică în presa din Cluj, îndeosebi la ziarele „Patria” și „Voința”, la care colaborează încă din 1920. Continuă să publice la „Gândirea”. În paralel se ocupă de propria-i creație poetică, teatrală și filosofică. La începutul lui martie 1923 este editată la institutul „Ardealul” piesa de teatru *Tulburarea apelor*, cu desenele bunului său prieten Tase Damian (care-i schițează și portretul, după cum va preciza acesta), intenționând să joace la Teatrul Național din București, dar negăsind audiența cuvenită. Tot acum îl cunoaște pe artistul Romul Ladea, despre care poetul va scrie în „Patria” din mai și decembrie 1923, împrietenindu-

* Uniunea Scriitorilor din România.

** Uniunea Scriitorilor din România.

se cu poetul mai în vârstă Emil Isac. În vara lui 1923, sub conducerea lui Sadoveanu, avea loc prin Ardeal un turneu de șezători literare, la întâlnirile de la Cluj participând și Lucian Blaga, prilej de a-i cunoaște pe scriitorii Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Ion Pillat, G. Topârceanu, frații Teodoreanu. Pe la începutul anului, Blaga fusese căutat de poetul maghiar Bárd Oscár, medic de la Gâlgău-Sălaj, care-i propune poetului traducerea în maghiară a poemului dramatic *Zamolxe*, premiera având loc în februarie anul viitor la Teatrul Maghiar din Cluj. Poetul, apreciind într-o scrisoare de mulțumire că *mitul* (său) *păgân* „este foarte-foarte frumos tradus”, a participat la spectacol, fiind ovaționat la scenă deschisă. Același medic, care într-o scrisoare din 18 iunie 1923 îi dedica lui Blaga o poezie în limba maghiară, va traduce mai târziu în această limbă și drama *Cruciada copiilor* (1930).

În vara lui 1923, de la 18 iulie la 10 august, poetul se află singur într-un sejur de întremare la Oașa („E în adevăr foarte frumos”; „Mie îmi merge bine aici, foarte bine”), de unde-i scrie Corneliiei imediat după drumul de 14 ore făcut de fratele Longin din Săsciori cu căruța. „Desenând regiunea”, îi scrie „Scumpului mic, negru”/ „Dragă Pichi, michi”, „celui mai arămiu-negru dintre îngeri” - despre „grajdul cu etaj” în care locuiește („admirabila casă cu balcon între soare și lac”), despre lacul glaciar peste care zboară stoluri de rândunici, despre ferigi, despre o furtună în care a fost trăznit un brad la distanță („s-a aprins și a ars frumos în furtună și în noapte”), despre o viperă și „o vizită la stâna cu băcițe murdare și cu oi mai curate decât ele; pe drum a trebuit să bat cu un taur și cu cinci câini”. Cântărindu-se, avea „70,5 kg. Destul de bine”. Ca și despre „păstrăvii pe care Gelu îi prinde în fiecare zi și sunt enormi”: „Într-adevăr, în vegetația nebună de-aici, numai trupșorul

tău lipsește, cel mic și negru și în timpul din urmă sărat ca Sovata” (aluzie la sejurul concomitent al Corneliiei de la Sovata, unde-i trimite primele două scrisori). Vara viitoare, în august, tot singur, Lucian Blaga se va afla în pensiune la Geoagiu Băi, unde va scrie *Daria*, transfigurând un aspect din viața surorii sale Letiția/ Titi, fapt dezavuat de Lionel și familia Caius & Marioara Brediceanu („furtună familială”, despre care sora nu află).

În toamna lui 1923, Blaga este cooptat de Sextil Pușcariu în noua revistă „Cultura”, care va apărea anul viitor în perioada ianuarie-iunie, un număr la două luni, cu pagini în limbile română, franceză, germană și maghiară, poetul îngrijindu-se de secția românească. Secretarul de redacție al „Culturii” era Valeriu Bologa, cu care Blaga va lega o îndelungată prietenie. Poetul va semna cu numele lui dar și cu pseudonime articole filosofice, ba în numărul dublu 5-6 urmau să apară în traducerea sa trei poeme ale lui Eminescu (*Somnoroase pășărele/ Vöglein, Afară-i toamnă/ Herbst și Trecut-au anii/ Sonett*). Dar din lipsă de fonduri, doar după patru numere, „Cultura” își încetează apariția, în iunie 1924.

Tot acum gândul poetului este acela de a intra la Universitate, drept care își redactează lucrarea de docență, *Filosofia stilului* (ce va fi tipărită în toamna lui 1924 la „Cultura Națională”), prin care propunea o altă clasificare a „stilurilor” (individualul, tipicul și absolutul), la 20 decembrie 1923 înregistrând la Rectorat cererea de înscriere la examenul de docență (era o dorință mai veche, care abia în 1938 i se va împlini, grație susținerii sale din partea regelui Carol al II-lea, cel care îl va apăra de N. Iorga, în 1937, la intrarea în Academie). Se știe că, la examenul de anul viitor, din 20 iunie, de sub conducerea lui Mihail Dragomirescu, candidatul va fi „amânat”, dându-i-se să-și refacă lucrarea, fapt care l-a dus aproape de o depresie (din

comisie mai făcuseră parte resentimentarul psiholog Florian Ștefănescu-Goangă, Gh. Bogdan-Duică, cumnatul lui Iorga și Ioan Paul, șeful catedrei de estetică literară). Atunci, intervenția Corneliei va fi benefică, hotărând să plece amândoi definitiv la Lugoj, cuplul mutându-se la 30 mai 1925 la casa cu castan din mijlocul viei, strada Făgetului 4, cumpărată de Caius Brediceanu, fratele Corneliei. „De un an sunt la Lugoj, provizoriu”, îi scria medicului-traducător din Gâlgău, Bárd Oșcár, în vara lui 1924, precizându-i totodată că la Cluj „Am avut multe neplăceri. Dar încă mai sunt în picioare”, cu aluzie la „amânarea” suferită la 20 iunie 1924, la examenul de docență. Monografistul Ion Bălu scrie că este vorba de „un exil interior”, în timpul căruia Lucian Blaga se va concentra intens asupra liricii, dramaturgiei și scrierilor filosofice. Însuși poetul va mărturisi, într-o scrisoare din 1937 adresată Corneliei:

„La Lugoj am făcut saltul decisiv al vieții mele: acolo am făcut cele mai mari eforturi de gândire și am uneori impresia că tot ce am lucrat de-atunci nu e decât o realizare”.

În 1924 își începe colaborarea la „Adevărul literar și artistic” și „Cuvântul” (figurând printre membrii redacției), „Universul literar”, chiar „Gândirea” ajunsă sub conducerea lui N. Crainic, ce apăreau la București. La Lugoj, poetul va avea o perioadă de creație intensă (1924-1926), până la plecarea în diplomatie („în marginea diplomației”, cum scrie, mai întâi ca atașat de presă la legațiile României de la Varșovia, Praga, Berna, Viena (secretar), din nou Berna și, în sfârșit, la Lisabona (ca „ministru extraordinar și pleni-potențiar”), într-un periplu european de 13 ani (1926-1939), după care revine la Cluj, în toamna lui 1939, ca profesor universitar până la restructurarea sa prin reforma din 1948.

II. Din primăvara lui 1920, poetul începuse să colaboreze și la „Patria” lui Agârbiceanu (va părăsi ziarul în 1924, în urma unei deziceri a redacției față de afirmațiile dintr-o notă semnată de poet cu privire la reparația „Convorbirilor literare”, sub conducerea lui Al. Tzigara Samurçaș, cu aceiași colaboratori „de altădată”). În 1923 poetul publică în ziarul lui Agârbiceanu articole interesante despre personalități din lumea artistică, precum pianista *Anicuța Voileanu*, actrița consacrată *Sarah Bernhardt*, „distinsa artistă” în plină vigoare *Agatha Bârsescu* venită din America într-un turneu de reprezentații teatrale prin Europa, întâmpinată la Constanța de un grup de scriitori și intelectuali cu flori, în sfârșit cântăreața *Lya Pop* care a deschis stagiunea la Opera națională din Cluj cu „Carmen” de Bizet, făcând un rol memorabil („rolul cel mai desăvârșit”, plin de temperament), alături de ea evoluând artiste clujene *Adela Ionașcu* și *Ana Rozsa*, dar și „noul toreador *Zoltan Szabo*, vânjos, energic, deocamdată însă cu gura cam străin formată pentru vorbele românești”.

Între marii bărbați ai Europei evocați în articolele din „Patria” anului 1923 îi regăsim pe președintele Republicii Cehoslovace, septuagenarul *Massaryk*, „personalitate culturală și politică”, „un profesor de conștiință”, autor al unei faimoase cărți despre „filosofia socială și religioasă a rușilor”, într-un cuvânt un mare reformator în consolidarea unui stat nou, care a contribuit la „opera de distrugere a monarhiei austro-ungare. Mai este evocat „ilustrul sociolog” francez, *Charles Bouglé*, profesor la Sorbona, „un mare prieten al românilor, care vine la București pentru o serie de conferințe la Fundația universitară Carol I”, invitat de Societatea română de filosofie. Mai este evocat în articolul *Unul care s-a luptat cu Dumnezeu*, fiind vorba de marele scriitor rus *Tolstoi*, un uriaș al gândirii „cu o mare iubire față

de oameni”, dar și o conștiință încercată de frământări și chinuri, ca răspuns la provocările „lumii exterioare”:

„Tolstoi a trăit în suferințele altora fără de-a simți vreodată nevoia de a cere grația pentru sine (...). Problema sa fundamentală era nu atât de natură morală, ci intelectuală.”

Tolstoi își avea obârșia, observă poetul, în raționalismul veacului al optsprezecelea, fiind stăpânit de „un pronunțat orgoliu intelectual”, care l-a oprit „la drumul jumătate spre acea religie care e în afară de orice intelectualizare, dar singura veritabilă.” Tot în „Patria”, Blaga îi dedică și lui *Blaise Pascal* un portret, cu prilejul împlinirii a trei sute de ani de la naștere, „marele om de știință, gânditor și mistic al Franței”. Uimind și câștigând de timpuriu „admirația savanților din Europa întreagă”, ba chiar nedumerirea altora, neastâmpărata minte a tânărului „se lua la întrecere” nu numai cu matematicienii cei mai de seamă, iar un filosof precum Leibnitz a rămas încremenit „de ingeniozitatea unei mașini de calculat, inventată de același Pascal, care la vârsta de 16 ani intrase definitiv în istoria științei”. Mai târziu, în problemele fundamentale ale vieții și ale cunoștinței, „intuiția mistică lua locul logicei”:

„Nu e vorba aici numai de-un misticism care proclama drepturile intuiției, sentimentului, credinței; e vorba aci de-o unică putere de gândire logică, rațională, care hotăra să renunțe la sine însăși, înțelegându-și nimicnicia. Pascal e în sensul acesta o rară revelație a istoriei umane”.

Un „bătrân înțelept” este considerat celebrul poet și gânditor *Maeterlinck*, supranumit „un Shakespeare al inconștientului”, teatrul său, prin „descoperirea inconștientului”, intrând de mult în istoria literaturii, „nu numai a celei franceze, dar și în cea universală”. La fel poeziile și eseurile sale continuă, observă poetul, „să influențeze

spiritul contemporan”. La acea vreme Maeterlinck declarase într-un interviu că „s-a retras din împărăția scrisului nu pentru că n-ar mai putea scrie, ci fiindcă vrea să facă loc tinerilor.” Și poetul conchide dubitativ, dar destul de grăitor: „Dacă toți bătrânii ar fi de aceeași părere și ar urma aceeași înțelepciune – unde am ajunge?”.

Foarte interesant este articolul în care evocă personalitatea lui *Maurice Barrés*, cu prilejul morții acestui literat și luptător care „a jucat un rol hotărâtor” în mobilizarea patriotică a poporului francez în războiul cu Germania. Mare naționalist dominat de „iubirea de patrie”, din care a făcut o „adevărată religie”, militantul „sugestiona mulțimea fără floricele retorice”: „Fanatic aproape, catolic, tradiționalist, pătimaș vrăjmaș al internaționalismului, el inspira respect”, insuflând tinerei generații franceze o „rezistență sufletească” prin scrisul său „vânjos și subtil”, „problema renană” interesându-l în mod deosebit în vremea din urmă: „Păcat că istoria nu i-a dat această satisfacție!”.

Tot în „Patria” din 1923 poetul va scrie despre „dărâmatorii de mituri”, despre Liga Națiunilor de la Geneva (unde va ajunge mai târziu, venind de la Berna să-l viziteze pe Titulescu care se pregătea pentru „procesul optanților”), despre *Henri Barbusse* luptătorul pentru pace, despre „ideea de destin”, despre părintele *Agârbiceanu* care a conferențiat la despărțământul Astei din Cluj, despre o expoziție etnografică a doamnei *Veturia O. Ghibu*, despre donația făcută de „ilustrul profesor” *N. Iorga* studenților (casele, biblioteca, obiectele), formându-se „Fundațiunea culturală Nicolae Iorga”, despre premiile oferite de unele edituri și instituții scriitorilor merituoși sau despre tiparnițele mănăstirești reînființate la Neamț și Cernica, despre șezătorile literare și literatura pentru copii, despre colecția „Cartea cea bună” de la Cultura Națională, aflată sub

conducerea lui Sextil Pușcariu, și revista „Gândirea”, despre umanității români și *Dimitrie Cantemir*, despre piesa *Patima roșie* a lui *Mihail Sorbul* și *Cartea războiului nostru (Război și note zilnice*, de N. Iorga, vol. III), despre poemele în proză ale lui *Emil Isac* și turneul în Ardeal al trupei teatrale condusă de „tânărul meșter în dramaturgie” *Marin Sadoveanu*, despre apariția revistelor „Gândirea” și „Viața românească”, ultima respirând „un aer proaspăt, european” ori despre „matematică și poezie”, accentuând ideea legăturii dintre creațiile artistice ale geniului omenesc și matematică, de la Pitagora și Platon încoace până la poezia de idei a lui *Paul Valery* sau romancierul *Lucien Fabre*, mare iubitor al lui Einstein.

Mult mai bogată în portrete de personalități istorice, culturale, politice, filosofice sunt articolele publicate de tânărul publicist Lucian Blaga în ziarul „Voința”, care apare la Cluj la 18 august 1920, cu subtitlul „socială, economică, politică”. În „Voința”, poetul susținuse rubrica *Literatură, știință, artă* (1921-1922), transferată, după dispariția gazetei, la „Patria”.

Publicând toate aceste articole din anii „începuturilor”, în câteva lucrări separate, precum *Ceasornicul de nisip* (Dacia, Cluj, 1973, 71 de texte, 331 p.), *Vederi și istorie* (Ed. Porto Franco, Galați, 1992, 118 texte, 156 p.) și, cu completări substanțiale, chiar identificări ale unor texte nesemnate, în *Cuibul privighetorilor. Clujul literar după Marea Unire* (Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2017, 164 texte și note, 372 p.), criticul și istoricul literar Mircea Popa realiza, de fapt, un demers statornic de recuperare a publicisticii lui Lucian Blaga, cel mai vitregit dintre toate sectoarele creației fiind, până acum, publicistica (demersul începe cu volumul *Isvoade* din 1972, editat de

Dorli Blaga, dar o restituire integrală o va întreprinde prin lucrările menționate abia de dl. Mircea Popa.

Pe lângă capitole întregi în care criticul și istoricul literar Mircea Popa comentează contribuția corifeilor care au pus la cale „Gândirea” în Clujul de după Marea Unire (Cezar Petrescu, Gib I. Mihăescu, Adrian Maniu, pp. 42-140), un număr de 232 de pagini ale cărții sunt rezervate lui Lucian Blaga, mai exact celor 164 de texte, note, comentarii pe diferite teme atribuite tânărului gazetar – eseul *Începuturile clujene ale ziaristicii lui Lucian Blaga. O ipoteză*. În total ar fi vorba de 253 de texte, în majoritate nesemnate (identificările au fost preluate, acordând credit cercetătorului, de D. Vatamaniuc în „Biobibliografia” sa din 1977 și de monografistul Ion Bălu în volumul întâi din 1995). Acesta din urmă scria că „identificarea este exactă” și că „Noi înșine am găsit în „Voința”, II, nr. 128, 18 februarie 1922, p. 2, precizarea redacției că autorul însemnărilor de la această rubrică este Lucian Blaga” (*Viața lui Lucian Blaga*, Ed. Libra, I, 1995, p. 285).

III. Comunicarea noastră referindu-se expres la anul 1923, vom preciza că poetul este prezent în cele două ziare „Patria” și „Voința”, el devenind deja un publicist cunoscut, cu activitate de peste trei ani în presa din Cluj. Articolele și notele sale, semnate sau nesemnate, în aceste ziare, chiar în „Gândirea”, aduceau noutăți care interesau intelectualitatea clujeană, în general despre personalități și evenimente, românești și europene.

Inaugurată la 6 septembrie 1920, rubrica „Note” din ziarul „Voința”, organ al PNR (înființat la 18 august 1920), era deschisă, desigur, oricărui membru al redacției, la ea semnând articole, chiar cu pseudonime (*Plebs*), însuși Cezar Petrescu. Cealaltă rubrică, mult mai consistentă, *Literatură*,

știință, artă, înființată în ianuarie 1921, „deși nesemnată, poartă cu destulă acuratețe pecetea stilului blagian, atât prin preocupări cât și prin modul de redactare” (Mircea Popa). Poetul va fi prezent în rubrica „Note” începând cu nr. 31 din 27 septembrie 1920, consemnând fapte și evenimente culturale, recenzând cărți și periodice, prezentând idei, revenind cu noi informații atunci când era cazul etc.

Semnaland în rubrica sa apariția unor cărți de știință din varii domenii (de la filosofie, biologie și astronomie, la chimie, medicină, ocultism ș.a.m.d.), Blaga dovedea nu numai o cultură solidă ci și ușurința de a se mișca printre teme și idei, exprimându-și totodată punctul de vedere sau făcând surprinzătoare asociații. Mai toate subiectele abordate vor avea direct sau indirect legătură cu preocupările sale literar-filosofice sau cu ulterioara experiență de viață. La curent cu aceste apariții de cărți și periodice, inclusiv din cultura germană, Blaga se dovedea un gazetar informat la zi în domenii accesibile nu oricui.

Bunăoară, în „Voința”, Blaga scrisese despre „*socialismul cultural*”, „*profetul revoluției rusești*”, „*socialismul după națiuni*” și „*muguri noi în Rusia*”, dar și despre „*bolșevismul rusesc*”, „*metamorfoza celui din Nazaret*” și istoria universală a lui Wells, despre „*pământ și biserică*”, „*apetitul muncii*”, despre „*antropomorfismul politic*” al lui T. Masaryk, despre „*critică*”, „*literați și apropierea dintre naționalități*”, despre „*originalitatea literaturii noastre*”, Contesa de Noailles, Rabindranath Tagore în Europa, Ghandi, Amiel, Strindberg, Rodin, Baudelaire, D'Annunzio, Li Tai Pe, Rudolf Steiner, Georges Brandes, Henry Bataille, Tudor Vladimirescu, Freud, Wilhelm Oswald, filosof naturalist, Anatole France, Flaubert, Molière, Vladimir Korolenko, pe celebrul actor Alexandru Moissi, poetul austriac Grillparzer, ș.a.

Ideea care se impune este că toate aceste articole, note și comentarii nesemnate, din „Patria” și „Voința”, trebuie să-și găsească locul într-o unică ediție, chiar într-o colecție sub egida Academiei, care să «relativizeze» ideea de *ipoteză* lansată acum, în sensul de a oferi cercetătorilor și cititorilor, desigur, întregul material probatoriu, cu argumente și date rezultate dintr-o mai aplicată expertizare filologică a materialului, la care ar fi chiar potrivit să participe un grup mai larg de specialiști. „Bătălia” aceasta fiind atât de importantă, autorul demersului în chestiune ar trebui nu numai admirat, ci și susținut cu argumentație validă din varii perspective filologice, critice și de istorie literară.

BIBLIOGRAFIE

- Ion Bălu, *Viața lui Lucian Blaga*, Ed. Libra, vol. I, București, 1995.
Dorli Blaga, *Tatăl meu, Lucian Blaga*, Apostrof, Cluj-Napoca, 2004.
Lucian Blaga, *Corespondență (A-F)*, Ediție îngrijită, note și comentarii de Mircea Cenușă, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1989.
Zenovie Cârługea, *Lucian Blaga. Dicționar esențial - Oameni din viața lui*, Tipo Moldova, Iași, vol. I/ 2017 și II/ 2018, 907 p.
Idem, *Lucian Blaga și lumea Banatului*, Tipo Moldova, Iași, 2018, 250 p.
Mircea Popa, *Ceasornicul de nisip* (Dacia, Cluj, 1973, 71 de texte, 331 p.), *Vederi și istorie* (Ed. Porto Franco, Galați, 1992, 118 texte, 156 p.) și, cu completări substanțiale, chiar identificări ale unor texte nesemnate, în *Cuibul privighetorilor. Clujul literar după Marea Unire* (Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2017, 164 texte și note, 372 p.).

EUGENIU NISTOR:
„IL SIGNIFICATO DELLA METAFORA
NELLA FILOSOFIA DI LUCIAN BLAGA”*

Traducător: dottore Fabio MELANO**

*Filosofo Romeno autentico, originale, Lucian Blaga è autore di un Sistema “ternario” di pensiero, completo e complesso con un'ampia apertura, concepito in quattro scale che comprendono: la Teoria della conoscenza, la Teoria dei Valori, la Teoria cosmologica-antropologica. Il mondo con il suo infinito Mistero, l'Uomo, il Grande Anonimo (Dio), con i suoi freni trascendenti, attraverso i quali continua a mettere ostacoli all'uomo nella sua via della conoscenza, sono le mega-categorie del filosofo romeno. Inoltre il pensiero filosofico Blagiano punta soprattutto sulla trilogia consacrata alla cultura – costituita dalle opere *Orizzonte e stile* (1936) *Spazio Mioritico* (1937) *Genesi della metafora e del senso di cultura* (1937) nel quadro dei quali sono configurati le categorie operative della *Matrice stilistica* (orizzonte spazio temporale, del cosciente e dell'inconscio, l'accento eziologico, la tendenza formativa ed il sentimento del destino ecc.), ma anche *il concetto di spazio mioritico* come applicazione della matrice stilistica nello spazio autoctono romeno (nel secondo libro) per poi fare in modo che il filosofo allarghi considerevolmente il quadro metafisico dello sviluppo della teoria culturale (nel terzo*

* Fragment din volumul Eugeniu Nistor, *Prolegomene la Trilogiile lui Lucian Blaga*, Editura Ardealul, Târgu Mureș, 2018.

** Milano, Italia.

libro), aprendo discretamente, altre due possibilità di conoscenza: attraverso *la rivelazione metaforica* e attraverso *la rivelazione mitica*, come modalità specifiche di manifestazioni esistenziali, sostenendo che tutte le crezioni culturali non sono altro che sforzi permanenti dell'Uomo per rivelare i misteri nell'orizzonte del mondo in cui vive. Nell'abbordare i numerosi aspetti e problematiche della cultura, alcune accennate in alcuni suoi scritti precedenti, ma completate adesso in dettagli e considerazioni approfondite, nello sforzo di arrivare ad una concezione stilistica del fenomeno stilistico, il filosofo Romeno sostiene con fermezza che si schiera dalla parte opposta rispetto altri autori occidentali delle teorie morfologiche della cultura (Leo Frobenius, Oswald Spengler, Huston St Chamberlain ecc) nelle opere dei quali il fenomeno culturale era assimilato per lo più, ad un organismo vivente e presentava tutte le fasi di vita corrispondenti. La Cultura nelle sue forme minori (Etnografiche o specifiche del villaggio) o maggiori (specifiche della città) aggiunge Blaga, è molto più complessa di un organismo biologico, e quindi non può avere "eta" o "fasi" successive come questo, la nascita, la crescita, il fiore, il frutto, la vecchiaia e la morte. Così come gli orizzonti culturali sono popolati da metafore e miti ma anche dell'aura del magico, il filosofo Romeno si avventura in una temeraria investigazione ermeneutica, proprio per scoprire le dimensioni e l'ampiezza della conoscenza realizzata dall'essere umano attraverso questi.

Adattata alla concezione culturale Blagiana, la genesi della metafora coincide con la genesi dell'uomo nello spazio terrestre e deve essere ricercata nell'impossibilità di questi di descrivere una cosa o un fatto nella sua totalità, poiché il vocabolario è limitato. La metafora è, aggiunge il filosofo, *atemporale*, anteriore alla storia e rappresenta inoltra la

“differenza specifica” tra l'essere umano e l'animale. Parafrasando la celebre frase di Aristotele (“zoon Politikon”= *l'Uomo è un animale politico*) Lucian Blaga ne formula un'altra: *l'Uomo è un animale metaforico*, argomentando poi, che l'epiteto metaforizzante è destinato quasi a sopprimere l'animalità, questo significa che nella genesi della metafora dobbiamo vedere un'esplosione dello specifico umano in tutta la sua ampiezza”¹.

E così come nella sua teoria gnoseologica ha puntato su due tipi importanti di conoscenza: *quella Paradisiaca* (una conoscenza comune, immediata) e una *conoscenza luciferica* (una conoscenza più difficile, ma attraverso la quale si allarga la prospettiva creatrice e scientifica, di sviluppo dell'essenza umana). Il filosofo romeno distingue due tipi di manifestazioni della cultura: *una cultura maggiore* ed *una minore*. Senza esprimersi in termini “denigratori” rispetto alla cultura minore che presenta delle somiglianze con “le strutture autonome dell'infanzia dell'uomo” questa è specifica del mondo rurale, mentre la cultura maggiore è specifica delle comunità urbane ed ha qualcosa di comune “con le strutture autonome dell'età matura dell'uomo”². Inoltre il filosofo ci spiega che le formule della cultura minore non devono essere viste come un preambolo alla cultura maggiore, come “una temporalità organica”, perchè “l'Infantile” della cultura minore ha anche essa un aspetto strutturale e non essendo condizionata da “età” o “fasi” potrebbe durare un'eternità. Nello stesso senso, la cultura maggiore non può essere considerata una fase necessaria ed inevitabile nella vita di una cultura, perchè “la sua crescita”

¹ Lucian Blaga, *Genesi della metafora e senso della cultura*, Bucarest, Edizioni Humanitas, 1994, p. 41.

² *Ibidem*, pp. 10-11.

e la “sua maturazione” ha anche essa una sua struttura determinata dai suoi aspetti ed elementi, senza che conosca obbligatoriamente una fase anteriore. La Cultura può avere, due tipi di età: *Età reali* ed *Età adottive* e l'appartenenza ad una o all'altra età ha più chiaramente, significati e conseguenze spirituali poiché :

“l'infanzia come età adottiva di una collettività di creatori presuppone una cultura minore; la maturità come età adottiva di una collettività produce una cultura maggiore”³.

Ma se osserviamo una cultura minore (o etnografica), essendo esclusivamente una rurale, allora una caratteristica tipica di questa sarà di tenere gli uomini accanto alla natura. Mentre la cultura maggiore, specifica della vita di città allontana la stessa dalla mamma natura e allontanandola la estranea dal “mettere ordine nella struttura psichica e morale”.

Questi aspetti di sensibilità, considerati come *sostanziali*, nel quadro di ogni creazione culturale, sono frequentemente identificabili nei colori e negli aspetti della “metafora” che è differente dallo stile e non appartiene allo stesso. Dall'analisi ermeneutica intrapresa dal filosofo risulta che gli aspetti stilistici non ci spiegano integralmente la creazione culturale, ma *la sostanza della creazione culturale* è diversa dalla cose reali, così che “la sostanza ottiene attraverso questa un aspetto metaforico”⁴. In seguito il filosofo scopre l'esistenza di due tipi di metafora 1 *la metafora plasticizzante* 2 *La metafora rivelatrice*. Il primo tipo di metafora si produce avvicinando due fatti simili, che appartengono alla sfera di un dato mondo, immaginate o pensat, attraverso il trasferimento di un termine (che

³ *Ibidem*, p. 23.

⁴ *Ibidem*, p. 30.

esprime un fatto) sopra un altro termine (che esprime l'altro fatto) ed il trasferimento ha lo scopo di plasticizzare una delle due espressioni. Così le metafore plasticizzanti non arricchiscono il contenuto in quanto tale del fatto, ma attraverso questo creano “un incarnato concreto” del fatto, che attraverso le parole che avremmo usato solitamente non avrebbe avuta la stessa capacità espressiva. Se non avessimo usato la metafora, avremmo dovuto utilizzare un numero eccessivo di espressioni verbali per riuscire ad ottenere la versione adatta, del fatto concreto così Lucian Blaga conclude che

“la *metafora plasticizzante* ha il merito di togliere il surplus ad un numero esagerato di parole. [...] La metafora plasticizzante rappresenta una tecnica compensatrice, non è chiamata ad arricchire il fatto al quale si riferisce, ma a completarlo e a vendicare l'impossibilità di un'espressione diretta, più precisamente eliminare l'eccesso di espressioni dirette”⁵.

Se vogliamo vedere l'origine (la fonte) della metafora plasticizzante dovremmo cercarla nell'esigenza dell'uomo di trovare una qualche congruenza tra il mondo concreto ed il mondo delle nozioni astratte e nel tentativo dello stesso di allontanare ogni incongruenza; comunque Lei non ha carattere storico, nè si può spiegare attraverso circostanze storiche avendo il suo nido genetico e la sua essenza nel profilo spirituale dell'uomo, qualunque esso sia. Questo tipo di metafora non può apparire in un certo tempo e poi sparire, perchè appartiene allo Spirito tipico dell'uomo – Lei appare e sparisce insieme all'umanità, per il motivo che il problema della metafora è un problema con senso antropologico. Alcuni hanno associato alcune cerimonie

⁵ *Ibidem*, pp. 31-32.

antiche che tenevano conto della convivenza umana in collettività con mentalità tribali, nelle quali persisteva l'interdizione di chiamare determinati oggetti e creature, con una mentalità tabu, così come succede al contadino romeno “che non si permette di chiamare il Diavolo” se non “colui che uccide la croce” o “colui che siede sul Tesoro”, perchè il pronunciare il suo nome vero potrebbe causare l'apparizione reale di questa entità”.

Istituendo un linguaggio più “tecnico” le metafore plasticizzanti sono chiamate “metafore di tipo I” perchè queste non fanno progredire il significato di quello a cui riferiscono, ma completano l'espressione diretta”⁶.

Per quel che riguarda le metafore rivelatrici - queste sono quelle che cercano di rilevare un mistero “attraverso i mezzi che ci mettono a disposizione il mondo concreto, l'esperienza sensibile ed il mondo dell'immaginazione”. Queste sono anche chiamate “Metafore di tipo II” perchè portano dei seri benefici per quanto riguarda la conoscenza, perchè queste “fanno crescere il significato dei fatti a cui si riferiscono” e più precisamente

“sono destinate a far uscire in superficie qualcosa di *nascosto*, dai fatti a cui si riferiscono, le metafore rivelatrici cercano in qualche modo di rivelare un mistero attraverso i mezzi che ci mette a disposizione il mondo concreto, l'esperienza sensibile ed il mondo dell'immaginazione”⁷.

Se l'essere umano vive in uno stato di felicità continua, in una pace paradisiaca, non turbato da niente, senza aver coscienza del mistero, egli ricorre alla metafora plasticizzante; al contrario se si muove ricercando il mistero ed è conscio di questo allora metterà in “scena” le metafore

⁶ *Ibidem*, p. 34-36.

⁷ *Ibidem*, p. 36.

rivelatrici, da dove risulta, in modo chiaro, che in esse ha origine l'esistenza umana nell'orizzonte del mistero “La Metafora rivelatrice inizia nel momento in cui l'uomo si posiziona nell'orizzonte delle dimensioni del Mistero”⁸.

Il modo metaforico di esprimersi di fatti e cose ha un legame stretto con il profilo spirituale e anche con la stessa esistenza umana. Avanzando nella sua filosofia, il concetto della metafora, Lucian Blaga considera la metafora come atemporale, anteriore alla storia, e come differenza specifica tra l'essere umano e l'animale, attraverso questo alla metafora viene attribuito non solo un ruolo decorativo “plasticizzante”, ma in creazione, anche un ruolo cognitivo, relativo in relazione con i misteri. Non è difficile trovare una relazione tra i due tipi di metafora ed i due tipi di conoscenza comprese nella trilogia Blagiana della conoscenza, cosicché alla *metafora plasticizzante* corrisponde la *conoscenza paradisiaca*, mentre alla *metafora rivelatrice* corrisponde la *conoscenza luciferica*. Le *metafore plasticizzanti* hanno il compito di descrivere nel modo più fedele l’“incarnazione” concreta di una cosa, mentre le metafore rivelatrici non si limitano alle analogie o alla semplice aggregazione di parole per aiutare la comprensione di un concetto, ma aumentano il significato di questo, rivelando ciò che era *nascosto*. Ecco come per Blaga la metafora diventa “la sostanza” che rende particolare una creazione culturale, un'opera d'arte o “uno stile”, e questa funzione vale non solo per le rappresentazioni artistiche ma anche per altre, come quelle metafisiche, scientifiche o religiose.

Mostrandoci la condizione effimera e debole dell'Uomo nell'Universo, il filosofo si riferisce a due aspetti

⁸ *Ibidem*, p. 38.

Eugeniu Nistor

che gli marcano l'esistenza: lui vive, da una parte “in un mondo reale che *non può descrivere*” e d'altra parte in un *Orizzonte di Mistero* che “non può rivelare”. Trovatosi in questa situazione a dir poco drammatica, l'essere umano ricorre alla metafora “come momento ontologico complementare, attraverso il quale cerca di correggere questa situazione due volte precaria”⁹.

⁹ *Ibidem.*

LIVIU RUSU – UN BILANȚ EPISTOLAR

Monica GROSU*

Liviu Rusu – An Epistolary Review

Abstract. *Letters to Liviu Rusu is a very important volume, a scientific edition with preface, note on the edition and index of names by Ilie Rad. It is revealed to us as a large work of correspondence, including many annotations and references that facilitate knowing and understanding more closely an "entire era of literary history". The actual letters configure life stories, incidents, references to events, political, literary and economics details, including the past of the University of Cluj and its representative personalities.*

Keywords: *Correspondence, Liviu Rusu, university, Lucian Blaga, document.*

Cuvinte-cheie: *corespondență, Liviu Rusu, universitate, Lucian Blaga, document.*

Scrisorile către Liviu Rusu, ediție îngrijită, prefață, notă asupra ediției și indice de nume de Ilie Rad, ni se dezvăluie ca un amplu volum de corespondență¹, cu tot aparatul științific necesar, cu o mulțime de adnotări și referințe care facilitează cunoașterea și înțelegerea mai îndeaproape a unei „întregi epoci de istorie literară”, după cum o numește Liana Marta Rusu, fiica reputatului profesor clujean. Carte complexă ce a presupus muncă asiduă, timp și perseverență, acest tom impresionant prin numeroasele clarificări și informații de ordin documentar are și o

* Profesor de limba și literatura română la Colegiul Național „Lucian Blaga” Sebeș; membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Alba-Hunedoara; e-mail: monica76grosu@yahoo.com.

¹ *Scrisori către Liviu Rusu*, ediție îngrijită, prefață, notă asupra ediției și indice de nume de Ilie Rad, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020.

dimensiune afectivă importantă, reunind mărturii și repetate referiri la evenimentele care au marcat atât viața, cât și posteritatea profesorului Liviu Rusu. Prin intermediul scrisorilor reunite aici ni se derulează cinematic imaginea unei epoci aproape de neconceput pentru generațiile de astăzi și totuși cât de adevărată, o epocă în care factorul politic putea avea consecințe extrem de grave, de la interceptarea corespondenței până la amenințări fățișe sau chiar mai mult, cum bine știm. Din grija și respectul profesorului Ilie Rad pentru unul dintre mentorii săi, ediția de față ajunge să fie un proiect finalizat, o datorie culturală și personală împlinită, așa cum însuși menționează:

„Pentru mine, recunoștința este ca o povară. De aceea, marilor dascăli pe care i-am avut, care mi-au marcat existența, direct sau indirect, le-am dedicat câte o ediție (Mircea Zăciu, Constantin Ciopraga, Edgar Papu, Ion Vlad, iar acum Liviu Rusu)”².

Volumul prilejuiește, cum spuneam, câteva mărturii emoționante despre omul și profesorul Liviu Rusu, astfel pe primele pagini aflăm semnăturile unor persoane apropiate, fiica, respectiv nepoata acestuia: „Gânduri despre tatăl meu” (Liana Marta Rusu) și „Dincolo de cuvinte” (Dana Marta). Mențiunile acestora vizează nu doar aspecte de ordin afectiv, ci punctează totodată rolul profesorului Liviu Rusu în formarea generațiilor de studenți, precum și relația acestuia cu membrii Cercului Literar de la Sibiu sau chiar cu personalități de talie europeană:

„Întreaga viață a lui Liviu Rusu poate fi considerată reprezentativă pentru destinul unui mare număr de intelectuali ardeleni de după înfăptuirea României Mari, care au ajuns să ducă numele Ardealului nu numai în Țara

² *Ibidem*, p. 37.

Românească, ci și la Paris, Viena, Berlin, Londra și mult mai departe, iar el a rămas mereu credincios față de valorile care l-au călăuzit întreaga viață: *adevăru*, *binele și frumosul*” (Liana Marta Rusu)³.

Anvergura personalității sale depășește, indiscutabil, granițele propriei țări, așa cum ne-o subliniază și corespondența în limba germană sau franceză, precum și cercul relațiilor sale din Occident, printre semnatarii rândurilor trimise Profesorului numărându-se: esteticianul francez Charles Lalo, romanistul italian Mario Ruffini, profesorul austriac Nikolaus Britz, fostul său student Wilhelm Reiter – referent pentru România în cadrul Institutului pentru relații cu străinătatea din Stuttgart, precum și mulți alții de la care primește rânduri de prețuire și invitații repetate de a participa la conferințe sau la diverse sesiuni de comunicări științifice (Michael Rehs, germanistul Gerhard Neuman, Wolfgang Martens, Joseph Gantner, Hans Christ, Hans Rheinfelder, Oskar Böse ș.a.). Sfera relațiilor profesionale ori de prietenie se lărgeste tocmai cu prilejul unor astfel de manifestări, un loc important în cadrul acestora revenindu-i Societății Internaționale Lenau care organiza anual întâlniri de acest nivel.

În deplina înțelegere și coroborare a datelor furnizate de numeroasele pagini epistolare, *Prefața* semnată de îngrijitorul ediției, profesorul universitar Ilie Rad, aduce importante lămuriri. De fapt, amplul text premergător corespondenței propriu-zise, deține și valențele unui discurs cu note confesive, subliniind conjunctura întâlnirii și a apropierii de Profesorul Liviu Rusu a tânărului student de altădată – Ilie Rad, precum și „lecția de rigoare și onestitate științifică” însușită de la acesta și pe care autorul rândurilor

³ *Ibidem*, p. 28.

introdutive încearcă să o transmită mai departe actualelor generații de studenți. De asemenea, în aceste însemnări preliminare, autorul aduce lămuriri necesare despre modul de realizare al volumului și unele greutăți întâmpinate, mai ales că dialogul epistolar avut în vedere „se întinde pe o perioadă de peste o jumătate de secol (1931-1985)”, apoi o bună parte din scrisori au fost redactate în limbile germană și franceză, iar spectrul tematic al acestora este foarte diversificat. Se subliniază cu acest prilej aportul traducătorilor acestor pagini de corespondență, Rodica Baconsky (traducerea celor 12 scrisori din limba franceză și adnotarea acestora) și profesorul Vasile Voia (traducerea celor 75 de scrisori din limba germană și prefațarea acestora). Tot acestuia din urmă i se datorează și proiectul editării celor 6 volume din seria de *Opere* (primele două volume la Editura Dacia, iar celelalte la Editura Academiei Române), însumând toate cărțile importante ale lui Liviu Rusu, de la cele de psihologie și estetică până la cele de critică și istorie literară, „centrate în jurul personalităților lui Lucian Blaga și Titu Maiorescu”. Profesorul Vasile Voia este și autorul unei monografii recente (2018) despre Liviu Rusu, dar și organizatorul unui simpozion omagial, dedicat savantului clujean cu ocazia celor 100 de ani de la nașterea sa.

Se dovedește astfel că atât familia, cât și foștii studenți sau doctoranzi, ucenici ori prieteni apropiați au contribuit, în cel mai frumos și onorant mod, la omagierea personalității Profesorului Liviu Rusu chiar și în posteritatea sa, aspect ce subliniază pasiunea pentru cercetare și rigoare științifică, pentru cultul adevărului și al dăruirii prin scris, alături de admirația în fața excelenței, transmise cu succes. Aceasta este lecția fidelității care se verifică peste timp, iar ediția pe care o avem în față este un bun exemplu. Știind să

așeze parcă fiecare cuvânt la locul potrivit în pagină, îngrijitorul volumului mai face o serie de precizări legate fie de activitatea științifică a Profesorului Liviu Rusu, trasând direcțiile fundamentale în care acesta s-a manifestat, fie legate de redactarea scrisorilor, normele respectate, metoda de prezentare a acestora (soluția cronologiei duble).

Scrisorile propriu-zise, ca și notele bogate care le însoțesc, configurează, la rândul lor, istorioare de viață, întâmplări, referiri la evenimente, detalii de ordin politic, literar și economic, adică o întreagă epocă, inclusiv privind trecutul universității clujene și al personalităților ei reprezentative (o figură aparte fiind cea a lui Ioan A. Vătășescu, a cărui poveste de viață reiese clar din amplele scrisori trimise Profesorului). Desigur, se adaugă multe informații privind activitatea corespondenților, lucrările de ordin științific în care aceștia erau angrenați, deseori cerând Profesorului Liviu Rusu sfat sau ajutor în documentare. Dialogul epistolar atât de complex a angrenat în timp nume foarte cunoscute precum Lucian Blaga, Mihail Sadoveanu, Ovidiu Densusianu, Florian-Ștefănescu Goangă, Tudor Vianu, D. Păcurariu, Mircea Eliade, Nicolae Balotă, Eugen Todoran, I. D. Sârbu, Ilie Rad, Dumitru Micu, Bucur Țincu, Ștefan Augustin Doinaș, Mircea Martin ș.a.

Scrisori către Liviu Rusu este un volum ce îmbină armonios documentul afectiv cu cel științific, punând în valoare nu doar personalitatea unui mare profesor și estetician, ci și epoca la care aceste vibrante pagini de corespondență fac referire implicită. Indicele de nume și anexele, alături de întregul aparat critic depun, de asemenea, mărturie despre reușita acestei ediții, de reală utilitate pentru cercetători și cu relevanță memorialistică, fiindcă, așa cum precizează profesorul Ilie Rad, „toate scrisorile își au valoarea lor literară, culturală sau umană”.

Monica Grosu

Cu această nouă inițiativă editorială, s-a mai împlinit o datorie față de memoria Profesorului Liviu Rusu, „o personalitate cu adevărat europeană, care ar fi putut onora orice mare universitate din lume” (Ilie Rad).

DESPRE *TRIADA DE AUR* A LITERATURII ROMÂNE: „EMINESCU-ARGHEZI-BLAGA”

Mircea M. POP*

About the Golden Triad of Romanian Literature: Eminescu–Arghezi–Blaga

Abstract: *Literary chronicles of books about Mihai Eminescu, Tudor Arghezi and Lucian Blaga, published in the last quarter of a century.*

Keywords: *Romanian literature, Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga.*

Cuvinte-cheie: *literatura română, Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga.*

Neobositul cercetător și istoric literar prof. dr. Zenovie Cârlușea din Târgu-Jiu a publicat recent în Iași, la editura Tipo-Moldova, un op masiv, cu titlul *Triada de aur: Eminescu-Arghezi-Blaga* însumând aproape 600 de pagini, format academic. Așa după cum arată autorul în *Cuvânt înainte*:

„Lucrarea de față cuprinde atât comentarii literare, în speță cronici și recenzii pe care le-am «cronicărit» vreme de peste un sfert de veac (până în primăvara acestui an, 2022), cât și ecourile critice venite din partea unor confrăți, din generații diferite, la cărțile mele dedicate *Triadei de aur* a poeziei românești”.

Cartea se deschide cu *I. Eminesciana*, fiind incluse recenziile și cronicile literare ale lui Zenovie Cârlușea la cărți semnate de Adrian Voica, Mihai Cimpoi, Ion Țicalo, Traian Diaconescu, George Popa, Nicolae Georgescu, Gavril

*Heidelberg, Germania.

Cornuțiu, Lucian Boia, Vasile Petrica, Tudor Nedelcea, Florica Gh. Ceapoiu, Stan V. Cristea, Erwin Iosef Țigla, Petru Popescu-Gogan, George Vulturescu, Valentin Coșereanu, Daniela Văleanu și Mihaela Albu. De semnalat faptul că privitor la cartea semnată de Vasile Petrica, *Titu Maiorescu și Banatul*, criticul Cârлуgea semnaleză niște inexactități: S-au strecurat în text și câteva inexactități, unele preluate documentar, precum data de „5 ianuarie 1884” (corect: 1/13 ianuarie 1884), când – conform *Însemnărilor zilnice* – Maiorescu, împreună cu vărul său Constantin Popasu merg să-l viziteze pe Eminescu la Institutul de sănătate de la Ober Döbling al dr. Leidesdorf, aducându-i volumul de *Poesii* tipărit la Socec în zilele Crăciunului din 1883. La pag. 56, în contextul „germanofiliei” criticului, incriminată de unii contemporani, autorul bănățean face o remarcă foarte aproximativă în legătură cu despărțirea acestuia de Clara („Abia în 1886 a început să scrie numai nemțește, motiv care, se pare, a dus și la despărțirea de soția sa”), când în realitate se știe, chiar din jurnalul criticului, că Anette Rosetti, cea care-i va deveni soție, fusese în compania lui în excursii, la ședințele „Junimii”, la spectacole, la aniversări personale, mulți ani, până la despărțirea de prima soție în decembrie 1886” (p. 73). Cu privire la cărțile despre Eminescu semnate de Zenovie Cârлуgea, lucrurile stau în felul următor: despre *Eminescu-mitograme ale daco-românității* au scris Lucian Gruia și Iuliu Pârțu, despre *Mihai Eminescu – Drumuri și popasuri în Gorja* scris Tudor Nedelcea, iar despre *Dicționar monografic: Mihai Eminescu – oameni din viața lui* au scris Mihai Cimpoi, Gheorghe Grigurcu, Rodica Lăzărescu, Ana Selejan, Delia Munteanu, Aureliu Goci, Monica Grosu, Constantin Cubleşan, Stan V. Cristea, Tudor Nedelcea, Nicolae Suci și Florian Copcea.

Despre triada de aur a literaturii române: „Eminescu-Arghezi-Blaga”

În **II. Argheziana** Zenovie Cărlugea scrie despre cărțile lui Mirel Anghel, Florea Firan și Istvan Ferenczes. De semnalat că, cu ochiul său de Argus, sesizează „o inexactitate într-o ediție academică” (Tudor Arghezi: *Opere IX. Publicistică, 1941-1947*), venind cu completarea de rigoare a unui text arghezian descoperit în ziarul „Gorjeanul” din Târgu-Jiu, la care colaborase poetul în timpul detenției sale în Lagărul de internați politici, perioada 2 octombrie 1943 – 20 decembrie 1943 (p. 257). Despre cărțile semnate de Z. Cărlugea, *Tudor Arghezi și spiritul Olteniei* și *Tudor Arghezi – un elogiu al Gorjului* au scris Gheorghe Grigurcu și Barbu Cioculescu, iar despre *Tudor Arghezi - Dicționar esențial. Oameni din viața lui* au scris Gheorghe Grigurcu, Tudor Nedelcea, Delia Munteanu, Ana Selejan, Nicolae Mareș, Toma Grigorie și Maria Daniela Pânăzan.

Privitor la **III. Blagiana**, Zenovie Cărlugea scrie despre cărțile altor confrăți precum: Ion Mărgineanu, Nicolae Mareș, Gheorghe Jurma, I. Oprișan, Ovidiu Pecican, Valer Popa, Doina Modola, Gheorghe Glodeanu, Mircea Popa, Iuliu-Marius Morariu, Elena Damian, Gabriela Margareta Nisipeanu, Claudia Fechete, Eugeniu Nistor, Nicolae Mareș, Anca Sîrghie, Ana Selejan și Nicolae Suci.

De semnalat că nici volumele de versuri ale lui Blaga traduse în germană (Mircea M. Pop), în albaneză (Luan Topciu) sau sârbă (Adam Puslojič) nu trec neobservate de critic. Despre cărțile lui Zenovie Cărlugea s-a scris, după cum urmează: despre *Poezia lui Lucian Blaga* din 1997 a scris Jeana Morărescu, despre *Lucian Blaga. Dinamica antinomiilor imaginare* au scris Liviu Ioan Sinculici, Ovidiu Moceanu, Mircea Popa și Lucian Gruia, despre *Lucian Blaga: Studii, articole, comunicări* au scris Gheorghe Grigurcu, Alexandru Dumitru și Titu Pânișoară, despre *Lucian Blaga – solstițiul sânzienelor* au scris Ovidiu Drimba, Dan Radu

Mircea M. Pop

Abrudan, Gheorghe Grigurcu, Mircea Popa, Adrian Voica, Liviu Grăsoiu, Monica Grosu, Cristian Pășcălu, Gheorghe Glodeanu și Mircea M. Pop, despre *Lucian Blaga – între amintire și actualitate* au scris Adrian Voica, Ștefan Vlăduțescu și Adina Sorohan, despre cartea *Blaga - Goethe, afinități elective* au scris Mircea Popa, Mircea M. Pop, Lucian Gruia, Aureliu Goci și Gheorghe Grigurcu, despre *L. Blaga – sfârșit de secol, început de mileniu* a scris Gheorghe Grigurcu, despre *Lucian Blaga. Dicționar esențial – Oameni din viața lui* au scris Horia Henția, Caius Munteanu, Mircea Popa, Gheorghe Grigurcu, Aureliu Goci, Nicolae Mareș, Ion Brad și Lucian Gruia, iar despre cartea *Lucian Blaga și Banatul* a scris Mihai Octvian Groza.

Se mai cuvine amintit faptul că Zenovie Cârlușea semnează un documentat *Studiu introductiv și Addenda* la cartea Jeniței Naidin *Lucian Blaga la Bistrița (1938-1940)* și a acordat interviuri lui Alex Gregora, Titus Crisciu, Rodica Lăzărescu, Veronica Bălaj și Ioan Vasiu. Masivul volum cuprinde toate aceste materiale și este bogat ilustrat.

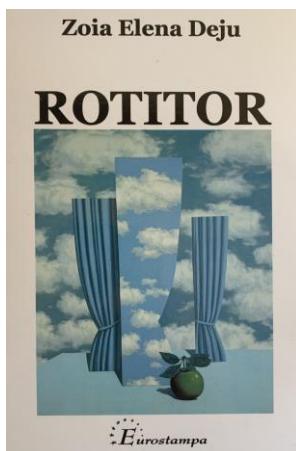
Iată că, în timp ce unii cercetători literari se ocupă toată viața în exclusivitate de un singur autor, Zenovie Cârlușea, cel care editează și revista „Portal Măiastra” din 2005 încoace, *sine hiatu*, și scrie și despre Constantin Brâncuși, se dedică cu succes aprofundării cunoștințelor asupra celor trei mari scriitori ai noștri.

RECENZII

POEZIA CUNOAȘTERII ȘI AUTOCUNOAȘTERII

Ana SELEJAN*

Noua carte de poezii (Timișoara: Eurostampa, 2022) a Zoiei Elena Deju, *Rotitor*, continuă câteva dimensiuni ale poeziei sale (debutează în anul 1994, cu volumul *Limpezimi de gând*), cum ar fi discursul contrapunctic bazat pe asocieri imprevizibile de imagini și final provocator, aluzii livrești, esențializarea lirismului ș.a., dar deopotrivă, poeta amplifică și desăvârșește câteva: voluptatea căutării perfecțiunii poetice (a „poemului”), a inițierii și căutării de sine, sau a poeziei creștine. Așa înțeleg prezența unor texte explicatoare, cu rang de arte poetice, care dezvăluie obsesia căutării de noi orizonturi, semnificații și inițieri poetice. Bunăoară poemul *Rotitor*, care precede cuprinsul cărții – compus din trei părți – definește aspirația spre poezia („gând”) polifonică, caleidoscopică, generatoare de noi și noi sensuri, precum un *perpetuum mobile*. Cele cinci miteme care configurează aspirația poetică: *semințe, apa, acvila din herburii, dervișii, electronii*, au în comun ideea de ne-stare, de rotire și ne-

* Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu.

așezare, de continuă transformare, fiind mătci ale vieții, nobleței, jocului și interacțiunii:

„Ca semințele bradului (...) / Ca apa în răscruce de vad (...)
Ca acvila din herburi (...) Ca dervișii în transă (...)
Ca electronii (...) / Și acest gând (particulă
A lui Dumnezeu) (...)”

(Rotitor).

Care pot fi polii acestui discurs liric ambițios („rotitor perpetuu”), ce-și asumă sorginta divină încă de la început? Ei sunt configurați în următoarele două părți ale cărții, inegale ca întindere, pentru ca ultima parte, *Unicorn de pază* să fie, dacă am înțeles bine, o ilustrare nu numai a Poemului – devenit veritabil personaj liric, ci și a ne-stării poetice în contextul disoluției realului. Toate trei secvențele au câte o portavoce, care dă și titlul ciclului, cu rol de artă poetică care luminează (parțial), dar și ascunde intenția auctorială.

Așa, prima parte (cea mai amplă: 22 de poezii), *Din căușul palmei* configurează poezia realului înconjurător, a universului mic: „căușul palmei”, rod al contingentului, dar și sugestie a căutării bucuriilor simple, precum filosoful Diogene, care dă de pomană cana cu care-și lua apă din fântâni, pentru a o sorbi, precum săracii, din căușul palmelor:

„Din luminițele candeliei / îmi adun chipurile-martore
ce mi-au fost rânduite / unul mai mic dar
mult mai înălțător/altul brad aprins de fulger (...).
O parte înluminată / în susurul fântânii /
așteptând drumeții / undeva în Samaria ...”
(Din căușul palmei).

Se observă, aici, nu numai inserția livrescă: Samaria biblică, Diogene („ca apa stingătoare / de dor din căușul palmei lui Diogene”), ci și o caracteristică a tehnicii poetice

a autoarei: alipirea celor două paradigme: poezia și spațiul real restrâns („căușul palmei”) care o generează și poezia virtuală, ca aspirație, ca dorință și căutare. Așadar, atât metamorfoze poetice ale realului, cât și transcenderea acestuia într-un poem rotitor, plurisemantic.

Bunăoară, o imagine a universului mic – ca sursă de inspirație, ar fi „Un luminiș de stele / troienite și colțuroase / și alături pădurea cu sălbăticiuni” (*Ferește linia*); transfigurat, acest univers ar genera o poezie a înălțimilor, a aspirațiilor profunde:

*Aripi tot mai profunde se scaldă / și rădăcini în afară,
lucioase cum / strigătul de cuc (ibidem).*

Spuneam mai devreme că Zoia Elena Deju practică cu dezinvoltură tehnica încifrării poetice, bazată pe tehnica contrapunctului și a finalului imprevizibil, iar poezia *Ferește linia* este ilustrativă în acest sens: astfel citatele anterioare alcătuiesc primele două strofe, iar ultima, o terțină, concludă: „Ferește linia / din calea cometei / periodice”. Finaluri provocatoare, aparent incongruente vizavi de demonstrația lirică, au, mai toate poeziile: *Pelerină de dor* (o sinteză a stării de aspirație: „Pelerină de dor / de vitralii întrevăzute” și de inspirație: „pașii Domnului / susurau tot mai apropiat”), are acest final: „departe și târziu / punctul (...) / după virgula Morții ...”. *Privaz* (o poezie citadină cu imaginea centrală a cerșetorului „stropit de o limuzină / zevzecă”, poate sugera, prin final: („se apropie amiaza / cărui anotimp?”), perpetuarea umilinței. *Castelul din vis* – o reușită proiecție a Poemului, imaginat „dincolo de pădure”, ca spațiu al visărilor („cu toate turnurile / în talpa nourilor”) și al aspirațiilor având „peregrini și podul lăsat / și ferestrele aprinse”, are și el un final abrupt, provocator: *Dar făina*

cărării / au ciugulit-o / ale cerului lighioane / ale pământului / sălbăticiuni.

Spațiul existențial („căușul palmei”) nu e, totuși, foarte restrâns; nu numai pădurea, orașul, bostănăria („cu dulci-miezurile”), ci și istoria (*Un cal alb glorios*), muntele, Fântâna Babii, acum secată: „din pieptișul muntelui / nu mai sfârâie fusul ... / Odată cu apa / prin grătarele-site / și Povestea ...”. Îngerul favorizează nașterea poeziei (*Nocturnă, Îngeri, Privaz* ș.a), iar fereastra (cu al ei înger din colțul ferestrei) este un spațiu al accederii spre inițiere poetică dar și de cunoaștere de sine (prin „fereastra din tine” – *Vuiet nocturn*).

Sunt, în acest efort de cunoaștere și autocunoaștere momente de bucurie și rod poetic: „Dădură în pârgă cuvintele / regăsirii de sine” (*Vedeam până departe*), dar și de impas poetic și izolare a sinelui:

„mă evapor (...) în foișorul ființei
Ce largă e lumea / fără încutierile gândului (...).
De pe culmea dintre cele /două văi
cât de departe /se poate vedea”
(*Priveliști*).

Izolarea, lipsa de perspectivă ori de elan și vizionarism creator se datorează nu numai universului fatalmente mic („căușul palmei”) în care trăim (raportat la lumea largă), cât al timpului vrăjmaș, neprielnic pe care-l traversează poeta, căci, timpul liric al cărții este „în anul cumplitei secete (al treilea pandemic) – (*Fântâna Babii*); și ne amintim cu toții de izolarea globală a omenirii, sub imperiul acelei isterici porunci: „Stați în casă!”, când priveliștile Morții erau la ordinea zilei:

„Vino să vezi cum se moare / în fel și chip
La apa Vavilonului / La poalele Taborului”.

Aventura cunoașterii și autocunoașterii continuă în a doua parte a cărții Zoiei Elena Deju, intitulată *Salută Stepa*. Stepa, ca spațiu al aventurii în scopul regăsirii Poemului – și el un topos al inițierii – este cu totul diferit de „căușul palmei”, favorizând imaginația și visarea, obstaculate nu numai de universul restrâns și timpul pandemic ci și de prezența unor factori inhibanți: Muntele („ursuz / de catran, un fioros labirint” – *Firul de rouă*) și pădurea întunecoasă: „selva oscura / la poalele Muntelui” (*Atingere*). Călăuzit de „Înger” și de „Mijlocitorul” – entitate divină, puternică, eul poetic iese din labirinturi și aporie, gândul poetic devenind „cântec dumnezeiesc / larg rotitor” (*Stingere*), iar Poemul își găsește starea de libertate:

„Cu vântul șuierându-i / în aripi
 Șoimul meu zboară / într-o direcție bună”
 (*Salută Stepa*).

Nu numai această artă poetică din care tocmai am citat, ci și alte poezii mărturisesc regăsirea bucuriei credinței – intermediată de Iisus („Mijlocitorul jertfelnic”, „Salvator al Lumii”). Bunăoară, în amplul poem *Orizonturi*:

„și deodată lutul începu să cânte
 bătând frumos fascinant
 înălțându-se / în ulcioare și amfore.
 Sau, în **Sărăcie opulentă**:
 Poemul cu flăcăriua lui / coborând pe ața de lumânare (...)
 susură cum o candelă / la iconostas, (...)
 cum din abisurile lactee / Mijlocitorul! ...
 Între cerul cu nouri / și luciul de lac pierdut,
 În ceruri de mreană – gând Rotitor (...).
 Vino să vezi cu câtă / sărăcie opulentă înaintează”.

Se limpește tot mai clar demonstrația poetei, că mijlocirea și inspirația divină trebuie să fie substanța noului Poem, ceea ce se va întâmpla în partea a treia a cărții

Rotitor, intitulată *Unicorn de pază*, unde referințele religioase din primele două părți (începând cu expresia lui Iisus: „vino să vezi”, continuând cu apelul la persoane și locuri sacre) sunt copleșite de citatul și textul sacru, încât esența „Poemului rotitor” pare să aibă o importantă dimensiune metatextuală. Așa se explică faptul că, în economia celor opt poezii care alcătuiesc ultima parte a cărții, metatextul după *Apocalipsa lui Ioan* apare în trei poeme: *Peceți*, *Gog și Magog* și poemul final fără titlu.

Așa cum Dumnezeu i-a vorbit lui Moise, dezvăluindu-i planuri de acțiune, legi, reforme ș.a. și Iisus Hristos l-a ales pe cel mai tânăr ucenic al său (cărui, de pe Cruce, i-a încredințat-o spre ocrotire pe Mama Sa), pe apostolul Ioan, pentru a-i dezvălui ce va să vie asupra lumii și asupra omului, revelați consemnate în *Cartea Apocalipsei*, ultima carte din Noul Testament.

În poemul *Peceți*, text amplu, având patru secvențe, autoarea menționează câteva repere ale textului sacru, începând cu „desfacerea celor șase peceti” – zice sf. Ioan (cap. 6), cu „călăreții de pe calul alb”, „calul roșu”, „calul negru”, „calul vânător și pe el era un călăreț care se numea moartea” (Apocalipsa, 6, 8), *Moartea pe calul verde palid / târându-și iadul* – zice autoarea.

Așadar poeta inovează sursa, continuând resemnificarea și altor repere ale hipotextului: cei șapte îngeri „trâmbițând prăpădul”, figurile salvatoare ale Mielului și Maicii Domnului (*Femeia îmbrăcată-n soare / purtând cunună de douăsprezece stele / chinându-se să nască / balaurul roșu ca focul, Fiare și numărul Fiarei, care e număr de om / și numărul ei este șase sute șazeci și șase* – zice poeta, apud *Apocalipsa*, cap. 13, versetul 18. Poemul *Peceți* se încheie cu figura triumfătoare a Mielului pe Sion, înconjurat de aleșii lui, cu mesajul celor „trei îngeri care

vestesc judecățile lui Dumnezeu. Secerișul și culesul viei” – *Incipit* cap. 14, *Apocalipsa*), imagini re-figurată de poetă, astfel:

„Și după Fiara Mării și Pământului
s-au putut vedea până la urmă / Mielul pe Sion și
cei ce-l urmează (...). Și îngerul din 'naltul Cerului
cu Evanghelia vestitoare de slavă (...)
Și altul vestind întru zări secetoase (...).
Și lanurile au fost secerate / Și ciorchinii viei au fost
culeși...”
(*Pecetii*)

Dar cartea Apocalipsei - care are 22 de capitole - ca hipotext, continuă în alte două poeme: *Gog și Magog* (inspirat de cap. 20) și textul final fără titlu, având ca motto anunțul lui Iisus: „Iată, eu vin curând și plata Mea este cu Mine” (*Apocalipsa* 22, 12), ca veste a întemeierii Noului Ierusalim, înțeles ca nouă ordine în Cer, Pământ și Biserică.

S-a înțeles, așadar, că poeta relatează și re-semnifică în câteva rânduri, nuclee centrale din *Apocalipsa* după sfântul apostol Ioan. În plus, printr-un procedeu ingenios, Zoia Elena (Cârlugea) amestecă perspectivele narative, încât nu se știe cine povestește și asistă la revelațiile Domnului; iată, de pildă, cum începe poemul *Pecetii*:

„« Vino să vezi » – și-am văzut înscriși:
Pe cei încordând arcul pe cal alb
Pe cei cu sabia prelungă pe cal roșu” etc.

Și alte poezii mărturisesc încheierea fructuoasă a călătoriei inițiatice și găsirea poemului deplin, rotitor:

„Vino să vezi / cum arde cântecul /
Ciocârliei lui Dumnezeu
În candelabru castanului”
(*Candelabru aprins*).

Recenzii

Și:

„Poemul, / ochi în nedormire, / risipitor peste margini
Ca o sărbătoare / a întoarcerii pentru totdeauna.
Regăsire a luminii / deodată cu regăsirea de sine-mi!”
(*Regăsire*).

Privilegiat pare să fie poemul de inspirație religioasă, îndelung șlefuit: „Cât lut irosit-am / la Roata Olarului / până să deprind modelarea ...”. (*Peceți*)

Cu aceste ținte, exigențe și ilustrări, prin noul său volum de poezii, Zoia Elena Deju face un pas decisiv în peisajul poeziei de azi.

PREMIILE FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL
„LUCIAN BLAGA”, SEBEȘ - LANCRĂM, 2022,
LA CONCURSUL DE CREAȚIE LITERARĂ

Juriul ediției din anul 2022 a festivalului-concurs a avut următoarea componență: CS I dr. Eugeniu NISTOR, *scriitor, Târgu Mureș – președintele juriului*; Ion MĂRGINEANU, *scriitor, Alba Iulia, conf. univ. dr. Florin COȘULEȚ, actor, Sibiu, dr. Monica GROȘU, profesor, Sebeș, Mihaela SUCIU, profesor, Sebeș – membri.*

SECȚIUNEA POEZIE

PREMIUL I – POEZIE

PAȘCU BALACI
ORADEA, județul BIHOR

Motto: „*Sonetele petrolului*”

1

Să fie și petrol!, mai zis-a Domnul...

*Să fie și petrol!, mai zis-a Domnul,
Privind la om, cum tremura de frig,
Cu cremene și-amnar prin pipirig
Și monștrii din adânc ce-și trăiau somnul*

În surpătura ce se cheamă *slomnul*¹,
Topitu-s-au ca și un cucurig
Pe-o plită, prefacându-se-n covrig:
Dovadă cât iubește Tatăl, omul!

Untura lor, ieșind la suprafață,
Sub vânt și soare deveni *asfalt*²
Și în Mesopotamia măreață

Servit-a ca mortar la cel mai ‘nalt
Turn Babel - multilingvă fortăreață,
O punte de pe-un țärm spre celălalt* ...

2

Nașterea în chinuri a *manei* petrolului

Sub scoarța Terrei ce e în formare
Și în oceane largi, fără de fund,

¹ **slomnul, slonul**, la plural slomnuri, sloane, adică, surpătură, loc surpat (n.a.).

² **asfalt**, din cuvântul grecesc *asphaltos* (rezistent), bitum, un sortiment de smoală care, amestecată cu nisip, pietriș și var, servește la pavat. Din capitolul Facerea, XI, 3, despre Turnul Babel: *Haide să facem cărămizi și să le ardem cu foc. Și au folosit cărămida în loc de piatră, iar smoala în loc de var* sau tot din Facerea, XIV,10: *Valea Sidonului era însă plină de smoală, fugind, regele Sodomei și regele Gomorei au căzut întrânsa* sau în capitolul Leviticul, II, 3: acolo ni se spune că *una din fiicele tribului Levi s-a dus să-și lase copilul* (pe viitorul prooroc Moise, n.a.) *în grija fluviului și a luat mama lui un coș de papură și l-a uns cu catran și smoală* (n.a.).

* În istoria evreilor, în Palestina sau aiurea, petrolul joacă un rol vizibil, când ocul. Paradisul terestru se situează fără îndoială către Mosul și s-au găsit teologi care au pus fertilitatea Edenului pe seama uleiului de piatră care a umectat solul (René Sedillot, *Istoria petrolului*, 1979, Editura Politică, București, p. 35).

În chip divin, de nepătruns, profund,
Alge și plancton, cili și protozoare,

Diatomee, saprofite-n floare,
Scufundă-se încet, în trist comând,
Se-ncing, se descompun, lin fermentând
În negrele hidrocarburi ușoare.

Se mișcă-apoi, împinse fiind de gaze
Ori de cutremure spre suprafață
Din calcare și-argile spre găoaze

De roci poroase cu scobită față:
Altfel de *mană* sub ascunse - obraze
Pe care omul cu cârlige-o-agață.

3

Arcă minunată și bituminată...

Cu bitum** din Iudeea, Noe, Sfântul,
De Domnul sfătuit³ ca să își facă

** *bitum*, din latinescul *bitumen*, derivat din *bitus* care înseamnă pin, arbore rășinos, corespunzător termenului *asfalt*, din limba greacă. Occidentalii au preferat termenii *huile* (fr.), *oil* (engl.), *oel* (germ), termeni care au stat la baza cuvintelor *petroleion* (gr.), *petroleum* (lat.), *pétréolle* (franceza veche) sau prin combinarea pământului (*Erde*) cu uleiul (*öl*), adică, *Erdöl* în limba germană (n.a.).

³ Înainte de a slobozi potopul, Dumnezeu l-a sfătuit pe dreptul și credinciosul Noe astfel: *Fă-ți o corabie de lemn de salcâm. În corabie să faci despărțituri și smolește-o cu smoală pe dinăuntru și pe dinafară* (Biblia, București, 1968, VI, 14, p. 16) sau în Cartea a II-a a Macabeilor, I, 36: *Și a numit Neemia lichidul acesta neftan, care se tălmăcește curățenie, dar se cheamă de către cei mulți neftai* (n.a.).

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

O Arcă, unde lumea să încapă,
Căl' fătui-mbinările cu gândul:

*– Când va porni potopul pe pământul
C-o omenire-n stare să petreacă,
Ziua și noaptea, în drăcească clacă,
Neștiind că apa îi va fi mormântul ?*

Și-*asfaltul* ce cârmaciul l-a topit
S-astupe găurile dintre scânduri-
Unde, pe urmă, a încremenit -

Salvă corabia-n mai multe rânduri:
Scuipatul lipicios a mântuit
Galera omenească spre noi prunduri...

4

Paradisul petrolului

Între Marea Caspică și Caucaz,
Din Golful Persic până-n Eufrat
Și pe podișul din Iran cel lat,
Gâfâie petrolul gras-mpins de gaz,

Să iasă ca și gâsca pe izlaz.
Niciunde-n lume nu-i mai adorat
Ca și la perși, focul ce i-a-nvățat
Să bată fieru-n plug pe la amiaz',

Ori într-o sabie sau un pumnal.
Cerul, pământul, apa, chiar și omul,
Ori plantele și orice animal,

Fost-au cercate-n foc de către Domnul
Și-apoi urmat-a suflul cel vital
Ce-ncetinește când ne vine somnul.

5

Codul lui Hammurabi despre petrol...

Din timpul Babilonului datează
Naptu, de la *nabat*⁴: e cuvântul
Ce s-a aflat târziu, pe tot pământul,
Că-nseamnă-n vechea limbă: *luminează!*

Un semn că păcura de-atunci lucrează,
Dar nu-i era atât de-adânc mormântul
Ca astăzi, unde ca și sfântul
De angel păzitor, ne stă de pază ...

În *Codul Hammurabi*, printre legi
E-acest cuvânt, precum o nestemată,
Un leac universal pentru betegi,

Semn de minune: Iisus se-arată
Și în palate, dar și la bodegi
Trimis în misiune de-al Său Tată...

⁴ Încă de pe vremea străvechiului regat al Babilonului provine denumirea de *naptu* (*nabatu* = luminează) care ne indică faptul că încă de pe atunci petrolul era utilizat la iluminat, țiteiul fiind amintit chiar și în Codul de legi al lui *Hammurabi* (1875 î.Ch.), aceasta fiind prima dovadă istorică scrisă pentru reglementarea folosirii petrolului (n.a.).

6

Râuri de păcuri aprinse-n Babilon...

În cinstea mării lui victorii persiene,
De-a dreapta și de-a stânga, două râuri
De foc curgând ca și păgâne miruri
Au salutat oștirile-aheiene

Din păcura extrasă din ravene⁵
Să dea orientale elixiruri,
Lui Machidon și, ca să uite biruri,
L-au înmuiat persanele din gene.

Luntrașii de pe Tigru și-Eufrat
Umpleau cu naftă scumpă-a lor barcazuri
Să-i vindece pe greci de scărpinat,

De răni, albeață, gută și necazuri.
Când Babilonul fost-a asediat
Schimbatu-s-au a lumii vechi macazuri.

⁵ În scrierile cuneiforme în care este descrisă căderea Babilonului se menționează că bitumul a servit la incendierea puternicei cetăți antice. Se crede că cea mai veche distilerie de petrol din lume ar fi fost înființată acum 2000 de ani la Bababurger în Mesopotamia (Irakul de azi). Alexandru Macedon după victoria de la Gaugamela în care l-a înfrânt pe Darius și-a sărbătorit victoria în Babilon, dând poruncă să se aprindă două pâraie de petrol, orânduite să curgă în flăcări de o parte și de alta a străzii principale a capitalei Imperiului cucerit, pe care a străbătut-o în fruntea oștirii sale învingătoare (apud Wiki).

7

Cămașa cea de mire a lui Hercule...

Cămașa cea de mire a lui Hercule
Fost-a-nmuiată în petrol și-otravă;
Când el sosi acasă din dumbravă,
Geloasa Denaira cu destule,

Vii rugăminți, extrase din mandule,
L-a îmbrăcat cu ea, precum o sclavă.
Nebănuind prea groaznica-i ispravă
Ce împietrit-a micile globule.

Deodată pânza s-a lipit de spate
Și apoi de pieptul cel mai tare-n lume
Și-a început să ardă de la coate

Cu flacăra-nnegrită de bitume,
Iar cel ce a luptat pentru dreptate
Sfârși eroic, tușind și scuipând spume.

8

Marea cea Moartă sau Lacul Asfaltit...

La răsăritul Mării celei Moarte
Ridică-se o stâncă de *asfalt*:
Din jos privită pare munte' nalt
Și-arabii de aici în mod aparte,

Numitu-l-au demult în a lor carte
Tur el Homar-ca un berbec de-asalt,
Răpit chiar din infernul negru, cald,

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

S-arunce focuri crunte mai departe.

Numită de Strabon *Lac Asfaltit**,
Marea Inertă—a scos pe—obrazul apei,
Bucăți de bitum, bun pentru zidit,

Cules de robi în pântecul năstrapei.
Cea mai adâncă mare-a mântuit
O lume cu al lui Hrist clipit al pleoapei.

9

*Uleiul cel de piatră***-n Orient...

Uleiul cel de piatră-n Orient,
Mai mult decât a viperei untură,
Servea în frecții la vătămătură,
Să îmblânzească nervii la dement,

Ori să unească pietre-n zid: ciment***,
Iar în Egipt, puneă-se umplutură
Mumiilor ce-și-astăzi au o zgură:

* Iată ce spune Strabon: *Asfaltul se găsește în lac în cantități foarte mari. Din când în când, la intervale neregulate, vezi această substanță fășnind din adâncurile lacului cu atâta forță, încât suprafața apei clocotește. Asfaltul este o substanță pământoasă care, lichefiată de căldură, țâșnește și se dilată, dar își schimbă imediat starea, pentru că în contact cu apa rece, se solidifică, formând o masă dură... Asfaltul plutește pe apele lacului, iar oamenii din partea locului, urcați pe plutele lor, se îndreaptă către locul unde s-a produs erupția, taie asfaltul și iau bucăți câte pot duce...* (René Sedillot, *Istoria petrolului*, 1979, Editura Politică, București, p. 34).

** *Uleiul de piatră*, derivat din cuvântul latinesc *oleum petrae* (uleiul de piatră), n.a.

*** Orașul Ur, consuma în așa măsură mortarul cu bitum, încât arabii l-au denumit *Mugheir*, adică *bituminatul* (Rene Sedillot, *op. cit.*, p. 39).

Petrolul e al cincilea-element ?

Cu carne de șopârlă, păr de țap
Și alifia cea de mătrăgună,
Cu excrementul muștei în proțap

Făcea-se troc (în lumea, zisă, bună
A magilor cu chipuri de harap),
Cu nafta⁶ ce din puțuri se adună.

PREMIUL II – POEZIE

CIOBÎCĂ CEZAR-FLORIN
BOTOȘANI, județul BOTOȘANI

Motto: *„Între răsăritul de soare și-apusul de soare sunt
numai tină și rană”*

(L. Blaga)

passe-partout

în timp ce dumnezeu
cu căștile-n urechi
se uită probabil la starea speciei umane
și ronțăie popcorn
toți așteaptă înfrigurați
călare pe plăcile de surf
valul cinci

⁶ *Nafta* – adică, **bitum**, din cuvântul grecesc *naphta*. Pe de altă parte, vechii babilonieni foloseau asfaltul uscat drept combustibil, numindu-l **rășină de pământ** (n.a.).

toți se tem de criza monetară
și de sfârșitul lumii
și-și fac stocuri de sânge
de aer de apă de mâncare
de gânduri și de sentimente
unii își construiesc buncăre
prin cimitire
și nimeni nu se mai pocăiește

tata așteaptă
trăgând din țigară absent
analizele de la oncologie
vecina de deasupra așteaptă
întoarcerea fiului rătăcitor
făcând mătăanii cât e ziulica de lungă
soacra-mea așteaptă rezultatele la loto
voi nu știu sincer ce-așteptați
poate pe sârmanul godot
dar acesta-i încă pe insula lui circe
grohăind în căutarea timpului pierdut

tuturor pare să le fie o frică teribilă
numai poetul
condamnat la poezie veșnică
cu cei șapte pitici în jurul lui
ca niște maeștri ai spiralei tăcerii
își așteaptă muzele mofluzele
și îndrugă verzi și uscate
trecătorilor depresivi și posaci
plini de colbul istoriei
ce-așteaptă să le fie
developate moca
memoria credința convingerile

prejudecățile spasmele
visele premonitorii
și alte semne de întrebare
unde ești doamne
să vezi ce s-a ales din oameni

anodină

zilele sunt
din ce în ce mai livide
din ce în ce mai pământoase
soarele se zbate și el sub masca ceții
ca un melc ce orbecăiește în căutarea coarnelor
de când cu raționalizarea luminii
ferestrele sunt pline de riduri
și-au leșinat în poala singurătății
absența aproapelui meu
a lăstărit dintr-odată prea tare
și nimeni n-are să-mi împrumute
foarfeci din alea mari și ruginite
cu care bunicul tunde
oile nepoții și gardurile vii
zilele sunt
din ce în ce mai trase la față
dumnezeu nu mai are măști de oxigen
cuvintele rămase nepolenizate
s-au închis în seiful dicționarului
ecoul aritmiilor mă împresoară ca un giulgiu
declanșând seisme printre
manuscritele amintirilor cu tine
împrăștiate prin turnul de fildeș
femeia de serviciu vine și strânge molozul
șterge toate urmele asemenea unui criminal

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

adună fărâmiturile semnelor de punctuație
și le-ndeasă în burdihanul coșului de gunoi
sub cearșaful paginilor veline mirosind a var proaspăt
se visează poeme virgine cu trupuri fără oase
aud voci ținându-se scai de ființa mea claustrofobă
dau năvală să-și pună tabăra la rădăcina sufletului
acolo unde tencuiala somnului surpă
uvertura primăverii zămislitoare
noaptea este și ea la fel de infectată
și de sub desişul fustelor ei cândva vapoase
iese un ditamai fetusul ce pocnește din degete
și face din ce în ce mai mare pustiul
e vremea să ne numărăm clipele serbezi
și să facem din ele coliere sau rozarii
să numărăm și globulele roșii poticnite
sub rotițele zimțate ale timpului

acolo unde dumnezeu stă pitit într-o rână
ca piticul lui colin

și ce face
nu mă întrebați ce face
mai bine puneți mâna pe chei
și eliberați cuvintele ce-au sălbăticit
de-atâta izolare

autoportret în sepia

corpul meu e un model abstract
de oase vene și sânge
peste care doarme domestic pielea unui animal
încă destul de bine întinsă
așa ca o foie de cort impermeabilă

sub care s-au mai oploșit prin unghere
spornice furnici fosforescente
și molcome molii

prin guri minuscule
porii respire fragede cuvinte invizibile
mereu flămânde și-n căutare
de senine sensuri sensibile
pe frontispiciul durerii

din ochii mei se scurg curcubeie curative
cu care cerul își bandajează rănilor de război
împrumutate pe datorie
de la toți eroii căzuți în uitare

în turnul de fildeș din fundal
printre rugi de mure mirosind a cerneală proaspătă
șapte pitici decupează
din aluatul memoriei pufoase
minuscule revelații rumene
bune de resuscitat poezia care
delirează ca Pena Corcodușa
prin tranșeele cu mâl hipnotic
ale imaginarului cotidian

călare pe calul înaripat al lui Făt-Frumos
după ce-a mâncat jărat
sufletu-mi se-nalță la ceruri
doar-doar va da de Dumnezeu
cărui să-i ceară iertare
un rest de țigară
și un pic de apă vie

de-a mijoarca

Ca inima s-o ia din nou la trap,
Deunăzi de-a mijoarca m-am jucat.

Copacii la ochi i-am legat
Cu umbre răcoroase, imediat.
Dar nici bine n-am numărat până la cinci,
Că m-au găsit c-o armată de furnici,
Care m-au gădilat, măi frate,
De m-au dat un-doi pe spate.

Am legat florile la ochi, blând,
C-o adiere dulce, de vânt,
Dar nici bine n-am numărat până la doi,
Că m-au găsit cu fluturii cei moi,
Cu care am valsat în neștire, vrăjit,
Până ce soarele a asfințit.

Am legat porumbeii la ochi, atent,
Cu parfumul de tei, fosforescent,
Dar nici bine n-am numărat până la patru,
Că m-au găsit cu sufleurul de la teatru,
Cu care-am repetat, cu bucurie,
Scene spumoase din copilărie.

Am legat ploaia la ochi, grăbit,
C-un curcubeu, scutec insolit,
Dar nici bine n-am numărat până la trei,
Că m-a găsit c-o gașcă de zmei,
Pe care, ca să nu comit crime,
I-am învățat „scrima cu rime”.

Am legat strâns noaptea la ochi
C-o eșarfă din puf de plopi,
Dar nici bine n-am numărat până la șase, rar,
Că m-a găsit c-un monstru de coșmar,
Pe care l-am pus cu botul pe labe
C-un concert asurzitor de silabe.

Am legat la ochi dorul cel hoinar
Cu o legătură sănătoasă de mărar,
Dar nici bine n-am numărat până la șapte,
Că m-a găsit cu un papă-lapte,
Care mi-a propus, timp de-o săptămână,
Să lătrăm împreună, cumiți, la Lună.

Am legat la ochi c-un pic de rai
Și moartea alungată din tramvai,
Dar nici bine n-am numărat până la zece,
Că m-a găsit cu un berbec
Și țândări mi-a făcut, fără de veste,
Sufletu-mi rămas de poveste...

Nu te mai ascunde, miroși a noapte...
Te voi găsi și-n gaură de șarpe!

PREMIUL III – POEZIE

ENEA GELA
CRAIOVA, județul DOLJ

Motto : „În ziua când Vissarionovoci a murit și nu prea”

În ziua când Vissarionovoci a murit și nu prea

în ziua când Vissarionovoci a murit și nu prea
se așezase pe malul râului Ob cu undița
ca orice purtător de rubașcă
zicea că apele sunt pline de duhuri
rele
dacă îi cade vreunul în cârlig
îl afumă îl face
pastramă
când l-au găsit mujicii pe prund
îi tremura undița-n mână
zarea-și înghițise demult gălbenușul
prin casa lui Vissarionovici
câte ședințe de spiritism/ce dans
al fantomelor
lătrau câinii la întunericul atârnat pe la ferestre
ca o funie
cățeaua lui Hans se-mperechea
cu buldogul lui Tom și fâta
pui cu sângele amestecat
n-apuca unu să deschidă ochii/ că-n în loc de țâță
mujicii
îi înghesuiau pe gât hapuri și
așa s-a-mpuținat lumea câinească
un lătrat tânăr ar fi dat impresia
că are cine să-ți păzească ograda
cine sări la jugulara hoțului
dar ia-l de unde nu-i

s-au inflammat gingiile istoriei

i-au căzut dinții/ fața
i s-a zbârcit
e numai bună de cotoroață
sperie mame/sperie
copii
sperie până și ursuleții de pluș

ca să nu visam urât înghițim pastile
de somn
nu buldogul lui Tom
nu javra lui Hans
ne apără
nici măcar ciobăneștii mioritici
prea obișnuiți cu transhumanța turmelor
cu împietrirea muntelui
nu ne mai apără

hărțile lumii
ferfenițe
sunt făcute zmee
dar ați văzut vreunul să se înalțe până la Dumnezeu?...

bea ilioșca
te prăbușești în tine cum te-ai prăbuși
de la etajul 10 al unui bloc
tocmai când moare imnul în fluierul
polițistului de cartier
ia-ți capul și așază-l pe masă
așază-l și pe masă cealaltă
ilioșca
pune pe toate mesele capul tău

se va umple cârciuma de prieteni
închină un pahar cu ei
înverziți ca niște lăstari de plop
prin zgura trotuarului
dacă-ți alunecă umbra pe podea
nu te-apleca s-o culegi
îmbrăcată-n rochie albă
cu mănuși de belle époque
ea
o să treacă printre mese
îți va poposi în rama ochilor îți va unge privirea
cu bronz
și te va tulbura
ai cea mai puternică dantură / ilioșca
mușcă din întunericul ei ca din plăcintă
oricum va șterge podeaua cu poalele rochiei
îți va purta umbra peste granițe
acolo unde sunt numai valeți dintr-aceia
care beau apă chioară
de li se face sângele sloi
ilioșca
a trecut Dumnezeu pe la noi
a lăsat vorbă
să-ți aduni capul de pe mese
că la el nu vine nimeni fără cap
să-l pui într-un sac
așa cum se pun puii de pisici
când rămân pentru vecie cu ochii-nchiși
bea ilioșca
sunt aburi pe chipul acestei nopti
fă-ți sufletul ștergătoare
înghesuită-n gâtul sticlei
zarea se scurge cleioasă

pe jos
o vei lua pe tălpi cum se ia noroiul
ai să bei de unul singur
zațul ei
dar atunci
ilioșca
nu vei mai simți ce gust are

mi-aș fi dorit o viață perfectă
bărbatul să-mi aducă flori și să-mi spună
că-n mine sau topit toate femeile celebre ale universului
eu să-i ofer sacouri armani de care
să nu se prindă nicio scamă străină
să ne pivim în oglindă și să ne vedem tineri/ în stare
să învățăm împreună
regulile jocului
mi-aș fi dorit să nu mă strige copilul meu cu pseudonime
să-mi zică simplu *mamă*
cuvântul să curgă din inima sa
cum curg unele izvoare din inima muntelui
fără hoituri și fără buturugi
aș fi vrut un nume de botez americanesc
oamenii să-l treacă-n agende și să aibă grijă la pronunție
nu era nevoie să scriu poezii
pentru a vindeca o rană cu altă rană
și mai ales mi-aș fi dorit
să nu fi scris niciodată textul acesta

dacă
voi confunda fularul cu șosetele
să-mi arăți mersul lucrurilor din nou
să mă-nveți cum să-nchid ușa frigiderului și alte uși
pe care pleacă rând pe rând prietenii mei

o să-ți cer să mă duci acasă
nu te mira de inocența asta căzută peste mintea mea
asemenea unei plase peste o colonie de fluturi
acasă înseamnă disperarea de-a trăi
am să-ți uit numele/ desigur
poate voi refuza să răspund chiar la numele meu
fii convinsă că sunetele vor deveni bile de plumb
mă vor pătrunde-n ploaie
voi semăna unei băltoace de lichid amniotic
o să plâng fără să mă doară nimic
așa plâng oamenii de la o anumită vârstă
și dacă se uită și dacă nu se uită în oglindă
în caz că-ți amintești
cum inventăm povești cu *happy end* s-adormi
poate inventezi și tu una
finalul nu contează voi adormi oricum
diavoli care ne-au arat de-atâtea ori drumurile
își vor lepăda pielea
migrând în clasoarele sfinților blonzi
să nu te impresioneze întunericul lăsat în urmă
ci programul de liniște pe care-l impun
spaima și golul/despoții casei
nu e nevoie să te-apleci la urechea mea
pentru a-mi șopti cât de mult mă iubești
timpul va fi prins deja o crustă de gheață

nu e nevoie
de un bărbat ca să schimbi becul ars
dar când e vorba să plângi curat
să plângi fără nicio rușine că te-aud vecinii
atunci da
e nevoie de el
cum e nevoie de țigări ca să fumezi

cum e nevoie ca țigările alea să nu fie tabac / ieftin
încât să tușești până-ți faci gaură-n plămâni

nu e nevoie
să mori de-adevăratelea ca să știi ce e moartea
o poți duce pe picioare ca pe-o boală
nimeni n-o să observe cum te chinui să te desprinzi de
lucruri
că se lipesc de tine ca plasturii pe răni
nu rămâne nimic neacoperit
pe unde să mai intre privirea unui prieten
vorbele de duh ale mamei
ciocolata cu alune sau biletul câștigător la loto
în schimb
dacă vrei să strigi după ajutor
și nu-ți vine niciun nume în minte
atunci da
e timpul să mori

nu e nevoie
să te bați cu pumnii-n piept că ești mare poetă
că ți-a prins dumnezeu nobelul pe breloc
dar dacă poți să-i oprești pe traficantii de likeuri
în fața vitrinei unde-ți sunt expuse cărțile
să-i vezi cum își caută prin buzunare/ mărunțișul
atunci da
te poți bate cu pumnii-n piept
până se rupe bluza pe tine
și se vede cum îți zvâcnește mușchiul inimii
asta se-ntâmplă doar marilor poeți

MENȚIUNE – POEZIE

**VEGA CĂTĂLIN IOAN
RĂDĂUȚI, județul SUCEAVA**

MOTTO: „*Natura căutării este moartea*”

de-o vreme

nu am găsit copacul
în care să-mi opresc căutările
să-mi prind în inelele lui
timpul urmelor mele,
să-i dăruiesc sângele pentru un sicriu
prin care va curge seva
ca mirul de îmbălsămare
să-mi fie umbra ta
când îți voi hrăni frunza
doinește-mi a cer.

luna

sub umbrele de apusuri
din fluier îmi păzesc marea
și parcă
valul mi-ascultă chemarea,
sărută pământul și fuge
neîmblânzit
ca taina aceea ascunsă
sub pleoapă de-o ispită,
mai cresc puțin privirea
să îți ating piciorul,

mi-am regăsit cărarea
călcând pe ape sfinte
de lumina ta.

comuniune

cu tâmpla mai ascult
cum curge suferința ca mierea
în formele amare ale vremii
ne leagă lanțul de cruce,
să urcăm șlefuindu-ne genunchii
de pietre și spini
cum să-nvățăm dorul?
să ne căutăm steaua durerii
pe cărarea îngerilor
și poate ne vor crește aripi
sculptând în genunchi
spini.

dualitate

ridicând mâinile sufletului
am vrut să fug
dar ancorat cu lațul de-un plug
m-am întrebat
ce lut ai folosit Doamne?
ca suflarea de viață
să nu o sparg
și totuși,
închisoarea asta mi-e dragă
ca spinii ce-nmuguresc
în cealaltă căutare
a mea.

dileme

prin nisipul mării
îmi ascundeam urmele
și părea că fiecare val
mă ridica ca un catarg
în șoapta tăcută a dimineții
când scoicile alăptează perlele
cu zările atâtor visători,
am sorbit partea mea de țărăm,
nehotărât și singur
naufragiat între lumi
cu ce să-mi hrănesc devenirea?
cu lacrimi sau pământ.

MENȚIUNE – POEZIE

ȘERBAN VASILICA
SLOBOZIA, județul IALOMIȚA

Motto: „Zboară suflete, zboară cât mai sus! Să nu-ți fie teamă vreodată de apus!”

Sudează-mi, timpule, lacăte, la ușă

Sudează-mi, timpule, lacăte, la ușă
Și dă-mi secundele să-ncui!
Să nu-mi împresori casa
Cu flori de salcam sau de tei
Se vor scutura într-o zi peste toți anii mei.

Ai inteles?

Doar ușa aș vrea s-o încui

În pragul din suflet sa-mi pun la căpătâi:

Ce-a fost, s-a dus; ce vine, contează!

Ce-am strâns prin ogradă, nu valorează!

Ai înțeles?

Sudează-mi, lacate, la ușă

Și dă-mi secundele să-ncui!

Încă mai sunt în toc bucăți din lună,

Bate-un vânt răzleț, norii cern a furtună,

Raze de soare îmi apasă în piept

Încă mai caut, încă mai aștept.

Îmi sudezi lacăte? Îmi dai secunde?

Hai, timpule, nu te mai ascunde!

Timpul își caută aripile în mine

Timpul își caută aripile în mine.

Ce nesăbuiință să-mi scotocească în vene! Să-mi sucească
celulele invers, să le întoarcă de pe-o parte pe alta...

Du-te, timpule!

Aripile tale nu-s.

S-au amestecat cu cerul și-atârnă la poalele norilor.

Când vor cerne, o să-mi întind brațele și-o să le prind. Și-
atunci o să le găsești în mine. În venele mele, în celule.

Până atunci..., du-te!

Du-te, timpule! Fă ocol spre Apus.

Aripile tale încă nu-s.

Mă strânge cerul

Mă strânge cerul,

Iar norii-mi curg în oase

Și vântul îmi bate în piept.

Cad. Mă ridic.

S-au rătăcit din visuri
În buzunarul drept.
M-ableacă luna,
Stele mă prind de mâini.
N-am tocuri lungi,
am raze-n degete și pantofi din pământul de ieri.
Mă-ntoarce dorul,
Soarele-mi zgârie tâmpla.
Ce să-ți dau, Cerule?
Ce să-ți ofer ca să-mi rămână clipa?

Gând străin

Gând străin
Strecoară-ți genele în visul meu,
Lasă-mă să clipesc cel puțin o secundă,
Lasă să cadă o stea în drumul meu
Să pot fugi din a mea umbră
Nu goni stelele
Privește-le!
vin spre mine!
Nu-mi spulbera dorința
Ce-aleargă dinspre tine
Nu-mi sădi în scoarțe
Rădăcini din lună
Lasă-mi pe-al meu creștet
Razele în cunună
Gând străin
Scutură-ți norii și pune-i la uscat
De-o fi, să-mi dai o stea mai pe înserat!

Dumnezeu mi-a jucat iubirea la zaruri

Dumnezeu mi-a jucat iubirea la zaruri
Nu mereu, de câteva ori,
A întins pe pământ o coală albă de viață,
a răsucit timpul
Și a adus vântul peste neștiutele cuburi.
O singură dată a spulberat un egal
Și-a tăcut până au căzut frunze uscate din cer.
Într-una din zile, dintr-un colț de lună,
A spulberat peste ele trăsnet și furtună.
Nu mai știu în ce margine de drum s-au ascuns,
Nu mai știu dacă zarurile astea
au avut pentru mine, atunci, un răspuns.
Dumnezeu mi-a jucat iubirea la zaruri,
Nu mereu, de câteva ori
A sădit în sângele meu răsărituri
Și-a stins sute de apusuri și ploi

**PREMIUL SPECIAL AL EDITURII ARDEALUL ȘI AL
FILIALEI TÂRGU MUREȘ A UNIUNII SCRITORILOR
DIN ROMÂNIA – POEZIE**

**RUS MARIA
FLOREȘTI, județul Cluj**

**Motto: „Cînd vine din ceriști, descinde firesc întrupat
și nicidecum ca o rară minune”**

(Îngerul, de Lucian Blaga)

elementele

Mâinile tale s-au întâlnit cu pământul
cu mult înainte -
aveai unghiile negre ore după
ce veneai de la râme;
clipocitul apei, aproape orbitor
mi se zbate pe retină
ca aripa epileptică a unui vis
cu pești mărunți
aruncați în față
și iz de baltă.

Dinspre Tăuțului până dincolo de Sub Cetate
numai nori cu forma unghiilor tale,
tată.

Nu prea știam cum sunt picioarele de tenisman,
dar lumea așa zicea despre ale tale,
că sunt
și tu le alimentai vorbele,
(toată vara purtai pantaloni scurți),
era ceva capitalist, aproape interzis,
mă uitam la ele cât de lungi și drepte
se întretăiau cu linia orizontului
când luam la pas câmpul
după ciuperci de rouă.

Eram și eu mută ca o lebădă,
mai degrabă neagră decât albă,
gata să-mi iau zborul,
să-mi car dorul.

de o parte și de alta a gardului
comunal.

Am picioarele în X
de mă și mir
cum ale tale,
atât de drepte,
ca alte ramuri ale aceluiași copac.

coordonate

Abia de curând a început să-mi placă zona în care m-am
mutat;
acum, că cețurile de pe dealul din față s-au aliniat
cu privirea mea, aruncată departe,
cu ora la care alerg dimineața,
cu frigul dintre blocuri
și cu căldura din parcare subterană.

Oamenii pe lângă care trec pe trotuar
au fețe cunoscute, dar eu nu mă uit niciodată
la ei.

Zici că sunt la pensiune aici,
aerul e aproape curat, cearceafurile sunt aproape curate
și totul e atât de scump.
Grig face curat aproape zilnic
(nu suportă mizeria mea)
sunt ca la pensiune, dar lipsește ceva

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

cina din vânat, foișorul în care turiștii își rulează țigări,
urmărind cu ochii formațiuni de nori,
făcând apoi propriile lor rotocoale de fum,
propriile lor protocoale de fum.

E un cartier de it-iști ăsta în care m-am mutat,
toate limbajele de programare din 3 litere
le găsești pe plăcuțele de înmatriculare,
it-iștii parchează cu fața spre miazănoapte,
iar ochelarii lor au invariabil
o tentă mov-albăstruie,
ca un tablou de Chagal.

Linii de cod după linii de cod după linii de cod
se aliniază slobod,
iau chip zburător, de pasăre-om.

balet

Mă ții închisă în privirea ta - o balerină pe role,
mă aflu sub reflector
prin parc, sub lună,
dovezile se-adună.
Am dezertat de la ieșitu-n oraș,
acum mai sunt doar în irisul tău luminos,
alunecând în sus și în jos ca o flacăra
pe fundal de abanos.
Mai sunt doar în parcul acesta de lângă bloc,

dar dansul n-am să-l țin în loc.
Ce zic eu dans, balet,
într-o noapte de după schimbarea la față.

Te prind de mâini doar cât să-mi îngădui apoi să mă
desprind
într-o piruetă dusă de role
dincolo de felinar, de dâmburi, de gondole.

M-am lovit cu genunchiul de stele -
n-am scăpat de copilărie, tot cu genunchii zdreliți
și acum, balerină fiind printre ele.

*Sapă numai, sapă, sapă,
pînă dai de stele-n apă.*
Îmi răsună-n căști descânt
Sub castanul alb, rășfrânt.
Stai puțin că-mi iau avânt.

festi-val

Ritmuri de clapă din liceu,
Deine Lakaïen,
un castel părăginit ca cele multe.
La castel s-a ținut o singură dată,
un singur festival.
Acolo, în curte, printre dale și ferigi,
marile noastre slăbiciuni

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

și marea noastră tărie
se loveau
de realitatea că noi, în orașul acesta,
la castelul acesta,
avem festival.

Pe urmă clapele au început să sune
distorsionat -

nimic nu era programat,
era doar un *cover* desigur,
nu-și permitea nimeni să cheme
originalii.

Oraș mic, pretenții mici, dar eram noi
acolo,
în curtea cu ferigi, cu uși de grajd șubrede,
cu o capelă în care nu mai bat de mult
clopotetele.

Scena era plină de fumuri
și istoria care va fi fost cândva luminoasă
se insinua printre noi ca o fată frumoasă,
făcându-se că nu-și dă seama
că toată lumea se uită
la ea.

vertical

Când cei alungați vor fi murit în sfârșit
și unul dintre oamenii rămași

pe pământ
te va fi invocat pe neamintite,
doar din auzite,
își va fi ridicat ochii spre cer
bătut de vânt,
stingher,
sunt sigură c-ai lăcrimat
o lacrimă atât de grea
că a-ncăput îngrămădită-n ea
toată iubirea,
toată albirea
din zori și din ceață și din
preaneteda petală de crin.
Nu ne mai cerți
de mult.
Tumult ai pus în noi,
ne tulbură destul valurile sângelui nostru.

Departe, un tată își învață fiul
ce este un înger. O rază de soare.
Un pitpalac învață și el
să zboare împotriva vântului
de miazănoapte.

**PREMIUL SPECIAL AL REVISTEI „DACICA LATINITAS”
POEZIE**

**HĂRĂBOR MAGDALENA
BRAȘOV, județul BRAȘOV**

Motto: „*Corola de minuni*”

S-au mutat pescărușii la mine-n oraș

și totuși e liniște
marea-ntinsă la picioarele arborilor
vara din care mă trezește mirosul de sare
freamătul valurilor
în trupul betoanelor
fiorul întrebărilor nenăscute

privegheri peste ape
unde v-ați lăsat cearcănele?
povestea aripilor?

să mai cred în vindecarea dorului
când răspunsuri sapă cuiburi în carnea
lucrurilor?

șevaletul acesta smulge seninul cerului
fără să-l doară
fără măcar să-l atingă...

călători fără voie
unde vă poartă poezia?

pe șevaletul stropit cu albastru
vindecare de mare
de pescăruși.

cu voi nu mi-e niciodată frig.

În căutarea unui răspuns

Frig de păsări
de flăcări
amintire a unei rugi
încălzite la piept
din îngânarea chemărilor...

Suflul mării în magnoliile înflorite la fiecă pas
pe drumul spre Tine...

Căldura și gheața locuiesc în mine
antinomii în universul acesta bandajat cu fașă
în care pribegesc speranțele
negăsind culcuș în niciun răspuns al păsărilor de vânt...

Fiecare anotimp e o chemare a unui alt cânt
de undeva de foarte departe
și de curând...

Își continuă refugiul vara
o zi și încă o zi...

În noi se nasc dimineți cu gust de fragi

Nu doarme văzduhul
îl scânteiază aripile

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

mâini ridicate spre Tine.

Nehotărâre

scriu tandrețe
frângerea inimii pe covor roșu
despre bine și rău
puterea de-a alege
când nimeni nu mă-ntreabă ce vreau
dansul toamnei și vânt
plecări și veniri
puritate și abjecție
agonie și extaz
purtarea măștilor
multiculturalitate
aud clicul aparatului de fotografiat la defilarea actorilor
ca un foșnet pe hârtie

am pus căciuliță la ă?
diacritice distribuite corect
niciun clivaj
acribie exploatată cât se poate
aluviuni de sentimente pentru poeme târzii
ca niște poame coapte

senzație de corp străin în ochiul stâng.
(așa scriu. scriu așa?)

Fugile din sine

În tot e fugă
De naștere și de viață
De imperii puternice și desfășurările lor de forțe

De eclipsarea bucuriilor din copilărie
De adolescența refugiată într-o cutie
Fără o securizare atentă a atașamentului
mi-e fugă și frică
de polifonia sufletului–n ruină
închis în celulă fără apă și cer
încetând să spere, să viseze...
fugile din sine se multiplică
îmi franjurează puterea
până într-atât încât uit
renașterea și
încotro să caut lumina.

Există un ritm al sângelui

după care îmi măsoar neputința sau tăria

viața curge picătură cu picătură
în grădina cu cireși înfloriți
unde vise împletesc în cercei la urechi

cu ultime puteri
pe șevaletul uitat de-un
pictor grăbit
se joacă
lumina și umbra

ritmul sângelui întemnițat
între două corăbii
ancorate în largul mării
venire / plecare
adăstare ca
liniștea gustată din ascultarea unei rugăciuni

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

toate ale lumii converg spre senin
pe drumul acesta lung
pietrele se dau la o parte
spre urcuș
fir de pământ fir de nisip
înfierbântate sub tălpile cerului

credința la rădăcina fiecărui cuvânt
ca un strigăt al lacrimii
țâsnite din ochiul stâng

ritmul tresare la fiecare înfășurare cu tine
cireșar în ochiul drept adăpostit.

**PREMIUL SPECIAL AL REVISTEI „DACICA LATINITAS”
POEZIE**

**BERGHEZAN MĂRIOARA
SEBEȘ, județul ALBA**

**Motto: „Iubește-ți glia și neamul
Cinstește-ți strămoșii,
Încearcă să fii frumos în suflet,
În minte și în gând...”**

MUMĂ - TRON AL IERTĂRII

Nu mi-ai spus te iubesc niciodată...
M-ai lăsat să ghicesc prin tot ce-ai făcut, câteodată.
M-ai privit mereu aspru, m-ai învățat să stau drept
Nerostită, credința o am că dragostea mea-i de la tine,
Din piept.

Cu respect și evlavie stai și te-ntrebi ce-ai făcut,
De meriți să mă ai.
Și-n rugăciunea ta, mereu, îi mulțumești lui Dumnezeu.
Iar eu vin de departe, arar și-ți sărut lacrima așteptării.
O! singurătatea ta, ce gust amar,
Mă plec 'nainte ta, mumă - tron al iertării.

MESTEACĂNUL ȘI FATA

Te-am ascuns, fată frumoasă,
într-o cută-a amintirii,
Te-am chemat, ziuă senină,
Să-mi fii treaptă a devenirii.
Oamenii, în drumul meu,
Nu m-au vrut fratele lor,
L-am creat pe Dumnezeu
Să-L respir dor după dor.
Tânjind dup-o îmbrățișare
Te-am ales dintr-o pădure,
Odihneai lângă cărare fără temeri de secure.
Coloană vertebrală și un trunchi cerebral,
Stau lipită de tine ca-ntr-o sală de bal.

În strai alb, de zăpadă, ninsă târziu,
Îmi șoptești c-am murit și-n brațele tale, sunt viu!

BALADA NEAMULUI

Era odată un moș bătrân,
Ce mâna lui pe fruntea mea
Ș-a pus-o ca o adiere
- Trezește-te copila mea

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

Tu ai venit în Crucea Lumii
Ca născătoare a neamului
Și din făclia nemuririi
S-aprinzi iar vatra focului,

Pe dealuri și pe munți mesteceni
Stau mărturie a dacilor
Și mai devreme de Potop
Strămoșii-s veghetori la foc,

Stau mării Domni în 'nalte ceruri
Stă Prometeu cu Focul lui
Trimis-au dară mesagerul
Pre împlinirea gândului,

Gând de unire în iubire,
Se vor deschide iară porți
Nemuritorului ce vine
În tine maică ca să-l porți.

Și munții nu vor mai fi munți
În ei șed moșii cei cărunți
Ce poartă pe-a lor piept un soare
Și Luna-i sora lor mai mare,

De la întemeierea lumii
Păstrat-au pe acest meleag
Nepieritoarea Piatră Albă
În taina graiului de dac.

Ne-o spun în taine de milenii
La foc în noptile târzi
Mit și legendă și vedenii

Comoară-n vremi ce ne-om trezi -

Amu, cuvântul nu-i de-acuma
E-o țară MU de împărat
Ce-n noi mai dăinuiește încă
De la primul Descălecat.

Sămânță-n sâmbur de poveste
Va crește-n noi nebănuț
Și făr' a prinde chiar de veste
I-a noastră viață, nu e mit.

Deschide-ți porțile din inimi,
Deschide-ți porțile spre cer
Și sub cupolele iubirii
Vom desluși a lor mister.

I-ATÂTA FRUMUSEȚE-N TOATE!

I-atâta frumusețe-n toate!
Și câtă liniște-n fiorduri.
Tăcerea modelează-n ape
Nedezlegate taine din tot atâtea noduri.

Din apele ce murmur line
Se umple liniștea de șoapte
Incandescenta lavă revarsă zări senine
Din șapte cupe-n alte șapte.

Sunt catedrale pădurile cu brazi,
Altare-s munții cu tainele nespuse.
Iubire, în potirul inimii să arzi
Păcatul vremilor apuse.

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

Veniți! vă-mpărtășiți cu frumusețe,
Sub Piatra Albă „ascuns” izvorul tinereții
V-așteaptă, lepădați de bătrânețe
Să-mbogățiți spiritul vieții.

RUGA DOMNILOR STRĂBUNI

Majestuos castel medieval cu turle-n care clopote mai bat osânda,
Din timpuri când și unda era val și din trompete se vestea izbânda.
Din vremuri trecute-n același apus sub ziduri, călăii,
La umbră adâncă,
Trup după trup în chin au răpus, a umbrelor inimi se tânguie încă.
După mormane ascunse-n liniștea cetății
S-au așezat la sfat bătrânii dreptății.

Senini și semeți în toiegele lor, cu bărbile albe pe brațe,
O rugă pe aripi de nor spre cer cu durere să-nalțe.
Stă Decebal dacul cu sufletul drept, coroana și capul le ține pe
piept.
De viu el nu vrut-a ca prins să se dea,
Neînvinc în domni mai poate să stea.

Venit-a și Mircea Bătrânul înțelept ca și apa și chinul,
Bătut-a pe turci fără ură și țara păstrat-a străbună.
De-ar fi Ștefan Domnul cel Mare cu noi,
Moldova pierdută s-aducă 'napoi
De-o limbă și-un sânge popor basarab, români amândoi
Viteazul Mihai stă mândru în șa privind peste țară cu inima grea.

Întreagă sub stemă și nume să fie, prin moarte lăsată cu sângele, mie
Cu zeii și regele dac își lasă genunchiu-n țărână,
O rugă păgână se-nalță în veac s-ajungă și-n ceruri
Columnă:

Tu, Doamne, adună plămădă din suflete a noastre grămadă
Sădește-o în stâncă din munte călită în foc și-n virtute.

Coroană și sabie, un sceptru lăsat-am noi toți,
Domn după datină și demn să le porți.
Dă-i brațul și mintea viteze, în ochi pune-i cerul de sus,
Pe răi cu fulger răteze și rugă spre tine să-ți faci-n apus.

Pe piept pune-i soare de zeu și-n inima lui un nimb de iubire,
Balsam pe rană poporului meu și gând de măreață-mplinire.

LEGENDA MUNȚILOR CARPAȚI

Dincolo de Mioriță, izvorând din veacuri vechi
Și din veacuri noi Crăiță, Crăișor, rege, domniță
Curg din steiuri către poale amintirile-n fuioare.
Trece zeul lor, Zamolxe, când la focurile-nalțe,
Păcurari au prins în fluier veșnicia,
Și-au doinit-o zi și noapte.
Buciumând din creastă-n creastă și chemând din neuitare
Pe cei vechi din spița noastră, o litanică chemare:
Burebista, Deceneu, Decebal viteazul meu
Mumă de mume trimite-ți în lume.
Pe Baba Vrâncioaie cu-ale ei nurori
Și-alte născătoare și-o mie de sori.
Munții, munți pletosi în gânduri cărunți...
Însemnați pe frunți de detunet mare
Pe trăsnet călare și de călcătura trecerilor noastre,
Din piatră în piatră spre zările-albastre,
Și din stei în stei până sus... la zei.
Din codrul cel negru în codrul cel alb,
În vuiet de timp, mai în jos, la poale,

Stă-nțeleaptă Marea.
Negoiul, Ceahlăul, Biharea,
Ursitoare bune-s să păzească zarea
Lângă al țării leagăn.
Ninsori vântuite, în vremuri învoalte,
Spulberat-au dară seminții de neamuri.
Chiotul năprasnic, hoardele nomade...
Munții noștri, dară,
Cu creștetu-n veacuri le-au oprit pe toate.
Pe la aninători, golașe
Stau ciopoare - capre negre,
Și în sihăstrie de ghiță de la Facere înaltă
Un descântec pentru viață.
Detunatele de stânci, codrii verzi „încetinați”,
Legănând ninsorile,
Babele trudind pe brânci să culeagă florile.
Nemișcați stau de milenii munții cu codrii bărboși
Priveghindu-ne-n vedenii când șed blânzi,
Când mi-s sfătoși.
Șerpuiesc izvoare line, repezi se scobor la vale
Cu comori desage pline, ciobănei horesc la poale.
Umbletul spre noi în noi păstorind cuget și gând,
Calul și cu mine, doi, peste câmpuri alergând.
Urcăm la munte, la izvor, constienți de noi în noi,
Să ne stâmpărăm de dor și de cântecul de ploi.
Munți mai vechi decât Zalmoxe,
De-o ființă sunt, cu neamul,
Mai vechi decât Miorița și purtând pe umeri planul.
Lacuri lacrămile lumii, cetăți de ape ce răsfrâng
În a lor oglindă străvezie,
Petec de cer și tânăr crâng,
Îngemădate-n armonie.
Stă-nscrisă-n temelia Munților Dragon

Că steaua omului desăvârșit
E-ndatorirea noului eon
Și tot de Munte-i ocrotit.
Sunteți eroi-munți de poveste,
Nemuritori și pământeni mereu.
Sfătuitori de taină și soli la Dumnezeu.
Și n-ar fi fost român-ntreg
Fără Carpați și fără oi.
Munte păstor, Munte strateg
O veșnicie de eroi.

NEMURITORII

Privește cerul îndelung,
Lasă vântul și ploaia
Să te atingă-n profund,
Privește de vrei curcubeele și zmei,
Învață să fii om coborând dintre zei
Și trăind muritor, pe Pamânt, printre-ai mei...
Surzând...

D-acia plecat-au în Lumină strămoșii,
Și-i port în mine, în minte și-n gând,
Unde și unde apar urmele roșii de sânge,
Și-n noi, glasurile lor implorând...

Să ocrotim acest loc pe Pamânt
Pare-a noastră menire,
Păzitori la vatra focului sfânt
A vieții,
Aprins de o mare lubire...

Și cercuri de pară și foc

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

De jur-împrejur Cetatea o-ncinge,
Aici, în Carpații bătrâni este un loc
Și oameni,
Ce moartea înfrânge,
Nemuritori, blajinii din noi,
Moștenire de sânge...

PERENITATE

Viitorul, ce-o fi oare?
Că nu vreau de timp să-l leg.
Am să-l las sălbatic, zboare
De obroc o să-l dezleg.

Privim liniar orizonturi ce vin
Și pas după pas îl punem mereu;
Alegem pocalul de vin, cu pelin,
Neghina ușorului din snopul de greu.

Destinația-n destin am rupt-o-a pecetei.
Fac doar pași înapoi, în cărare,
Exersez ale vieții săgeți
Că toate-au mai fost, nimic nou sub Soare.

Transmutare și foc - alchimea-a acum
Nimic dedesupt sau deasupra.
Destinație nu-i locul trecutul a scrum
Și omu-i părere, ca umbra.

FILOZOFICĂ

Fuge înaintea ta,
Frica te va îngheța.

Perlă din adânc de scoică
Siefie și amorfă

Și-ntr-o respirație lungă
O esență de om încă,

Joacă ascunsa, se transformă
Și își iasă acum din formă.

Perla, o fi rostul scoicii,
Ca și omul, fiul doicii?

CE VOI FI

Mă spăl cu apă ne-ncepută-n zori
De toată prăfuiala nopții
Și cerul mă inundă cu splendori
Să dovedesc cerberii morții.

Și dacă doi m-au conceput
Ca parte dintr-o trinitate,
Ca să o iau de la-nceput,
Voi ocoli drumul prin moarte.

Și fi-voi într-o strălucire
Pierdută-n nemanifestare:
Tornadă înrobită de iubire
Un infinit, atât de mic, în infinitul mare.

MARIONETE

Păpușari și păpușele
Trași de sfori și prin inele

Nu știi și-ncă meditează
Care-o fi cea mai vitează?
Care are sfoara lungă?
Care-naintează-n dungă?
Și sforarul, cine este?
Că se joacă,
Chiar în lipsă de poveste.
Sforile sunt mânuite
De un păpușar glumeț
Prin mișcări ce-s nevăzute
Publicului spectator.
Păpușoiul ce atârnă,
Are pasul săltăreț.
Într-un joc ce nu-i al lor,
Dau din cap și stau semeț.
Și toți cred că joacă roluri
Luând viața, ca decor.

NIBELUNG

Suspină ființa prelung
Când implacabila moarte s-arată,
Ca pe mări rătăcit nibelung
Ce-și caută încă o soartă.

Războinic, viteaz neînfricat
Se roagă în omul frumos,
Să șteargă din urmă prăpăd ce-a lăsat
'Năuntru, 'nafară, de sus până jos.

În luptele toate câte le-a dat
Cu sabia lată lucind ca o rază,
Mereu poartă o mască de-oțel și-nzăoat,

Împrăstie norii și pâcla cea deasă.

În ocnele ființei sale
Împovărat și îngrădit de lauri,
Șiraguri de mărgăritare
Filigranează meșteri fauri.

OMUL

De dinainte de cădere
Prin har primit-ai moștenirea,
Bogat în însușiri divine
Numea-i chiar îndumnezeirea,

Și dorul tău de Dumnezeu
Sunt cărămida și mortarul ce le ai,
Să te restaurezi mereu
În starea omului din Rai.

Și nimeni de a-i fi acum,
Tot n-ai putea scruta,
În adâncimi dumnezeiești
Care e taina ta.

HRISTOS, OMUL FRUMOS

În lacrima Lui, monahală,
Atârnă-ntr-un cui lumea întregă.
La care se-nchină, unii cu fală,
Iar alții-s căzuți fără vlagă.

Are frumosul ca și omul urât
Drept la legitimă apărare.

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

La judecata din urmă, micul pârăt,
Prezintă drept martor pe sântul din Soare.

Ce invizibil ești Tu, omule frumos,
Izbăvitor persiști în suflet, întreaga-mi viață,
Prin gestul tău neînsumat de duios,
Ai fost și rămâi, estetul schimbării la față.

VENIȚI DE ODRĂSLIȚI LUMINĂ!

De-mi vei îngădui, Părinte,
Că bun ești Doamne, bun și voitor,
Pe rugul focului din minte
Să ard o rugăciune-n zbor.

O slovă-s în cuvântul omenire,
Un om îmbrățișat la pieptul Tău
Cu dreapta Ta reverși iubire,
Sub stânga, piere gândul rău.

Veniți voi din Înaltul Slavei,
Acei ce odrăsliți Lumină
Ca să renașteți pământeni
Luminători luminii în lumină.

În vatra omului dintâi
Să reaprindeți sacrul foc:
Înțelepciune, tu rămâi
Măsură-n nejucatul joc.

PREMIUL SPECIAL AL REVISTEI „DACICA LATINITAS”
POEZIE

DINU CALIOPI-ALINA
ALEXANDRIA, județul TELEORMAN

Motto: „Poezia este ca o pasăre ce zboară invers”

Atâta toamnă!

Satul e galben de atâta toamnă!
Ard veșted flori mucede, roase de rugină,
ca niște lumânări aprinse la baierile drumului
după un mort plecat fără lumină.
Cânt păsăresc bocește sub frunze,
zbierând amar
printre merele coapte,
a toamnă!
Un praf gălbui, pomostit, stă tolănit
sub coviltirul carului
plin de spice și pâine,
ca un câine obosit și flămând
sub osia căruței.
Colo', sună hodorigit o gordună,
joacă sălbatic în horă
trupuri încinse
de arșița holdei...

Satul e galben de atâta toamnă,
atâta toamnă!

Cer și pământ

Aici își are țăranul sălașul,
Acasă, pe prispă, pe coastă de deal!
Se vede în zare cum iarba, cosașul
Așază în care de cer boreal.

Prin fumul de frunze uscate, amare,
Trec umbre hoinare de păsări în zbor.
În mine bat aripi, cuvinte, chemare,
Strigând din pădurile trupului: - *Dor!*

Roată dau pomii prin zarea de miere
Sufând în frunzișul de cer desfrunzit,
Pădurea e taină și înviere,
E cer și pământ, în noi slobozit!

'mprimăvărare...

frânți de mijloc,
ghioceii însângerăți
atârnă cu capul în jos,
ca mieii tăiați
cu satâr de argint,
-chite-chite ce zbiară-
în prinos
de-'mprimăvărare...

Nunta de argint

S-a gătit casa în rochie de mireasă,
În voal cu lămâiță beteala strălucește,
Pe umerele albe o mantie aleasă

Se-ntinde pe ulițe și parcă înflorește!

Altare de zăpadă aprinse până-n soare
Sub crucea înghețată a cerului, prea jună
Lumină alburie, grădina, mândră floare,
O casă de la țară și cumpăna fântână.

El, mirele din ape, în Narcis se arată,
Un duh al primăverii ce viu se întrupează,
De mână o cuprinde, pe fruntea ei cerată,
O stea-dalbă cunună-a cerului așază.

Valsul nopții

Muzici albastre din cerul cu păsări
Sună-n ecouri de aripi tăcute,
Noaptea-nveșmântă statui în mătăsurii,
Luminile stinse din abur țesute...

Orașul se pierde în undele apei,
Sub lance de trestii adoarme-nghețat,
Doar luna coboară în șoptele clapei
Pe nuferii galbeni, în vals cadențat...

- Dă-mi mâna, iubito, apleacă-ți cosița
Pe umărul meu boltit peste ceruri,
Să-mi 'stâmperi iar dorul, privirea, arșița,
În fiece azi, în fiece ieruri...

PREMIUL SPECIAL AL REVISTEI DE FILOSOFIE
ȘI LITERATURĂ „TÂRNAVA”
POEZIE

CHIȘ ANDA-CLAUDIA
ALBA IULIA, județul ALBA

Motto: *„A vedea totul dintr-o interioritate adâncă
și depărtată” (Aurel Pantea)*

Creatura

Orice creatură e mai sigură decât un copac
Îmbrațisată de funii cugetă
De gardă în abisul lumii umblă
Nu-și găsește nici prada nici călăul
Să facă țândări apocalipsa.
Orice creatură e mai singură
Decât un copac
El își aruncă rădăcinile în derivă
Ea nu știe decât să fure trupuri
Cerșind sonete de pace.

Să treacă ispita

Șapte îngeri colindau prin oraș
Așteptam să-mi ceară mama din rai
O bucată de pâine
Nu era niciodată seară
La capătul răbdării
Probam sunete articulate

Îmbrăcată cu vorbele altora
Vegheam sângerând să treacă ispita.

Mi-am luat privirea

Le șade bine ochilor
Să ceară iertare
Un interval care separă
Scuipatul de întinsul rânjetului.
Abia apoi nebunia retinei
Împrumută cuvinte de laudă
Se interpretează prin semne optice.
Eu mi-am luat doar privirea
și-am trecut cu ea marea de înger.

Tăcerea

Din torțele viilor se aprindeau morții
Nu cunosc încă motivele
Pentru care se purtau cu mânuși
Cadavrele
De la biserică în sus
Se dădea cu sare
Datoria mea era să încălzesc oasele
și să mă lepăd de carne.
Nu mai are cine să ne scoată peri albi
Ne bucuram de lipsa momentului
De tăcerea gurilor din cer
De flăcările albastre.
Rămân martor
Rămân copil în ale Raiului năravuri.

Liniștea

Îmi place liniștea
E ca un cerc de foc fără flacăra
Durerea începe atunci când
Nu mă mai pot sătura
Dintr-o mușcătură de măr
Și mă îngheșuie fricile.
Înțelegi tu
Mă simțeam prea bine
Ocupată cu lumea
Ca într-o joacă
Să-mi incendiez vertebrele,
Să-mi intre liniștea în cap
Și să nu mai iasă decât cu rugăciuni.

PREMIILE PENTRU ESEU

PREMIUL I ȘI PREMIUL SPECIAL AL REVISTEI „IZVOARE FILOSOFICE” din TÂRGU MUREȘ – ESEU

GÎRBU CRISTIAN-ALIN
BRĂILA, județul BRĂILA

**Motto: „Nu cerul este promisiunea ce ni s-a făcut, ci creația.
Creația este singurul surâs al tragediei noastre”**

(Lucian Blaga)

MEȘTERUL MANOLE UN DESTIN ÎNTRE TRAGIC ȘI DEMONIC

Creația este unul dintre conceptele centrale ale întregii opere blagiene. Definind sensul existenței umane drept „existența într-un mister și pentru revelație”, poetul încearcă să pună în lumină faptul că drama omului constă în ideea că el creează spre a revela un mister, însă este limitat de „frânele transcendente”. Prin intermediul creației, spune Lucian Blaga, omul încearcă să își dezvăluie tainele universului⁷. Totuși, creația „cere câteodată negrăite jertfe: ea ucide și devastează”. După cum afirmă însuși autorul în *Trilogia culturii*, ea (creația) „își are pîrjolul ei”. Actul creației nu îi oferă creatorului o stare de echilibru. Cel mai

⁷ Vezi Lucian Blaga, *Geneza metaforei și sensul culturii*, în vol. *Opere*, vol. 9, *Trilogia culturii*, Editura Minerva, București, 1985, p. 442.

adesea, creația îl zdrobește pe creator⁸. Aceste idei referitoare la tainele creației se regăsesc atât în operele sale filosofice, cât și în piesele sale de teatru. El reușește să facă transferul acestui concept, din sfera filosofică în cea teatrală, cu ajutorul mitului. Pentru el, mitul este o metaforă revelatoare. Prin intermediul mitului, spune el, se încearcă revelarea unui mister cu mijloace de imaginație⁹. Astfel, prin reconstituirea semnificației originare a mitului păstrat în legenda meșterului Manole, Blaga reușește să insereze poveștii meșterului Manole filosofia sa ce are în prim-plan misterul actului creației¹⁰. Meșterul Manole este cel care „și-a zidit soția sub pietre și var, pentru ca să înalțe biserica. Surprindem gîlgîind în această legendă ecoul crud al conștiinței sau al presimțirii că o creație trece peste vieți și devastează adesea chiar pe creator”¹¹. Aici, înfăptuitorul, adică Manole, „este un muritor care suferă mai mult decât semenii săi, dar care dezvăluie muritorilor contemporani cu el frumusețea adâncă existentă dincolo de realul comun”¹².

În drama *Meșterul Manole*, tema centrală este imposibilitatea creației ce nu are la bază suferința. Altfel spus, biserica pe care Manole încearcă să o construiască nu se poate ridica decât dacă se va jertfi o viață omenească. Neînțelegând de ce puterile cerești i se împotrivesc, Manole caută tot felul de soluții pentru a face ca zidurile construcției să stea în picioare. Prin intermediul acestui mit,

⁸ *Ibidem*, p. 443.

⁹ Vezi Lucian Blaga, *Despre gândirea magică*, în vol. *Opere*, vol. 10, *Trilogia valorilor*, Editura Minerva, București, 1987, p. 219.

¹⁰ Vezi Eugen Todoran, *Lucian Blaga. Mitul dramatic*, Editura Facla, Timișoara, 1985, p. 114.

¹¹ Lucian Blaga, *Geneza metaforei și sensul culturii*, în vol. *Opere*, vol. 9, *Trilogia culturii*, ed. cit, p. 443.

¹² Ion Bălu, *Opera lui Lucian Blaga*, Editura Albatros, 1997, p. 201.

Blaga încearcă să reliefeze importanța necesității sacrificiului personal pentru a săvârși cel mai înalt ideal al omului, și anume creația¹³. Poetul este convins că omul nu poate urni lumea din loc dacă nu pune în joc o inimă arzătoare, dacă nu riscă, cu alte cuvinte, marea aventură a jertfei¹⁴. Creația este, potrivit lui Blaga, „singurul destin normal al omului datorită căruia omul este ceea ce este. Omul nu ni se pare cu orice preț merit echilibrului, dar el e merit creației cu orice risc”¹⁵.

După cum am spus, drama lui Blaga are la bază structura mitului jertfei zidirii, mit ce apare în balada *Monastirea Argeșului*. Blaga preia povestea baladei populare, pe care o schimbă pe alocuri. El păstrează soluția oferită de legendă pentru ridicarea bisericii, și anume ideea că Manole trebuie să jertfească o viață umană pentru a putea face asta. Din acest punct apare o diferență semnificativă între drama lui Blaga și povestea din legendă: în baladă eroul nu se împotrivește faptului că trebuie să jertfească o viață, în schimb, eroul dramei lui Blaga, da¹⁶. Încă de la început starețul Bogumil încearcă să îl convingă pe Manole (care de șapte ani se chinuie să construiască biserica cu ajutorul măsurătorilor, construcție care ajunge mereu să se dărâme) că doar cu ajutorul unei jertfe umane va putea face ca lăcașul ridicat să stea în picioare. Doar așa forțele superioare îl vor lăsa să construiască biserica. Meșterul nu dorește să audă asemenea gânduri („Cu uitătură din altă

¹³ Vezi Eugen Tudoran, *op. cit.*, p.90.

¹⁴ Vezi Mihai Moroianu, *Marii Damnați. Variațiuni pe trei teme mitice*, Editura muzicală, București 1983, p. 227.

¹⁵ Lucian Blaga, *Geneza metaforei și sensul culturii*, în vol. *Opere*, vol. 9, *Trilogia culturii*, ed. cit., p. 453.

¹⁶ Vezi George Gană, *Opera literară a lui Lucian Blaga*, Editura Minerva, 1976, p. 356.

lume tu îmi șoptești aceeași povată: jertfa! Ci eu părinte nu pot, nu vreau și nu pot!”¹⁷.

Blaga introduce aceste modificări, ele având menirea de a pune în lumină viziunea sa asupra actului creator. În *Meșterul Manole*, creatorul rămâne prizonierul unui implacabil destin, fiind astfel condamnat la suferință fără să își poată justifica cine îi cere să facă acest mare sacrificiu.

„Jertfa aceasta de neînchipuit cine-o cere? Din lumină Dumnezeu nu poate s-o ceară, fiindcă e jertfă de sînge; din adîncimi, puterile necurate nu pot s-o ceară, fiindcă jertfa e împotriva lor”¹⁸.

Această întrebare care dorește să clarifice cine cere jertfa nu este prezentă în varianta populară. În balada populară sacrificiul este acceptat fără dificultate de către erou. Într-adevăr, pentru eroul popular pentru care creația este totul nu pare o greutate să accepte jertfa. În schimb, pentru eroul lui Blaga acest lucru pare să fie destul de complicat. „Blaga pune pe iubirea lui Manole un accent menit să facă din ea un dat fundamental al eroului, la fel de important ca patima creației”¹⁹. Chiar Manole afirmă că „Între voi două [Mira și biserica, creația sa] nici o deosebire nu fac, pentru mine sunteți una”²⁰. Conform lui George Gană, „Manole nu poate înțelege viața lui fără Mira, așa cum n-o poate înțelege fără creație”. Putem defini cele două iubiri ale meșterului ca fiind două suflete ce sălășluiesc în interiorul său: dragostea pentru Mira (pentru viață) și patima pentru creație (renunțarea la viață). Această alegere

¹⁷ Lucian Blaga, *Meșterul Manole*, în vol. *Teatru*, Editura Minerva, 1970, Actul I, Scena I, p. 79.

¹⁸ *Ibidem*, p. 80.

¹⁹ George Gană, *op. cit.*, p. 357.

²⁰ Lucian Blaga, *Meșterul Manole*, în vol. *Teatru*, *ed.cit.*, Actul I, Scena III, p. 88.

dintre cele două va duce, în final, la sfârșitul tragic al meșterului („Lăuntric un demon strigă: clădește! Pământul se-mpotrivește, și-mi strigă: jertfește!”)²¹.

Dat fiind faptul că Blaga urmează linia modelului folcloric, eroul său va trebui să accepte, în cele din urmă, soluția oferită de sacrificiu. După șapte ani de încercări în care nici măcar un zid nu a putut fi ridicat, construcția trebuind a fi finalizată în decursul a doi ani, meșterul Manole mai cere o singură șansă de la Vodă pentru a ridica lăcașul. Cel dintâi promite că va construi biserica în trei zile. Acesta este punctul în care Manole înțelege că doar cu ajutorul unei minuni de sus sau de jos și printr-o jertfă de sânge va reuși împreună cu zidarii săi să ridice biserica. („Din partea noastră aștept o jertfă, și-apoi de sus, de jos, de pretutindeni minunea...”)²². În continuare, meșterul trebuie să facă un jurământ împreună cu zidarii săi, la fel ca în legendă. Manole le spune zidarilor că o viață de om trebuie clădită în zid, iar această viață trebuie să fie cea a unei soții „care încă n-a născut, soră sau fiică...soție unuia din noi va trebui să fie jertfa, soră sau fiică”²³. Conform jurământului, jertfa va fi prima femeie care va veni să își vadă soțul, fratele sau tatăl. Soarta face ca acea femeie să fie chiar soția meșterului Manole, Mira. Văzând acest lucru, Manole este gata să calce jurământul. El se împotrivește astfel jertfei, iubirea lui fiind mai puternică²⁴. Încercările sale de a-și face soția să plece, pentru a nu avea un sfârșit tragic, i se împotrivesc zidarii. Cuprinși și ei de patima creației, aceștia nu îl lasă să calce jurământul, având câștig de cauză. La fel

²¹ *Ibidem*, Actul I, Scena II, p. 84.

²² *Ibidem*, Actul II, Scena III, p. 120.

²³ *Ibidem*, Actul II, Scena III, p. 123.

²⁴ Vezi George Gană, *op. cit.*, p. 357.

ca Manole, și ei își doresc să definitiveze creația. Scena în care Manole o închide în zid pe Mira este și scena în care el își pierde credința în Dumnezeu și ajunge să își piardă mințile. Copleșit de suferință, meșterul se simte pierdut și frânt²⁵. Revoltat că Marele Zidar i-a cerut totul pentru a clădi biserica, Manole încearcă să își dărâme creația. Manole face, astfel, „gestul disperat care să i-o redea pe Mira: izbește sălbatic în zid, vrea să-l dărâme spre a o elibera pe femeia jertfită”²⁶. („Nu mai vreau ferestre, nu mai vreau turle...Nu mai vreau nici biserică! Nu mai vreau nimic!... Totul să se dărâme...Nu mai vreau minune, nu mai vreau nimic. Pe ea din piatră o vreau! Loc!”)²⁷. Întrebându-i pe toți cine i-a zidit soția și a pus ultima cărămidă, zidarii îi spun că el a fost acela care a zidit-o până la ultima cărămidă. Odată cu moartea Mirei a început să moară și Manole. Gestul final al meșterului se va săvârși din cauză că Manole încă mai aude glasul soției sale din zid, glas care îl cheamă parcă spre altă lume²⁸. Sinuciderea eroului blagian poate fi motivată, conform lui G. Gană²⁹, prin faptul că ea este pedeapsa pe care și-o dă singur Manole „pentru vina supremă de a fi ucis viața”. Eroarea, vina tragică pe care a săvârșit-o Manole (eroare ce i-a declanșat propria tragedie, ducând astfel la sfârșitul său tragic), nu este una morală, ci una transcendentă. Conform lui Eugen Tudoran³⁰, vina sa tragică este patima sa pentru frumos, pentru creație. Manole a acceptat necesitatea jertfei. Astfel, patima sa pentru creație a

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Lucian Blaga, *Meșterul Manole*, în vol. *Teatru, ed. cit.*, Actul IV, Scena IV, p. 181-183.

²⁸ Vezi George Gană, *op. cit.*, p. 360.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Vezi Eugen Tudoran, *op. cit.*, p. 285.

fost mai puternică decât dragostea pentru Mira. Totuși, Manole este convins că nu el a acceptat sacrificiul, ci altcineva („N-ați simțit încă nici azi că, fără puțința de a ne împotrivi, un destin se împlinește în noi? Încet, sigur și fără abatere?”)³¹ Manole a fost mânat spre catastrofă de o necesitate irezistibilă care acționează în destinele umane excepționale și căreia el nu i s-a putut împotrivi³².

Drama lui Blaga se detașează de versiunea baladei prin complexitatea și originalitatea construcției dramatice și a problematicii abordate, dar și prin viziunea sa filosofică asupra condiției creatorului și a artei lui³³. Conform lui Ion Bălu,

„legenda *Monastirea Argeșului* dezvoltă ideea că frumusețea zidirii, originalitatea creației se fundamentează pe jertfă. Pentru Manole, construcția bisericii se transformă într-un principiu de existență”³⁴.

Pentru el, creația (patima de a zămisli frumosul) este mai importantă decât însăși viața. Această forță superioară a patimii sale pentru frumos poate trece peste orice opreliște³⁵. Întrebarea pe care ne-o punem pe mai departe este: De unde apare această patimă pentru creație? Potrivit filosofiei autorului, putem privi vocația pentru creație a lui Manole ca fiind o putere instalată în el, precum un duh, care dinăuntru te împinge să clădești³⁶. Această vocație creatoare își are rădăcinile într-un concept, denumit daimonion (sau demonicul). Acest termen a fost explicat de către Lucian

³¹ Lucian Blaga, *Meșterul Manole*, în vol. *Teatru*, ed. cit., Actul II, Scena III, p. 114.

³² Vezi Eugen Tudoran, *op. cit.*, p. 283.

³³ Vezi Ion Bălu, *op. cit.*, p. 205.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Vezi Eugen Tudoran, *op. cit.*, p. 283.

³⁶ Vezi George Gană, *op. cit.*, p. 362.

Blaga în volumul *Zări și etape*, în lucrarea *Daimonion*. Aici, el abordează problema demonicului în creația lui Goethe și încearcă să dea o definiție cât mai cuprinzătoare pentru acest termen. Preluat din grecescul „daimon-daimonion”, pentru Goethe demonicul este o forță necunoscută, taină a vieții și a lumii, ce sălășluiește în oameni și care caută de regulă epoci tulburi pentru a se manifesta. Considerat drept un duh pozitiv al creației, acesta îi împinge pe oameni la creație³⁷. Acest termen este foarte important, deoarece el reprezintă cheia înțelegerii întregii creații a lui Blaga. Preluând termenul de demonic de la Goethe, Blaga atribuie însușirile oamenilor demonici celor denumiți de el luciferici. Pentru el, omul luciferic este omul deplin, „care încorporează conflictul preocupării creatoare, la polul opus aflându-se omul paradisiac, omul nedeplin care nu cunoaște efervescența existenței creatoare”³⁸.

Dacă atribuim Meșterului Manole caracteristicile unui creator demonic (luciferic), opera sa artistică își va găsi o justificare ce depășește sfera moralității creștine. Drama *Meșterului Manole* face referire la demonicul creativ, conform concepției filosofice a autorului. Pentru Blaga, la fel ca pentru Goethe,

„demonicul este deosebit de Satana sau de Dumnezeu, este o forță ontică absolută care se manifestă în ontologia omului de geniu ca patimă creatoare, cu următoarele

37 Vezi Lucian Blaga, *Daimonion*, în vol. *Zări și etape*, Editura Minerva, București, 1970, p.178.

38 Vasile Voia, *Tentația limitei și limita tentației. Repere pentru o fenomenologie a mitului faustic*, Editura Ideea Europeană, București, 2010, p. 258.

caracteristici: instinct creator, putere fascinantă de înrâurire, intuiție divinatorie, ritm vehement de viață”³⁹.

Daimonionul, acea putere magică și sacră se va regăsi în personalitatea Meșterului Manole. Prin acest personaj, Blaga pune în lumină predeterminarea condiției creatorului demonic. Imposibilitatea de a trăi altfel decât trăiește e cuprinsă în termenul de fatalitate.

„Fatalitatea demonică o intuia Manole încă din prima replică a piesei, când cerea altfel de sfaturi decât cele mai presus de fire. Nu a putut primi nici un răspuns întrucât unica determinantă era tocmai aceea mai presus de fire: fatalitatea demonică”⁴⁰.

Manole al lui Blaga este omul ce se confruntă cu puterile demonice create, active în propria sa ființă. Drama Meșterului Manole este cea a creatorului care rămâne prizonierul unui implacabil destin, un condamnat la suferință; este drama creatorului care nu se poate lupta cu destinul și cu glasul său lăuntric, cu acel *daimonion* ce îl împinge să accepte gestul suprem (anume jertfa) pentru a-și definitiva marea creație. Eroul lui Blaga se află într-un conflict deschis și continuu cu puterile transcendente care îi sabotează creația. Pentru a-i permite să creeze, aceste puteri obscure îl obligă să renunțe la viață (cea a soției sale și implicit a sa). Conflictul său tragic se dă între pasiunea pentru creație și prețuirea vieții umane ca valoare supremă⁴¹.

³⁹ Lucian Bagiu, *Lucian Blaga și teatrul. Eseu despre absolutul estetic*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2014, p 148.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 144.

⁴¹ Vezi George Gană, *op. cit.*, p. 362.

BIBLIOGRAFIE

- BLAGA, Lucian, *Meșterul Manole*, în vol. *Teatru*, Editura Minerva, 1970.
- BLAGA, Lucian, *Daimonion*, în vol. *Zări și etape*, Editura Minerva, București, 1970.
- BLAGA, Lucian, *Geneza metaforei și sensul culturii*, în vol. *Opere, Vol. 9, Trilogia culturii*, Editura Minerva, București, 1985.
- BLAGA, Lucian, *Despre gândirea magică*, în vol. *Opere, Vol. 10, Trilogia valorilor*, Editura Minerva, București, 1987.
- TODORAN, Eugen, *Lucian Blaga. Mitul dramatic*, Editura Facla, Timișoara, 1985.
- BĂLU, Ion, *Opera lui Lucian Blaga*, Editura Albatros, 1997.
- GANĂ, George, *Opera literară a lui Lucian Blaga*, Editura Minerva, 1976.
- BAGIU, Lucian, *Lucian Blaga și teatrul. Eseu despre absolutul estetic*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2014.
- VOIA, Vasile, *Tentația limitei și limita tentației. Repere pentru o fenomenologie a mitului faustic*, Editura Ideea Europeană, București, 2010.
- MOROIANU, Mihai, *Marii Damnați. Variațiuni pe trei teme mitice*, Editura Muzicală, București, 1983.

PREMIUL II – ESEU
GLÜCK DIANA
Comuna GIERA, județul TIMIȘ

Motto: „... Numai sufletul poate înlocui lipsurile”
(Camil Petrescu)

FIZIONOMIA PARADISULUI ÎN DESTRĂMARE
ÎN OPERA LUI L. BLAGA (1895-1961)

Opera lui Lucian Blaga constituie cea mai impresionantă expresie a sensibilității metafizice în literatura română.

„Paradis în destrămare” rămâne una din poeziile reprezentative pentru gândirea poetică a lui L. Blaga.

Poezia a apărut în volumul „Lauda somnului” din 1929, care prin sentimentul istovirii și singurătății sub un cer lipsit de Dumnezeu este legat de precedentul volum „În marea trecere” din 1924.

Dacă pierzându-și divinitatea, Arghezi se înspăimântă, L. Blaga își creează un univers propriu prin cântec, prin poezie. E universul liric, pur spiritual descătușat de materie, e o lume de vis, de legendă naivă. Realitatea obiectivă dispare pentru a face loc unui univers aspațial și atemporal.

Mișcându-se într-o lume creată de el însuși, poetul ajunge la o autoliniște, dar drama cunoașterii apare și aici.

Paradisul creat de poet intră în destrămare. Consecința acestei destrămări a paradisului și a pierderii definitive a divinității este apariția unui sfârșit, a unei negări dublată de o mare tristețe.

Și-n poezia „Paradis în destrămare” poetul folosește o serie de simboluri caracteristice liricii sale. Astfel apare spada fără flăcări făcând aluzie la legenda potrivit căreia intrarea în paradis e păzită de un înger înarmat cu spada de foc a adevărului.

Alte simboluri întâlnite sunt ogorul, fântânile, aratul cu plugul de lemn.

„Paradis în destrămare” semnifică veacul aflat în declin nemaireprezentând ființa ci negația ei, ceea ce echivalează cu o decădere a cunoașterii de orice fel.

De aceea spada adevărului nu mai are flăcări, iar portarul înaripat este chiar poetul care are sentimentul că e învins fără luptă:

„Portarul înaripat mai ține întins
Un cotor de spadă fără flăcări.
Nu se luptă cu nimeni,
Dar se simte învins”.

„Făpturile” însetează după adevăr, dar fântânile, simboluri ale adăpării setei de cunoaștere „refuză gălețile lor”.

Ogorul cunoașterii este arat cu greu cu pluguri de lemn, primitive. Până și luminile ultime se sting din cauza înțelepciunii și nu se aprind.

Pentru a sugera locul părăsit, poetul „introduce păianjenii care umplu apa vie”.

Această imagine reflectă pe de o parte viața elementară, invadată de semn, iar pe de altă parte oglinda reflectării minții umane care nu mai poate oglindi nimic.

Până și îngerii, făpturi neatinse de această degradare a paradisiului lumii putrezesc, țărâna ucide „poveștile” trupului, în loc să-l reînvie.

Paradisiul lui Blaga este cel al lumii lui Pan, zeul devenirii în natură, din volumul „Pașii profetului” în care

făpturile țineau loc de cuvânt, se autoreprezentau fiind ele însele semne.

Degradarea semnelor este o degradare a ființei, o decădere care este prezentată de Blaga în poezia sa printr-o gradație descendentă a simbolurilor de la portarul înaripat, serafimii, arhanghelii, până la îngerii goi, păianjenii, țărână, trup.

În felul acesta poetul trece de la ideea de zbor reprezentată prin aripă la țărână și trup, fără ca aceasta să-și redobândească semnificația din volumele anterioare.

Trecerea se face de la căldură la frig: îngerii zgribulesc, de la plin la gol: „fântânile refuză gălețile, țărână «seacă» trupul de povești”; de la luptă la renunțare și de la puritate la putreziciune: „vor putrezi și îngerii sub glie”. Serafimii „cu păr nins” sunt însetați de adevăr, iar arhanghelii se plâng de greutatea aripilor. Păianjenii în concordanță cu îngerii încheie un ciclu al vieții. Natura dăruiește eului liric o liniște totală. Liniștea și zbaterea sunt proprii sufletului însetat de cunoaștere.

Creația poetică a lui Lucian Blaga trebuie integrată universului liricii românești în general și celei ardelenene în special, cu care se leagă și pe care o continuă pe coordonate specifice firii sale și timpului care a plăsmuit-o. Lumea universului blagian e o lume de mit, de legendă, un peisaj spiritualizat scaldat în luminile toamnelor aurii. Absorbit de mistere, poetul se emoționează în fața a tot ce există sub soare iar mierea toamnelor înșiruite de-a lungul timpului nu fac altceva decât să se adune într-un buchet imens, fermecat în care dorul stă de veghe. Dimensiuni lirice nebănuite îngemănate cu imensitatea cerului și a divinității.

Chemarea artei din opera lui Lucian Blaga cunoaște alte conotații existente până atunci pe tărâmul nesfârșit al

literaturii române. Taina și minunea corolei lumii se întrepătrunde cu „Paradisul în destrămare”.

Această destrămare a peisajului își are originea în poetica expresionistă care-și inventa boala înțeleasă ca un puseu maxim al crizei ontologice.

De altfel toate poeziile ciclului „Lauda somnului” sunt dominate de efluviile unei putrefacții cosmice, ceea ce înseamnă la Blaga că universul s-a metamorfozat definitiv în conformitate cu viziunea tragică a ființării în orizontul misterului.

Semnificația titlului poeziei „Paradis în destrămare” este o metaforă care avertizează omenirea că veacul se află în declin. Porumbelul Sfântului Duh care ar trebui să simbolizeze pacea, liniștea de fapt este cel care stinge lumini. Absența luminii conturează destrămare, disperare, întuneric.

Limbajul utilizat în această poezie se apropie de cel al pastoralei cărturărești din secolul al XVIII-lea, unde cuvinte care denumesc noțiuni concrete capătă un sens spiritualizat.

Versul liber folosit permite gândirii lui Blaga să se desfășoare în voie asemenea zborului ciocârliei care cu măiestrie și degajare atinge nebănuitele înălțimi.

În volumul „Lauda somnului” 1929 sensurile sunt în genere înfățișate prin fabulație creionând o lume aparte a basmului. Se păstrează naivitatea copilărească a sufletului chinuit mereu de îndoială și însetat de adevăr. În nestăvilita dorință de a cunoaște, de a pătrunde esența, miezul lucrurilor, ne aflăm de fapt mereu la început: „Oaspeți suntem în tinda luminii ...”. Stările sufletești complexe ale eului liric se descompun în sentimente dispartate. Din contactul liber al simțurilor cu natura găsim în opera lui L. Blaga nu numai o nuanță de prospețime, ci și un fel de bucurie de a trăi, un optimism frenetic. Imagini neașteptate,

fin cizelate redau fragilitatea sufletului în unele momente. Minunate imagini, adevărate cochilii ornamentat sculptate ne conduc pe culoarele complexe ale operei blagiene, risipite cu măiestrie într-o pulbere de adevărată Cale Lactee. Elementul liric se substituie elementului emoțional. Artă purifică. Artă îmbogățește lumea cu mister, sporindu-i frumusețea. Intersectându-ne an de an cu opera lui L. Blaga descoperim noi sensuri și conotații ale iubirii, adevărului, frumuseții.

PREMIUL III – ESEU

DINCĂ LAURA-NICULINA
BUCUREȘTI

Motto: Să încerci să uiți pe cineva înseamnă să ți-l amintești tot timpul”

(Jean de la Bruyère)

DESPRE CUM *ADVERSARUL CARE ÎȚI ESTE OBSESIE A DEVENIT PARTE DIN TINE* SAU DE CE SĂ FUGI DE IUBIRE

„Nu, iubitele, dacă pleci acum, jur că te bântui și pe lumea cealaltă! Îmi voi căuta sufletul în tine chiar și în alte vieți dacă va fi nevoie! Am auzit că există, pentru ăștia ca noi care nu au fost în stare... Ca să nu rătăcim degeaba prin Universul ce-și caută echilibrul prin iubire, de la începutul timpului! Te voi căuta, auzi, până când Pământul ăsta pe care ne-am cunoscut se va fi volatilizat și până la sfârșitul vremurilor... Pentru că nu poți să mă lași strâmbă, urâtă,

mutilată așa, nu ar fi corect! Așa că stai naibii pe loc, unde să te duci fără mine, ești nebun?”

Și, totuși, iubita mea cu *ochii-așa de negri*, voi pleca! Plec ca să regăsesc lumea mea, aceea de dinainte de tine... Neatinsă de farmecul tău și de lumina ta pe care ai revărsat-o și ai lăsat-o în mine... Fără milă, fără teama că dorul meu față de tine va deveni un *organ prin care voi cunoaște infinitul*, iar asta înseamnă veșnicia. Fără tine. Tu care m-ai învățat cum se schimbă aerul și natura din jur când apari. Tu, întruchiparea dintotdeauna, dincolo de timp, a tuturor Evelor și a fiecăreia în parte, tu, Eva mea, bucata mea de Rai și șansa mea la nemurire.

Am fugit de tine pentru că m-am pierdut treptat în ochii tăi strălucitori, mai luminoși decât stelele ce pâlpâiau sacru, tăcute, sfioase, temătoare ca în fața unei minuni. Căci mi-a fost frică să nu mă-nec în *valurile negre și bogate* ale părului tău și-n lumina ochilor tăi, *așa de negri*. Am plecat, chiar dacă, de la început și până la sfârșitul timpului o să aud glasul tău în fiecare suflare a gliei și-n fiecare șuierat de vânt, iar bățile inimii tale le voi culege din iarbă și din spice. Tu vei fi mereu, simultan și pe rând, toate anotimpurile adunate în mine. Și am să plec ca să nu mă mai simt un *rob în temniță*, cu *trupul* meu deșirat până la *marginea sufletului*, fiindcă rostul iubirii acesteia pentru tine, adevărată *rimă a lumii* în care te-am cunoscut, ar fi trebuit să fie altul. Ea trebuia *să restabilească pentru o clipă, haosul inițial, din care să se nască o lume nouă*.

Și fug de *izvorul nopții* care ne-a unit. O noapte cât o viață! Actul de a face dragoste, crezut a fi cel care ne-a anihilat puterea de a rămâne stăpâni pe noi înșiși, a restabilit în fapt, naturii, echilibrul ei desăvârșit, niciodată găsit în afara cuplului. Prin el s-au unit două singurătați, două povești de viață și două individualități, devenite astfel un

întreg, contribuind la mersul normal al lucrurilor pe Pământ. O mică potrivire impecabilă din Univers, o minusculă rotiță a cărei învârtire, iluzoriu banală, alături de celelalte, mici și îmbinându-se perfect, duce lumea mai departe. Asemenea complementarității biologice dintre celula masculină și cea feminină, esențele individualităților noastre s-au topit, făcând dragoste, în aceeași matrice universală. Două naturi diferite, două entități umane diferite, compunând împreună simetria perfectă a energiilor umane. Asemenea lui Ying și Yang, două mișcări care se conjugau perfect: una menită să hrănească și să mângâie universul, cealaltă destinată să-l zgâlțâie, adăugându-i forță și un freamăt solemn. Un nucleu căutându-și chintesența întru dăinuirea Lumii, căci de multe ori, *încrucșarea a două priviri poate fi un strop de istorie universală.*

Și voi pleca, iubita mea, *să spintec nemărginirea* de unul singur, ca să mă pot regăsi, acum când *sufletul mi s-a pierdut pe-o căărăuie-n nesfârșit și nu-și găsește drumul înapoi.* Așa împărțit la doi cum sunt, trebuie, se pare, să mă reinventez. Să fiu, din nou, eu... Fără ca tu, iubita mea, ce ai *pe buza ta, atâta vrajă*, să mă mai stăpânești așa: imperios și de netăgăduit, lacom și blajin, ca o lumină! *Lumina mea!* Mă va arde dorul de tine, așa cum *ne arde apropierea, ochi-n ochi cum stăm*, dar voi fugi, până nu devin cu totul nebun, căci, vezi tu, sunt în joc toate bucățile din mine, acum răscolite, și știi bine că *numai iubirea ne încearcă în acest chip!* Mi-ai fost nevoie, mi-ai fost disperare de câte ori *fiecare celulă din mine devine o inimă*, devenind bolnav. Bolnav de tine!

Rămâne după noi, dincolo de timp și de sens, o legătură care continuă să crească și să lumineze fosforescent din fiecare amintire. Va dăinui peste noi și peste lume și o mare fericire, cât o uitare de sine! Simplul fapt de a sta unul

lângă altul, de a respira același aer, de a ne privi și de a ne hrăni lăuntric, unul cu altul, rămâne, cu adevărat, o certitudine dulce și firească, de care sufletele noastre au fost, atâta vreme, însetate, lipsite, sărăcite.

Am în același timp, sentimentul straniu și neliniștitor al pierderii de sine, al prăpastiei ce se deschide, cu fiecare zi tot mai mult, în fața mea, hăul amenințător al imprevizibilului. Prăpastia unei lumi de emoții noi, învolburate, care mă răstoarnă cu susul în jos de fiecare dată când respir lângă tine. Și nu ma pot să nu mă-ntreb, iubita mea cu *ochii așa de negri*, dacă *vei plânge mult sau vei ierta* lașitatea cu care te-am lăsat când te iubeam cel mai mult.

Trebuie să fi fost doi oameni foarte buni de ni s-a îngăduit să trăim ceva atât de frumos!

Dar vezi tu, Eva mea, toată iubirea asta, îngropată de vie, abia acum îmi va da curaj să fiu... Sau mai degrabă să devin! Și mai ales, să mă accept. Îmbrățișându-mi, ca niciodată până acum, slăbiciunile, sensibilitatea, părțile vulnerabile din mine pe care, pentru prima oară, le percep acum ca pe o forță. Am înțeles, astfel, că suntem parte din destinul celuilalt, iar dincolo de CE TREBUIE, pe noi ne-a unit Dumnezeu. Acum și așa! Căci nu poate fi decât de la Dumnezeu atâta fericire, atâta lumină de noi și atâta frumusețe în zâmbetul și pe chipul tău și toți acești *stropi de pace*. Ne-a unit avându-ne cu fericirea că ne-am potrivit în același timp și spațiu, și mai ales în aceeași simțire, atunci când ne așteptam mai puțin. Avându-te și cu teama că poate mâine o să pleci. Și am plecat eu, tu ai rămas. Căci, dacă ar fi depins numai de tine și dacă ai fi putut, m-ai fi zidit trainic, pentru veșnicie, în trupul și sufletul tău, ca pe un zeu într-un templu. Ca pe o reproducere inversă și modernă a legendei Meșterului Manole.

Și mă voi desprinde de tine, chiar dacă aș avea impresia că, dacă ar trebui să o fac fizic, ar sări sânge. Sângele meu, căruia sunt sigur că i s-a modificat compoziția de când ai apărut în viața mea. Viața aia fără sens până la tine! Căci, știu, *pe buzele tale mi s-a născut sufletul* și sper să pot supraviețui. Dar nici cu tine nu se poate. M-aș pierde pe mine ca individualitate în Univers! Și numai pe mine mă am, *trecătorul meu trup!* Căci totul se află împotriva mea, iar eu mă aflu împotriva totului. Deși sunt încă în întregime aici cu toate simțurile treze, la pândă, lângă tine, de unde nu credeam să vreau să plec vreodată, veșnic *setos, îți beau mireasma și-ți cuprind obraji, cu palmele-amândouă, cum cuprinzi în suflet o minune.* Într-o simbioză perfectă a senzualității sufletelor și a dialogurilor carnale căutând, împreună, dar fiecare, prin celălalt, punctul sacru al desăvârșirii noastre ca ființe umane. O osmoză dintre două scânteii de divinitate dezintegrate din marea Matcă și aruncate pe Pământ, fiecare în căutarea celeilalte.

Aburul singurei noastre nopți împreună, al celei dintâi nopți de dragoste, a încremenit pentru totdeauna, delicat, aproape insesizabil, în toată ființa mea. Ca într-o hegemonie cuvenită, demult căutată. O noapte cât o viață, în care am dat totul, fără să fi pierdut nimic... M-am dat pe mine, cel care nu mă știusem niciodată așa: sclav al iubirii! O întâlnire atemporală amestecând trecutul în care te visasem, de fiecare dată fără speranță, cu un prezent care îmi bolborosește în fiecare atom, răscolindu-mi trupul, sufletul, mintea... Nu mai am la fel nici sângele, ți-am spus, iar ca să mă simt că încă mai sunt, le-aș cere *munților un trup...* Să redevin eu și să renasc mai puternic! Nu mai sunt stăpân pe nimic din sinele meu, iar, de azi, vreau să fiu din nou, pentru că în toată ființa mea plutește stranie și aproape adormită, o nebuloasă care face *lumea mea, ca de scrum.*

Timpul trece altfel cu tine, îmi scapă printre degete...
Și mi-aș dori ca măreția clipei să nu mi-o ia înainte, să mă găsească pregătit pentru ce tot ce aveam să trăiesc lângă tine. Lângă iubita mea, încă! Doar că nu mă simt niciodată pregătit! Eu, *care am stăpânit cândva un cer de stele și lumilor eu le cântam din nai...* Eu, lângă tine pierd puteri, deși simt, organic, cum mă hrănesc cu tine! Tu, paradoxul ființei mele, ce urlă, toată, în mine, această miraculoasă metamorfoză care va duce, ineluctabil, la moarte prin desăvârșire. Căci, cu bună știință, *te-am pierdut, frumoasa mea, pentru totdeauna, în țărână, în foc, în văzduh și pe ape.* Am vrut să te pierd. Vreau să te las pierdută, undeva în boarea acelei zile în care ne-am întâlnit, prin *această întâmplare simplă*, fără explicații, fără sens și fără speranță. Într-o sinucidere conștientă. *Și o* să vreau să-ți mulțumesc! Vreau acum să știi că rămân iremediabil recunoscător pentru tot ce mi-ai dat și poate nu am știut eu ce să fac cu asta. Am luat oare tot ce ai fi vrut tu să am de la tine? Frumoasa mea, eu sunt convins că ai știut ce am nevoie fără măcar să rostesc o vorbă și mi-ai dăruit mai mult decât am înțeles eu vreodată că-mi trebuie. Și mi-ai schimbat destinul în cea mai bună direcție posibilă, pe care nu am căutat-o niciodată pentru că nici nu am știut că există, *ca un răsărit de soare ce schimbă fața lumii!* Sunt tot eu, dar altul, cel perfect care mă căutasem și care mă voisem mereu. Un proces de regăsire căruia m-am dat cu totul.

Copilo, pune-ți mâinile pe genunchii mei și roagă-mă să rămân, imploră-mă să te cred că aș face o greșală. Mai mare decât aceea de te fi iubit și de a te iubi până dincolo de moarte! Uită-te în ochii mei, cu *inima ce-ți zvâcnește mai rar* și nu te grăbi, revarsă în mine toată lumea adunată în tine și adu-mi-l din nou, pe Dumnezeu, să mă oprească! Adulmecă-mă, Eva mea, cu fiecare fibră, ca într-un

împrumut complice de senzații! Nu-mi dau, defel, seama, cât de dor are să-mi fie de tine. Căci mult e prea puțin spus, încă nu cred că s-a inventat cuvântul care să cuprindă în el nevoia mea de tine! Irecuperabilă, irepetabilă, totală! Da, *în mine se mai vorbește și astăzi despre tine* ca un ecou al unei veșnice chemări din viitor, frumoasa mea stăpână a unui *paradis în destrămare!* M-aș voi golit de orice urmă de gânduri care s-au amestecat, zăpăcite, în mine, până deunăzi, anihilate mereu, inerent, de prezența ta. Și mai ales de sentimentul de perfectă liniște și de așezare în mine însumi care-mi va lipsi.

Și totuși, plec! Să-mi spui cum ești îmbrăcată diseară ca să-mi imaginez că dorm lângă tine, pentru că, iubita mea, deși soarele va continua să răsară și să apună, lucrurile obișnuite își vor urma firescul, oameni se vor naște și vor muri, eu nu am să-mi mai găsesc locul nicăieri în afara ta. Și totuși, plec, spre *un cer chemător și necucerit*, căci mă sperie neputința și dependența față de tine... Nu sunt și nu voi fi nimic fără tine, ca lumina fără umbră sau ca rădăcinile copacului fără trunchi. Știu deja că pe tine te-aș lua de fiecare dată cu amândouă mâinile, savurându-te cu toate simțurile ce mi se supun, ascultătoare ca întotdeauna când este vorba despre tine, chiar și când *o lacrim-apare și fără durere se-ngroașă pe geană.* Și mai știu că fără chipul tău și trupul tău, templul meu, voi putea trăi, însă nu fără felul tău sincer, spontan și nebunesc, dar natural și absolut, de a fi și de a mă iubi! Și mai ales fără magia fabuloasă în care mă faci să intru firesc... Sunt dependent! De o stare de fericire continuă crescând din ea însăși, hrănită dintr-o veșnică, inexplicabilă și miraculoasă îndrăgostire de tine, tu care rămâi *contemporană cu fluturii și cu Dumnezeu.* Nu știu ce să pun în locul tău, căci de ceva vreme, inima mea a ajuns să se inspire din a ta, întrepătrunzându-se firesc, într-un

transfer infinit de senzații. *Și caut, nu știu ce caut*, căci dacă aș ști, nu aș mai vrea să plec.

Dar, indiferent ce va fi, iubita mea, trebuie să-ți rețin chipul... Orice altceva suportă amânare, dar nu asta! E esențial... Ca să pot supraviețui. Mă voi hrăni cu trăsăturile tale, mă voi încărca din bucuria molipsitoare cu care iubești tu viața! Voi prinde putere din zâmbetul tău, așa mic și inofensiv, ca un nasture, cum e el... Unic și perfect! Singurul care ar putea să mă scoale din morți! Ana, iubita mea frumoasă, e vital să nu te uit! Trebuie să pot să mă trezesc cu privirea ta! Trebuie să știu să te reconstruiesc din umbrele tale pe perna mea... Și din adierea viselor în nopțile în care ne vom întâlni. Chiar dacă mâine ar fi să ne despărțim, tu vei rămâne cu mine, legată de mine pentru totdeauna; cu ochii te iau din tine și te duc cu mine peste tot! Ai auzit, da?

Nu știu tu, dar eu nu pot fără tine! O să fim amândoi mereu, o să te port cu mine pretutindeni, ca pe o umbră! Sau ca pe un suflet de rezervă! Ai înțeles? Ia-o ca pe o promisiune! Știi tu, ne suntem rău necesar unul altuia!

Înainte să plec, o să te caut pentru ultima dată ca să mă mai hrănesc o dată cu tine! O să ne oprim preț de secunde sprijinindu-ne frunțile una în cealaltă și împletindu-ne zâmbetele... Însetându-ne și săturându-ne, fără vreo secretă rețetă și fără vreo speranță, unul din simțirea celuilalt, fuzionând până la neînțeles, într-o *supremă ardere*, în care dacă ne vom strădui puțin, am putea *vedea cum cântecul consumă materia*. Și poate Dumnezeu ne va iubi încă o dată și în același timp săvârșind minunea prin care *îți voi pune un sărut în palmă* pe care să-l păstrezi și să nu-l pierzi niciodată. Va fi secretul nostru bine ferecat și amintirea ta cea mai scumpă, a unei iubiri de dincolo de viață și moarte.

Dar voi pleca, iubita mea cu *frumoase mâini și ochi așa de negri!* Nu pot și nu știu să duc minunea de a te fi cunoscut și de a fi fost iubit de tine, total, neașteptat, organic, dureros, fatal! Vreau să te mai văd o dată, o ultimă dată, în lumina aceea spumoasă în care numai tu și Dumnezeu vă puteți face zăriți! *Și totuși, ce grea va fi pentru noi, osânda de a sta în lumină!* Când te-am văzut întâia oară, stătea în fața mea simplă, ilogic de frumoasă, cu o privire pluriformă și atât de luminoasă, că se schimbaseră soarele în aur, pământul în brațe de fulgi și vântul în dans! Erai deschisă și vulnerabilă, naturală și goală de tine însași, cum eu nu fusesem niciodată. Până atunci. Până te-am întâlnit pe tine care ai știut să ordonezi într-o clipită, toate piesele răzlețe din mine doar cu un zâmbet sprintar, cu o voce asemeni unui cântec și, mai ales, cu o mare iubire... Ca tine nu m-a mai iubit nimeni și ca tine nu va mai fi nimeni, niciodată. Nici nu am nevoie, doar *mai suntem noi și-un Univers*, iar în mine, împrăștiată în toate ungherele și recompusă din tot ce am descoperit în tine, o mare fericire. Cât o uitare de sine și de lume!

Voi pleca, *voi străbate cât e-ntinsul și înaltul lumii*, dar voi rămâne cu jumătate de inimă agățată stingheră și sperioasă de buzele tale. Cu cealaltă jumătate nu mai știu ce am făcut. Am senzația că am pierdut-o, iremediabil, prin ochii tăi, sau oricum, undeva unde nu o mai regăsesc. Tu închide ochii, Eva mea, cea mai frumoasă dintre Eve, rămâi, ca într-un cocon binecuvântat, în amintirea iubirii noastre și chiar dosește-o la piept. În piept, lângă inimă, cât mai adânc, de unde să nu ți-o poată smulge nimeni, niciodată... *Mistuindu-ne unul pe altul.* Noi am trăit împreună una din clipele privilegiate când Dumnezeu a așezat în tainica noastră întrupare magică, toate miracolele trecute și viitoare ale Pământului și toate misterele, deslușite sau nedeslușite,

ale sufletului omenesc. Noi am fost un Adam și o Eva ai timpurilor noastre, îngemănând în iubirea noastră frântă prea devreme și *lavă pătrunsă de lună, și noroi cu nuferi, și toate anotimpurile într-o singură clipă, și cântecul Evelor.*

Poate ai să cauți să mă ierți și nu ai să poți. Vreau să trăiești fără mine, să încerci măcar! Eu voi fi mereu cu tine, în tine, ca o umbră fidelă. Dar îmi sunt dator mie însumi să plec și să mă regăsesc, să evoluez singur, să pot să mă întorc cândva și să-ți ofer ce ai merita! Chiar dacă tu, minunata mea, nu mi-ai cerut niciodată nimic! Ai fost fericită doar uitându-te în ochii mei, doar respirând lângă mine! Poate într-o zi vom fi din nou, poate ne e merit! Crezi în destin sau te resemnezi? Înțelege de ce plec? Înțelege că un bărbat e dator față de el însuși cu o regăsire, cu o validare a lui însuși? Eu să știi că sunt convins că dacă ne e scris, vom mai fi... Ne vom regăsi. *Destinul e singura putere ce ne poate dezarma total*, așa că, liniștește-te, fată frumoasă... Noi suntem și rămânem dincolo de vreme, ca o dovadă reală a existenței Iubirii în Univers. Iubirea și Dumnezeu. Singurele constante de care nu avem dreptul și voie să ne îndoim. *Nepătrunsul* devine descifrabil prin iubire. Lumina ta a revelat în mine părți pe care nu le cunoșteam și pe care nu le pot stăpâni, ca un ecou al misterelor lumii pe care nu am curajul să le înfrunt. Lângă tine le-aș descifra, dar mi-e frică. Mi-e frică de lumina din ele și de focul pe care le-ar aprinde în mine. Mi-e frică și de lumina Lunii, și de focul stelelor care, *în drumul lor fără țintă, cuceresc nemărginirea* în care ne vom regăsi cândva. Mi-e teamă că nu o să pot să te fac mai fericită decât ai merita, decât ar merita o astfel de iubire irecuperabilă, ca a ta, o astfel de lumină fabuloasă, asemeni celei *create în ziua cea-dintâi*. Mi-e frică de tăcerea din jur când apari tu și de toată pacea lăuntrică pe care o

răspândești fără să faci nimic. Mi-e teamă că nu voi mai fi eu, pentru că am devenit tu, sunt mai mult tu.

„Tu, fată frumoasă, vei rămânea
tărâmului nostru o prelungire
de vis, iar printre legende
singura adevărată amintire”.

Și am să plec... Ca să pot să înțeleg lumea în care trăiesc, ca să mă pot recupera pe mine, un mic mister pierdut în marile misterele ale Universului, ca să mă pot reda mie, asemeni oricui care vrea să atingă dumnezeirea.

Și odată redat, mă voi da ție, din nou, ție, Eva mea, cea mai irațională atracție din toate timpurile. Și pentru totdeauna!

PREMIILE PENTRU TRADUCERE

Comisia de jurizare a lucrărilor domeniului **Traducere** a avut următoarea componență: prof. univ. dr. Cristian STAMATOIU – președinte, prof. Cornelia COSMA, prof. Anca DRĂGHIȚĂ, prof. Lucia DREGHICIU și prof. Roxana SUCIU – membri.

PREMIUL I – TRADUCERE

CHIFU ECATERINA
RÂMNICU SĂRAT, județul BUZĂU

Motto: *„Acesta-i drumul tău, mi-au (spus) zis părinții.
Pornești din văi, s-ajungi în slava minții”*
(Lucian Blaga, Anii vieții)

LUCIAN BLAGA: TRILOGIA CULTURII

SPAȚIUL MIORITIC (fragmente)

lui Vasile Băncilă
1936

S-a afirmat de atâtea ori că muzica e o artă a succesiunii și că fiind redusă la posibilitățile inerente materiei ei, adică la cele ale sunetului, tonului, ea n-ar avea nici un punct de contact cu lumea spațiului. Această părere, devenită formulă, concentrează în sine o bună doză de superficialitate și de ieftin convenționalism.

.....

În cadrul problematicii pe care o expunem, ne-am pus nu o dată întrebarea dacă nu s-ar putea găsi sau construi, ipotetic un spațiu-matrice, sau un orizont spațial inconștient, ca substrat spiritual al creațiilor anonime ale culturii populare românești. Subiectul merită riscul oricăror eforturi. Ne surâde găsirea unei chei de aur cu care se pot deschide multe din porțile entității românești. Dar poate nu e necesar să se restrângă cercetarea exclusiv asupra culturii populare românești. Spațiul-matrice, ce urmează să fie ipotetic închipuit, ar putea să fie un pervaz, până la un punct comun unui grup întreg de popoare, bunăoară popoarelor balcanice.

Firește că pe noi ne interesează aci fenomenul românesc.

Deocamdată trebuie să facem abstracție de toți vecinii, și mai ales de problema, în ce măsură acești vecini au fost contaminați de duhul spațiului nostru. Cântecul, ca artă care tâlmăcește cel mai bine adâncurile inconștientului, revelează și ceea ce ne-am învoit mai înainte să numim „orizont spațial al inconștientului”. În ordinea de idei ce ne-o impunem, „doinei” îi revine desigur o semnificație care n-a fost încă niciodată subliniată în toată importanța ei. În adevăr, doina, cu rezonanțele ei, ni se înfățișează ca un produs de-o transparență desăvârșită: în dosul ei ghicim existența unui spațiu-matrice, sau al unui orizont spațial cu totul aparte. Într-o primă aproximație am adus doina în legătură cu „plaiul”, așa cum cântecul rusesc a fost adus în legătură cu „stepa”. Să facem un pas înainte. Să adâncim problema și perspectivele potrivit teoriei noastre despre orizonturile inconștientului. Orizontul spațial al inconștientului e înzestrat cu accente sufletești care lipsesc peisajului ca atare. Fără îndoială că și în doină găsim un asemenea orizont părtaș la accente sufletești: se exprimă în

ea melancolia, nici prea grea, nici prea ușoară, a unui suflet care suie și coboară, pe un plan ondulat indefinit, tot mai departe, iarăși și iarăși, sau dorul unui suflet care vrea să treacă dealul ca obstacol al sortii, și care totdeauna va mai avea de trecut încă un deal și încă un deal; sau duioșia unui suflet care circulă sub zodiile unui destin ce-și are suișul și coborâșul, înălțările și cufundările de nivel, în ritm repetat, monoton și fără sfârșit. Cu acest orizont spațial se simte organic și inseparabil solidar sufletul nostru inconștient, cu acest spațiu-matrice, indefinit ondulat, înzestrat cu anume accente, care fac din el cadrul unui anume destin.

Cu acest orizont spațial se simte solidar ancestralul suflet românesc, în ultimele sale adâncimi, și despre acest orizont păstrăm undeva, într-un colț înlăcrimat de inimă, chiar și atunci când am încetat de mult a mai trăi pe plai, o vagă amintire paradisiacă:

Pe-un picior de plai, / pe-o gură de rai.

Să numim acest spațiu-matrice, înalt și indefinit ondulat, și înzestrat cu specificele accente ale unui anume sentiment al destinului: spațiu mioritic. Acest orizont, neamintit cu cuvinte, se desprinde din linia interioară a doinei, din rezonanțele și din proiecțiunile ei în afară, dar tot așa și din atmosfera și din duhul baladelor noastre. Acest orizont, indefinit ondulat, se desprinde însă, ceea ce e mult mai important, și din sentimentul destinului, din acel sentiment care are un fel de supremație asupra sufletului individual, etnic sau supraetnic.

Destinul aci nu e simțit nici ca o boltă apăsătoare până la disperare, nici ca un cerc din care nu e scăpare, dar destinul nu e nici înfruntat cu acea încredere nemărginită în propriile puteri și posibilități de expansiune, care așa de ușor duce la tragicul hybris. Sufletul acesta se lasă în grija

tutelară a unui destin cu indefinite dealuri și văi, a unui destin care, simbolic vorbind, se descinde din plai, culminează pe plai și sfârșește pe plai. Sentimentul destinului, încuibat subteran în sufletul românesc, e parcă și el structurat de orizontul spațial, înalt, și indefinit ondulat. De fapt orizontul spațial al inconștientului și sentimentul destinului le socotim aspecte ale unui complex organic sau elemente care, din momentul nunții lor, fac împreună un elastic, dar în fond inalterabil, de cristal.

Admițând că sufletul popular românesc posedă un spațiu-matrice deplin cristalizat, va trebui să presupunem că românul trăiește, inconștient, pe „plai”, sau mai precis în spațiul mioritic, chiar și atunci când de fapt și pe planul sensibilității conștiente trăiește de sute de ani pe bărăgane. Șesurile românești sunt pline de nostalgia plaiului. Și, de vreme ce omul de la șes nu poate avea în preajmă acest plai, sufletul își creează pe altă cale atmosfera acestuia: cântecul îi ține loc de plai.

Solidaritatea sufletului românesc cu spațiul mioritic are un fel molcom, inconștient, de foc îngropat, nu de efervescentă sentimentală sau de fascinație conștientă. Se probează încă o dată că aici ne mișcăm prin zonele „celuilalt tărâm” al sufletului, sau într-un domeniu de investigație a adâncimilor. Aderențele acestea spațiale aparțin etajelor subterane ale existenței noastre psihospirituale, dar ele ies la iveală în cântec și în vis.

Ploile pânzișe și singurătatea stelară a plaiului fac pe Ciobanul nostru nu o dată să-și blesteme zilele pe care le trăiește în tovărășia înălțimilor. Sentimentele ciobanului, descărcate în floarea unei înjurături, iau adesea un caracter de adversitate față de plai, totuși inconștient ciobanul rămâne solidar, organic solidar cu acest plai, în care el nu va schița niciodată un gest de evadare. „Spațiul mioritic” face

parte integrantă din ființa lui. El e solidar cu acest spațiu, cum e cu sine însuși, cu sângele său și cu morții săi. Când cântă, se întâmplă să iasă la lumină această solidaritate, ca în acel suprem cântec, care s-a moștenit din veac în veac, și în care Moartea pe plai e asimilată în tragica-i frumusețe cu extazul nunții:

Soarele și luna
Mi-au ținut cununa.
Brazi și păltinași
I-am avut nuntași,
Preoți, munții mari,
Pasări, lăutari,
Păsărele mii,
Și stele făclii!.

Sentimentul destinului propriu sufletului popular românesc s-a întrepătruns, cu plasticizări și adânciri reciproce de perspectivă, cu orizontul mioritic, în acest aliaj cu sentimentul destinului, spațiul mioritic a pătruns ca o aromă toată înțelepciunea de viață a poporului, îndrumând cercetările pe această cale, vom întâlni multe din atitudinile hotărât caracteristice ale sufletului popular. Să nu pierdem însă nici un moment din vedere că ne găsim pe un teren al nuanțelor, al atmosferei, al inefabilului și imponderabilului. Sigur e că sufletul acesta, călător sub zodii dulci-amare, nu se lasă copleșit nici de un fatalism feroce, dar nici nu se afirmă cu feroce încredere față de puterile naturii sau ale sorții, în care el nu vede vrășmași definitivi. De un fatalism pus sub surdina de-o parte, de-o încredere niciodată excesivă de altă parte, sufletul acesta este ceea ce trebuie să fie un suflet care-și simte drumul suind și coborând, și iarăși suind și iarăși coborând, ca sub îndemnul și-n ritmul unei eterne și cosmice doine, de care i se pare că ascultă orice mers.

Ideea formulată de noi schițează numai câteva sugestii.

Rămâne să se vadă în ce măsură realizările concrete ale sufletului românesc, creații și forme, se resimt de structura indefinit ondulată a spațiului său. Efectul trebuie să se remarce în diverse aspecte. Să atragem atenția bunăoară asupra unui aspect al modului de așezare a caselor. Cel ce a colindat o dată pe plaiuri a remarcat desigur cum pe cutare vârf stă tupilată o așezare ciobănească, dominând de acolo de sus până în vale, și cum trebuie să rotești binișor privirea pentru a desluși chiar pe celălalt piept de plai o altă așezare asemenea; ceva din ritmul: deal-vale – a intrat în această rânduială de așezări. Coborând pe șesuri, vom băga de seamă că această ordine și acest ritm, deal-vale, se păstrează întrucâtva și în așezările sătești de la șes, cu toate că aci ordinea în chestiune ar părea deplasată și fără sens. Casele în satele românești de la șes nu se alătură în front înlănțuit, dârz și compact, ca verigele unei unități colective (a se vedea satele săsești), ci se distanțează, fie prin simple goluri, fie prin intervalul verde al ogrăzilor și al grădinilor, puse ca niște silabe neaccentuate între case. Această distanță ce se mai păstrează e parcă ultima rămășiță și amintire a văii care desparte dealurile cu așezări ciobănești. Se marchează astfel și pe șes intermitența văilor, ca parte integrantă a spațiului indefinit ondulat. Și aci un fenomen de transpunere, vrednic de-a fi reținut și izvorât dintr-o anume constituție sufletească.

.....

Metrica poeziei noastre populare ar putea să ne servească drept un argument, nu singurul, dar alături de celelalte, în favoarea tezei despre orizontul specific. Poezia noastră populară se consumă în orice caz într-o simpatie masivă față de versul constituit din silabe accentuate și

neaccentuate, una câte una, adică față de ritmul alcătuit din deal și vale sau din vale și deal. Metrica aceasta manifestă în același timp o vădită fobie față de săltărețul dactil. Găsim cei drept și intercalări dactilice sau anapestice, dar acestea nu se dezvoltă, ci dispar înghițite de ondulația ritmică, deal-vale care străbate puternic, ca o legănare lăuntrică, toată poezia. Se va răspunde că metrica generată de dactil sau anapest nu zace în firea limbii noastre. Sau că această metrică ar fi prea savantă pentru poezia populară. Ultimul argument nu e decisiv deoarece vechea poezie populară grecească cunoaște foarte bine metrica aceasta. Iar întâiul argument, întemeiat pe firea limbii noastre, nu constituie o explicație. Problema tocmai aici începe. Limba românească și-a creat, probabil concomitent cu constituirea ritmică a spațiului nostru, un ritm interior, care a făcut-o mai aptă pentru metrica întemeiată pe troheu și iamb decât pentru metrica dezvoltată din celelalte unități ritmice. Ritmul acesta interior a dat limbii noastre pecetea ce și-o va păstra pentru totdeauna, o pecete sub presiunea căreia versificația trebuia în chip inevitabil să adopte anume forme și să refuze altele. S-ar putea să ni se reproșeze că metrica deal-vale nu se explică printr-un orizont specific, deoarece ea se găsește în toată Europa. E foarte adevărat. Dar optarea masivă pentru această metrică rămâne totuși un fenomen explicabil printr-un orizont specific. În cântecele noastre se mai cultivă apoi, grație ritmicei legănări ce trece de-a lungul poeziei ca un vânt care dă într-o holdă, versuri relativ scurte.

Acest fapt nu se explică deloc printr-un așa-zis primitivism al poeziei populare în genere.

**LUCIAN BLAGA: LA TRILOGIE DE LA CULTURE
ESPACE MIORITIQUE (fragments)**

À Vasile Băncilă

1936

On a dit tant de fois que la musique est un art de la succession et qu'étant réduite aux possibilités inhérentes à sa matière, c'est-à-dire à celles du son, du timbre, elle n'aurait aucun point de contact avec le monde de l'espace. Cette opinion devenue une formule, concentre en elle-même une bonne dose de superficialité et de conventionnalisme bon marché.

.....

En ce que concerne le problème que nous exposons, nous nous sommes demandé à plusieurs reprises si une matrice spatiale ou un horizon spatial inconscient ne pouvait pas être trouvé ou construit, hypothétiquement, comme substrat spirituel des créations anonymes de la culture populaire roumaine. Le sujet vaut le risque de tout effort. Nous sommes heureux de trouver une clé en or avec laquelle de nombreuses portes de l'entité roumaine peuvent être ouvertes. Mais, il n'est peut-être pas nécessaire de limiter la recherche exclusivement à la culture populaire roumaine. L'espace matriciel à imaginer hypothétiquement pourrait être un seuil vers un point commun à tout un groupe de peuples, comme les peuples balkaniques. Bien sûr, nous nous intéressons ici au phénomène roumain. Pour l'instant, nous devons ignorer tous les voisins et surtout le problème: en quelle mesure ces voisins ont été contaminés par l'esprit de notre espace.

Le chant, en tant qu'art qui interprète le mieux les profondeurs de l'inconscient, révèle aussi ce que nous étions

convenus auparavant d'appeler « l'horizon spatial de l'inconscient »

Dans l'autre ordre d'idées que nous nous imposons, bien sûr, la « doïna » a un sens qui n'a jamais été souligné dans toute son importance. En effet, la doïna, avec ses résonances, nous apparaît comme un produit d'une parfaite transparence : derrière elle on devine l'existence d'un espace-matrice, ou d'un horizon d'espace complètement séparé, tout à fait particulier. Dans une première approximation, on a mis la « doïna » en contact avec la « colline » tel que le chant russe a été mis en relation avec la « steppe » Faisons un pas en avant. Approfondissons la problématique et les perspectives selon notre théorie sur les horizons de l'inconscient ou d'un tout autre horizon spatial. En effet, on trouve dans la doïna, dans ses résonances, un tel horizon compatible aux accents de l'âme: on y exprime la mélancolie, ni trop lourde ni trop légère, d'une âme qui monte et descend, sur un plan ondulé indéfini, de plus en plus loin, encore et encore. encore ou le désir d'une âme qui veut franchir la colline comme un obstacle du destin et qui devra toujours franchir une autre colline et encore une autre colline; ou la tendresse d'une âme qui circule sous les signes d'un destin qui a ses ascensions et ses descentes, ses ascensions et ses profondeurs, dans un rythme répété, monotone et sans fin.

Notre âme inconsciente se sent organique et inséparablement solidaire avec cet horizon, cet espace-matrice, indéfiniment ondulé, doué de certains accents qui sont en font le cadre d'un certain destin. Avec cet horizon spatial, l'âme roumaine ancestrale se sent solidaire, dans ses dernières profondeurs et dont nous gardons quelque part, dans un coin larmoyant de notre cœur, même quand nous

avons depuis longtemps cessé de vivre dans la contrée, un vague souvenir paradisiaque:

En bas d'une colline, /Dans un paradis vert.

Appelons cet espace-matrice, haut et indéfiniment ondulé et doué des accents spécifiques d'un certain sens du destin: l'espace mioritique. Cet horizon non verbalisé se détache de la ligne intérieure de la *doîna*, de ses résonances et projections vers l'extérieur, mais aussi de l'atmosphère et de l'esprit de nos ballades.

Cet horizon indéfiniment ondulé émerge cependant, ce qui est beaucoup plus important, du sentiment du destin, ce sentiment qui a une sorte de suprématie sur l'âme individuelle, ethnique ou supra-ethnique. Le destin n'y est ressenti ni comme une voûte oppressante jusqu'au désespoir, ni comme un cercle d'où il n'y a pas d'échappées, mais le destin n'est pas confronté à cette confiance illimitée en ses propres pouvoirs et possibilités d'expansion qui conduit si facilement à l'hybris tragique. Cette âme est confiée à la garde tutélaire d'un destin aux collines et aux vallées indéfinies, d'un destin qui, en parlant symboliquement, descend des contrées, culmine dans les conllines et s'achève dans les conllines. Le sentiment du destin caché imperceptiblement dans l'âme roumaine, semble lui aussi structuré par l'horizon spatial, haut et indéfiniment ondulé. En fait, l'horizon spatial de l'inconscient et le sentiment du destin sont considérés comme des aspects d'un complexe organique ou des éléments qui, dès leur mariage, forment ensemble un fond d'une manière élastique, mais fondamentalement inaltérable, en cristal.

En admettant que l'âme populaire roumaine possède un espace matriciel pleinement cristallisé, nous devons supposer que le Roumain vit, inconsciemment, dans la «

contrée » ou plus précisément dans l'espace mioritique, alors même qu'en termes de sensibilité consciente il vit depuis des centaines d'années dans les collines. Les plaines roumaines sont pleines de nostalgie de la colline. Et, comme l'homme de la plaine ne peut avoir cette colline autour de lui, l'âme crée son atmosphère d'une autre manière: le chant tient lieu de la colline.

La solidarité de l'âme roumaine avec l'espace mioritique a une façon tranquille, inconsciente de feu enfoui, pas d'effervescence sentimentale ou de fascination consciente.

Il est prouvé une fois de plus qu'ici nous nous déplaçons à travers les domaines de « l'autre terre » de l'âme ou dans un domaine d'investigation des profondeurs. Ces adhérences spatiales appartiennent aux étapes souterraines de notre existence psychospirituelle, mais elles se révèlent dans le chant et le rêve.

Les pluies déchaînées et la solitude étoilée de la contrée font que notre berger ne pas maudire les jours qu'il vit en compagnie des hauteurs. Les sentiments du berger, déchargés dans la fleur d'une malédiction, prennent souvent un caractère d'adversité envers la contrée, mais inconsciemment, le berger reste solidaire, organiquement solidaire de cette contrée, de laquelle il n'esquissera jamais un geste d'évasion. L'«espace mioritique» fait partie intégrante de son être. Il est solidaire de cet espace, comme il l'est de lui-même, de son sang et de ses morts. Lorsqu'il chante, cette solidarité se révèle justement, comme dans ce chant suprême, hérité le long des siècles où la Mort est assimilée dans sa beauté tragique à l'extase du mariage:

Le Soleil et la Lune
Ont tenu ma couronne.
Lea sapins et les érables

Ont été mes invités,
Prêtres, grandes montagnes,
Oiseaux, violoneux,
Milles et milles oiseaux,
Et les étoiles flambeaux.

Le sentiment de destin propre à l'âme populaire roumaine était entrelacé avec des plastifications mutuelles et un approfondissement de la perspective, avec l'horizon mioritique, dans cet alliage avec le sentiment de destin, l'espace mioritique pénétrait comme un arôme toute la sagesse de la vie du peuple... beaucoup d'attitudes caractéristiques décidément de l'âme populaire. Mais, ne perdons pas de vue que nous sommes dans un domaine de nuances, d'atmosphère, d'ineffable et d'impondérable. Il est certain que cette âme, voyageuse sous des signes aigres-doux, ne se laisse pas envahi par un fatalisme féroce, mais elle ne s'affirme pas non plus avec une confiance farouche dans les puissances de la nature ou du destin, dans lesquels il ne voit pas de définitifs ennemis. D'un fatalisme mis sous silence d'une part, d'une confiance jamais excessive d'autre part, cette âme c'est ce qu'il faut être une âme qui sent son chemin, en montant et en descendant et de nouveau, en descendat et en montant, comme à l'impulsion et en rythme d'une doïna éternelle et cosmique, dont il semble écouter toutes les tournures.

Notre idée ne contient que quelques suggestions. Reste à savoir dans quelle mesure les réalisations concrètes de l'âme roumaine, créations et formes, se font sentir par la structure indéfiniment ondulée de son espace. «L'effet doit être remarqué sous divers aspects. Attirons l'attention, par exemple, sur un aspect de la disposition des maisons. Celui qui parcourait jadis les terres roumaines remarqua, bien sûr, comment se dresse sur un sommet une colonie de bergers,

dominant de là-haut jusqu'à la vallée, et combien il faut bien tourner les yeux pour discerner une autre colonie de l'autre côté des vallées; il y a quelque chose du rythme: colline-vallée - est entré dans cet ordre de villages.

En descendant dans les plaines, on s'apercevra que cet ordre et ce rythme, colline-vallée, sont quelque peu conservés dans les villages des plaines, bien qu'ici l'ordre en question semblerait déplacé et dénué de sens. Les maisons des villages roumains de la plaine ne se rejoignent pas en un front enchaîné, audacieux et compact, comme les maillons d'un ensemble collectif (voir les villages saxons), mais elles s'éloignent, soit par de simples brèches, soit par l'espace vert des jardins et des vergers, mis en syllabes sans accent entre les maisons. Cette distance encore préservée est comme le dernier vestige et la mémoire de la vallée qui sépare les collines des bergeries. L'intermittence des vallées est également marquée dans la plaine, comme partie intégrante de l'espace indéfiniment ondulé. Et voici un phénomène de transposition, digne d'être retenu et issu d'une certaine constitution de l'âme.

.....

La métrique de notre poésie populaire pourrait nous servir d'argument, non pas le seul, mais à côté des autres, en faveur de la thèse de l'horizon spécifique. En tout cas, notre poésie populaire se consume dans une sympathie massive avec le vers composé des syllabes accentuées et non accentuées, une à une, c'est-à-dire, avec le rythme composé de colline et de vallée ou de vallée et de colline. En même temps, cette métrique manifeste une nette phobie envers le sautant dactyle. On retrouve vraiment des intercalations dactyles ou anapestiques, mais elles ne se développent pas, mais disparaissent avalées par l'ondulation rythmique, colline-vallée, qui coule fortement, comme un balancement

intérieur, toute poésie. La réponse est que les métriques générées par dactyle ou anapest ne résident pas dans la nature de notre langage. Ou que cette métrique serait trop savante pour la poésie populaire. Le dernier argument n'est pas décisif, car la poésie populaire grecque antique connaît très bien cette métrique. Et le premier argument, fondé sur la nature de notre langue, n'est pas une explication. C'est là que le problème commence. La langue roumaine a créé, probablement en même temps que la constitution rythmique de notre espace, un rythme intérieur, qui la rendait plus adaptée à la métrique basée sur le trochée et l'iamb qu'à la métrique élaborée à partir des autres unités rythmiques. Ce rythme intérieur a donné à notre langue le sceau qui le gardera à jamais, un sceau sous la pression duquel la versification devait inévitablement prendre certaines formes et rejeter d'autres. On peut reprocher à la métrique colline-vallée de ne pas s'expliquer par un horizon précis, comme on la retrouve dans toute l'Europe. C'est très vrai. Mais le choix massif pour cette métrique reste tout de même un phénomène qui s'explique par un horizon précis, dans nos chansons elle est alors cultivée, grâce au balancement rythmique qui traverse la poésie comme un vent qui souffle dans un champ de blé, les paroles relativement courtes. Ce fait ne s'explique pas du tout par un soi-disant primitivisme de la poésie populaire en général.

PREMIUL II- TRADUCERE

**MORAR ȘTEFANIA-IOANA
BOIANU MARE, Județul BIHOR**

Motto: „Lumina lui Blaga adâncește misterul poeziilor sale”

Eu nu strivesc corola de minuni a lumii

- Poemele luminii, 1919 -

Eu nu strivesc corola de minuni a lumii
și nuucid
cu mintea tainele, ce le-ntâlnesc
în calea mea
în flori, în ochi, pe buze ori morminte.
Lumina altora
sugrumă vraja nepătrunsului ascuns
în adâncimi de întuneric,
dar eu,
eu cu lumina mea sporesc a lumii taină -
și-ntocmai cum cu razele ei albe luna
nu micșorează, ci tremurătoare
mărește și mai tare taina nopții,
așa îmbogățesc și eu întunecata zare
cu largi flori de sfânt mister
și tot ce-i nențeles
se schimbă-n nențelesuri și mai mari
sub ochii mei-
căci eu iubesc
și flori și ochi și buze și morminte.

I do not crush the worldly wreath of wonders

I do not crush the wordly wreath of wonders
and I don't kill
– by thinking –
the mysteries
that come across my way
in flowers, eyes, on lips or graves.
The light of others
destroys the unknown's magic
that hides in depths of darkness,
but I,
I, with my light, enrich the worldly secrets –
and just as, with her bright white rays, the moon
does not decrease, but trembling on the sky,
increases even further the night's secrets,
so too I enrich the dark horizon
with heavy thrills of deeper mystery
and all of the unknowns
turn into even bigger ones
under my eyes-
because I love them all
both flower, eyes, both lips and graves.

Izvorul nopții

- *Poemele luminii*, 1919 -

Frumoaso,
ți-s ochii-așa de negri încât seara
când stau culcat cu capu-n poala ta
îmi pare
că ochii tăi, adânci, sunt izvorul

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

din care tainic curge noaptea peste văi
și peste munți și peste șesuri,
acoperind pământul
c-o mare de-ntuneric.
Așa-s de negri ochii tăi,
lumina mea.

The night spring

My gorgeous one,
your eyes are so dark
that in the evening
when I lay my head in your lap
it seems to me your intense eyes
are the spring
from which the night flows hidden
over valleys
over mountains
over plains
covering the earth
with a sea of darkness.
That's how dark your eyes are,
my light.

PREMIUL III – TRADUCERE

**ȘTEFĂNESCU DIANA GABRIELA
BUCUREȘTI**

**Motto: „*Limba română este patria mea*”
(*Nichita Stănescu*)**

I am not alone

The ancestry-springs
still hold on to me. I am not alone.
For me a flower has grown in the fields,
where I am, so I may not be alone.

Sacred embers, burning cloud
cross the sky, so I may not burn alone.
Hearts are beating, words resound,
on the earth, so I may not sing alone.

My shadow-by my side appears,
where I go, I may not walk alone.
Spirits come from non-existence –
absolute proof that I am not alone.

Eagles break out of captivity
and fly up high; I do not fight alone.
A stream falls in the abyss
in its depth, lest I should fall alone.

There are wars, there is certainty.
As long as it is still alive, this thought
turns death into victory:
I am not alone, I am not alone.

The Heart

Oh, the heart! Deep confessions are burning in it.
Astonished I am listening to my mind
and in great understanding

I unweave its beat

Oh, the heart:

ardent, when it is struggling in wild game,

then,

then it is telling me that out of its clay

so long ago was made the

in which Prometheus brought from the sky

the glowing embers he had stolen from the abode of the

gods,

while the daylights were rising over Olympus

and they were hiding the stars in their laps

like a miserly his golden treasure.

Oh, the heart: when it puts out the fire

with a shroud of peace,

then it sings to me

that its clay was once a lotus grail,

in which fell a tear as clean as light

from the eyes of the first saint and great dreamer

who felt eternity's embrace

and the strange thrill

of the understanding that equally holds

the twilight, the dawn, the sky, the sea.

Oh, the heart: when twilight heavy falls over it,

I hear it softly whispering

that it, the heart is the clay in which on Golgotha, once

the blood was streaming out of Jesus' body

while the thorns were biting him with Pharisees' eyes.

Oh, the heart: when it breaks my chest with

lead pounding,

then it is shouting boldly
that after long and empty and deserted ages,
when God has the urge
to make another world
and a new mankind
of noble families of deities,
The Good Master will then build out of its clay
the new Adam.

A dead man's thoughts

I would take time by the hand to feel
the rare pulse of its seconds.
I wonder on the earth what's going on?
The same stars flow on its forehead in flocks
and from my hives
are swarms of bees still flying towards the forests?

You, heart, you are tranquil now!
Long time has passed
since you were filling my small chest
with a new sun every morning
and an old sorrow every sunset.
A day?
Or maybe centuries?

Only a fathom away above me there is light.
Flowers with milky breasts lie heavy on my clay.
If I could
I would stretch my hand and I would bring them together
in a bunch
and get them down here with me,
but

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

maybe the earth does not have flowers any more.

My thought and eternity look
like twins.

What world will there be today struggling in the waves of
day?

A thump often sends a shiver down my spine.

Could this be the agile steps of my beloved,
or has she also been dead

for hundreds and thousands of years?

Could this be her small and talkative steps,

or maybe it is autumn on the earth
and some ripe fruit fall juicy, heavy
on my tomb,

detached from a tree, that has grown from my body?

(Lucian Blaga, *Poezii*, Editura Eminescu, 1988).

Nu sunt singur

Obârșiile-izvoare

mă mai leagă. Nu sunt singur.

Mi-a crescut pe câmp o floare,

unde sunt, să nu fiu singur.

Jaruri sfinte, nor fierbinte

trec pe cer, să nu ard singur.

Inimi bat, se spun cuvinte,

pe pământ să nu cânt singur.

Umbra-alături ia ființă,

unde merg, să nu merg singur.

Neguri vin din neființă –

mărturii că nu sunt singur.

Vulturi din robie scapă
și se-nalță; nu sunt singur.
Cade în abis o apă,
în adânc să nu cad singur.

Focuri sunt și e credință.
Acest gând cât mai palpită
schimbă moartea-n biruință:
nu sunt singur, nu sunt singur.

Inima

O, inima! Mărturisiri afunde ard în ea.
Uimit eu mintea mi-o ascult
și-n înțelesuri mari
zvâcnirea i-o destram.

O, inima:
nebună, când se zbate-n joc sălbatic,
atunci,
atunci îmi spune că din lutul ei
a fost făcut pe vremuri vasul,
în care Prometeu a coborât din cer
aprinsul jar, ce l-a furat din vatra zeilor,
în timp ce zorile se ridicau peste Olimp
și-și ascundeau în poale stelele
ca un zgârcit comoara sa de aur.

O, inima: cînd para ea și-o năbușește
c-un giulgiu de liniște,
atunci îmi cântă,
că lutul ei a fost odată un potir de lotus,
în care a căzut o lacrimă curată ca lumina

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

din ochii celui dintâi sfânt și mare visător,
care a simțit îmbrățișarea veșniciei
și straniul fior
al înțelesului ce stăpânește deopotrivă
apusul, răsăritul, cerul, marea.

O, inima: amurguri când se lasă grele peste ea,
aud, cum tainic îmi șoptește,
că ea e lutu-n care-odinioară pe Golgota
s-a scurs șiroaie sângele din trupul lui Isus,
când ghimpii îl mușcau cu niște ochi de farisei.

O, inima: când pieptul ea mi-l sparge cu
bătăi de plumb,
atunci îmi strigă îndrăzneță
că peste veacuri lungi și goale și pustii,
când Dumnezeu se va-ndemna
să fac-o altă lume
și-o omenire
din neamuri mari de zei,
Stăpânul bun va plămădi atunci din lutul ei
pe noul Adam.

Gândurile unui mort

De mână-aș prinde timpul ca să-l pipăiu
pulsul rar de clipe.
Ce-o fi acum pe pământ?
Mai curg aceleași stele peste fruntea lui în stoluri
și din stupii mei
mai zboară roiuri de albine spre păduri?

Tu inimă ești liniștită-acum!

Mult a trecut
de când îmi răsfrîngeai în pieptul scund
un soare nou în fiecare dimineață
și-o suferință veche-n orișice amurg?
O zi?
Sau poate veacuri?

Un stânjen doar deasupra mea-i lumină.
Flori cu sâni de lapte îmi apasă lutul.
Să pot
eu mi-aș întinde mâna și le-aș strînge-ntr-un mănunchiu
să le cobor la mine,
dar
pământul poate nu mai are flori.

Gândul meu și veșnicia seamănă
ca niște gemeni.
Ce lume se va sbate azi în valurile zilei?
Ades un sgomot surd mă face să tresar.
Să fie pașii sprinteni ai iubitei mele,
sau e moartă și ea
de sute și de mii de ani?
Să fie pașii mici și guralivi ai ei,
sau poate pe pământ e toamnă
și niște fructe coapte-mi cad mustoase, grele,
pe mormânt
desprinse dintr-un pom, care-a crescut din mine?

MENȚIUNE – TRADUCERE

CHIRCEA ANA-MARIA
ORADEA, Județul BIHOR

Motto: „Stările sufletești ce par a nu avea niciun motiv, au motivele cele mai adânci”

(Lucian Blaga)

Noi și pământul

Atâtea stele cad în noaptea asta.
Demonul nopții ține parcă-n mâni pământul
și suflă peste el scânteii ca peste-o iască
năpraznic să-l aprindă.
În noaptea asta-n care cad
atâtea stele, tânărul tău trup
de vrăjitoare-mi arde-n brațe
ca-n flăcările unui rug.
Nebun,
ca niște limbi de foc eu brațele-mi întind,
ca să-ți topesc zăpada umerilor goi,
și ca să-ți sorb, flămând să-ți mistui
puterea, sângele, mândria, primăvara, totul.
În zori când ziua va aprinde noaptea,
Când scrumul nopții o să piară dus
de-un vânt spre-apus,
în zori de zi aș vrea să fim și noi
cenușă,
noi și - pământul.

We and the Earth

So many Stars fall tonight.
The evil of the night seems to hold the Earth between his
hands
and blows balls of flames upon it,
forcefully, burning it.
Tonight, when so many
stars fall, her young witch
body burns in my arms
as if it was between ardent flames.
In madness,
Like tongues of flame I extend my arms,
to melt the snow of your naked shoulders
and to sip, with hunger to consume your
strength, blood, pride, your spring, your everything.
At dawn, as the day illuminates the night,
when the ashes of the night are gone, taken
by a wind to the west;
at dawn, I wish we would also be
ashes,
ourselves and - the Earth.

În noapte undeva mai e

În noapte undeva mai e
tot ce a fost și nu mai e,
ce s-a mutat, ce s-a pierdut
din timpul viu în timpul mut.
În Hades e - tot ce-a trecut.
Din aheronticul ținut,
vin toate amintirile.

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

În Hades e - tot ce-a trecut
Prierii și iubirile.

Somewhere, in the night, there still is

Somewhere, in the night, there still is
all that was and no more is
what was relocated, what was lost
from Living Time to Afterlife.
In Hades is – all that has passed
From Acheron, the turbid river,
All memories to us return.
In Hades is – all that has passed
The springtimes and the loved ones.

Eva

Când șarpele întinse Evei mărul, îi vorbi
c-un glas ce răsuna
de printre frunze ca un clopoțel de-argint.
Dar s-a-ntâmpnat că-i mai șopti apoi
și ceva în ureche
încet, nespuse de-ncet,
ceva ce nu se spune în scripturi.

Nici Dumnezeu n-a auzit ce i-a șoptit anume,
cu toate că asculta și el.
Și Eva n-a voit s-o spuna nici lui
Adam.

De-atunci femeia-ascunde sub pleoape-o taină
și-și mișcă geana parc-ar zice
că ea știe ceva,

ce noi nu știm,
ce nimenea nu știe,
nici Dumnezeu chiar.

Eve

When the serpent gave Eve the apple, he spoke
To her with a resounding voice
Like a silver bell among the leaves
But it happened that he whispered afterwards
Something in her ear, as well,
Softly, very softly
Something that is not mentioned in the Scriptures.

Not even God heard what he whispered precisely
Even though He was listening too.
And Eve didn't want to tell, not even to
Adam.

Ever since, the woman hides underneath her eyelids
A secret
And moves her eyelash as if she would say
That she knows something
That we don't know,
That no one does,
Not even God.

MENȚIUNE – TRADUCERE

**DAISA KARLA-GILDA-ELENA
CLUJ-NAPOCA, Județul CLUJ**

Motto: „În mine se mai vorbește și astăzi despre tine.”

LE VIEUX MOINE ME CHUCHOTE AU SEUIL

Jeune homme, qui marche dans l'herbe de mon skite,
y-a-t-il longtemps jusqu'au crépuscule?

Je veux rendre mon âme
en même temps que les serpents écrasés à l'aube
par les bâtons des bergers.
Ne me suis-je pas tordu dans la poussière comme eux?
Ne me suis-je pas éventré au soleil comme eux?

Ma vie a été tout ce que tu voulais,
des fois fauve,
des fois fleur,
des fois cloche – qui se dispute avec le ciel.

Aujourd' hui je me tais ici, et le creux de cette tombe
résonne dans mes oreilles telle une cloche d'argile.
J'attends au seuil la fraîcheur de la fin.
Combien de temps encore? Viens, jeune homme,
prends dans ta paume cette poussière,
éparpille-la sur ma tête au lieu d'eau et de vin,
Baptise-moi de terre.

L'ombre du monde passe sur mon cœur.

VOIX AU PARADIS

Viens nous assoir sous l'arbre.
Au-dessus règnent les lustres célestes.
Dans le souffle de la vérité,
dans la grande ombre du pommier,
je veux détresser tes cheveux
qu'ils flottent comme dans le rêve
vers les confins de la terre.

Quelle voix dans le sang avons-nous enfermée?
Viens nous assoir sous l'arbre,
où l'heure sans faute
avec le serpent joue en deux.
Tu es homme, je suis homme.
Comme elle est lourde pour nous
la torture de rester en lumière!

LE DERNIER MOT

Bailleur des étoiles
les très anciens signes
je les ai perdus.
La vie de sang et de contes
de mes mains s'est échappée
Qui me guide sur l'eau?
Qui me passe par le feu?
Contre les oiseaux, qui me défend?

Des chemins m'ont chassé,
de nulle part la terre
ne m'a appelé.

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

Je suis maudit!

Avec le chien et les flèches qui me sont resté
je m'enterre,
à tes racines je m'enterre,
Dieu, arbre maudit.

CĂLUGĂRUL BĂTRÂN ÎMI ȘOPTEȘTE DIN PRAG

Tinere, care mergi prin iarba schitului meu,
mai este mult pân-apune soarele?

Vreau să-mi dau sufletul
deodată cu șerpii striviți în zori
de ciomegele ciobanilor.
Nu m-am svârcolit și eu în pulbere ca ei?
Nu m-am sfredelit și eu în soare ca ei?

Viața mea a fost tot ce vrei,
câteodată fiară,
câteodată floare,
câteodată clopot – ce se certa cu cerul.

Azi tac aici, și golul mormântului
îmi sună în urechi ca o talangă de lut.
Aștept în prag răcoarea sfârșitului.
Mai este mult? Vino tinere,
ia țărână un pumn
și mi-o presară pe cap în loc de apă și vin.
Botează-mă cu pământ.

Umbra lumii îmi trece peste inimă.

GLAS ÎN PARADIS

Vino să ședem subt pom.
Deasupra-i încă veac ceresc.
În vântul adevărului,
în marea umbr-a mărului,
vreau părul să ți-l despletesc
să fluture ca-n vis
către hotarul pământesc.

Ce grai în sânge am închis?
Vino să ședem subt pom,
unde ceasul fără vină
cu șarpele se joacă-n doi.
Tu ești om, eu sunt om.
Ce grea e pentru noi
osânda de a sta-n lumină!

CUVÂNTUL DIN URMĂ

Arendaș al stelelor,
străvechile zodii
mi le-am pierdut.
Viața cu sânge și cu povești
din mâni mi-a scăpat.
Cine mă-ndrumă pe apă?
Cine mă trece prin foc?
De paseri cine mă apără?

Drumuri m-au alungat,
De nicăieri pământul
nu m-a chemat.

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

Sunt blestemat!

Cu cânele și cu săgețile ce mi-au rămas
mă-ngrop,
la rădăcinile tale mă-ngrop,
Dumnezeule, pom blestemat.

**PROGRAMUL FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL
„LUCIAN BLAGA”, EDIȚIA A XLII-A,
SEBEȘ - LANCRĂM, 13-15 MAI 2022**

**VINERI, 13 mai 2022
LANCRĂM ȘI SEBEȘ**

Pelerinaj la statuia lui Lucian Blaga din Lancrăm și la mormântul scriitorului

Orele 10.00-10.30: Începutul și sfârșitul. Slujbă de pomenire

CASA MEMORIALĂ „LUCIAN BLAGA” LANCRĂM

Ora 11.00: DESCHIDEREA OFICIALĂ A FESTIVALULUI.

Premii onorifice. Alocuțiuni. Momente artistice

Casa Memorială „Lucian Blaga” Lancrăm

Ora 12.30: SESIUNE DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

Moderatori: acad. Gheorghe Vlăduțescu, CS I dr. Eugeniu Nistor

Cărți și reviste în festival; moderează poetul Ion Mărgineanu

Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș

Ora 17.00: FESTIVITATEA DE PREMIERE a câștigătorilor

Concursului național de creație literară și artă plastică „Laudă semintelor, celor de față și-n veci tuturor!”, Sebeș – Lancrăm, ediția a XLII-a, 2022. Expoziție de artă plastică a pictorilor locali

Festivalul Internațional „Lucian Blaga”

PARCUL TINERETULUI. SCENĂ ÎN AER LIBER

**Ora 19.00: CONFERINȚĂ SUSȚINUTĂ DE PĂRINTELE
CONSTANTIN NECULA**

Ora 20.00: SPECTACOL - CORALA „ARMONIA”

SÂMBĂTĂ, 14 mai 2022

SEBEȘ

Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș

Ora 09.00: SESIUNE DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

Moderator: prof. univ. dr. Ilie Moise

MUZEUL MUNICIPAL „IOAN RAICA” SEBEȘ

Ora 10.00: CONCURS DE RECITARE DE POEZIE

**Ora 17.00: „CITADELE CULTURALE TRANSILVANE” cu
Asociația Culturală *Pro Valores*. Invitați: Sebastian Crăciun,
Fernando Mihalache, Eugen Măcinic. Lansări de carte și
momente artistice cu Cenaclul literar „Lucian Blaga” Sebeș**

PARCUL TINERETULUI. SCENĂ ÎN AER LIBER

**Ora 20.30: SPECTACOL ARTISTIC – adaptare după piesa de
teatru „AVRAM IANCU”, de Lucian Blaga. Regia: Florin
Coșuleț. Distribuția: Florin Coșuleț, Eleonora Coșuleț, Radu
Țăpușă. INVITATĂ: VETA BIRIȘ**

**„PÂN’ LA RAI...” ARTISTUL ADRIAN NAIDIN ȘI
INVITAȚII SĂI: John Micu, Bogdan Munteanu, Eugen
Amarandei**

DUMINICĂ, 15 mai 2022
SEBEȘ

Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș

Ora 17.00: Lansări de carte și expoziție de artă plastică

Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș

ORA 19.00: SALA DE EVENIMENTE „RADU STANCA”

TEATRU: „STEAUA FĂRĂ NUME”. O coproducție a Teatrului Național „Radu Stanca” Sibiu și a Centrului Cultural „Lucian Blaga” Sebeș. Regia: Florin Coșuleț

Organizatorii evenimentului:

Primăria și Consiliul Local al Municipiului Sebeș

Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș

În parteneriat cu:

Consiliul Județean Alba

Biblioteca Județeană „Lucian Blaga” Alba

**De 42 de ani, Lucian Blaga este omagiat la Sebeș prin
organizarea unui festival devenit internațional. Jurnalul
zilelor de festival din anul 2022**

*„Oaspeți suntem în tinda noii lumini
la curțile dorului. Cu cerul vecini”. Lucian Blaga*

Municipiul Sebeș alături de Centrul Cultural „Lucian Blaga” au avut onoarea de găzdui cea de-a XLII-a ediție a *Festivalului Internațional „Lucian Blaga”*, în perioada 13-15 mai 2022, la Sebeș și la Lancrăm.

Festivalul „Lucian Blaga” este expresia simbolică a prețuirii pe care Sebeșul o dăruiește memoriei lui Lucian Blaga (născut la Lancrăm, în 9 mai 1895), „poetul seminței roditoare” și „filosoful primăverii”, așa cum îl numea acad. Alexandru Surdu. An după an, impactul și imaginea acestui festival s-au amplificat, fiind onorat de prezența unor personalități ale vieții academice, culturale și științifice românești (în anul 1984, am consemnat participarea lui Constantin Noica; la ultimele ediții, o prezență constantă a fost acad. Alexandru Surdu, pe atunci vicepreședinte al înaltului for și președinte al secției de filosofie, alături de critici literari și iluștri exegeți ai operei blagiene, traducători etc).

În cadrul evenimentului, sesiunile de comunicări științifice, alături de lansările de carte, reprezintă repere de interes menite să deschidă orizonturi noi în rândul audienței în vederea valorificării, în mod creativ, a gândurilor și ideilor, pe care organizatorii sunt onorați să le împărtășească, prin intermediul participanților, unui public mai larg. Astfel, este consolidată, în conștiința publică,

memoria lui Lucian Blaga – poet, filosof, prozator, traducător și diplomat, personalitate marcantă a culturii române. În anul 2022, tema festivalului a fost: „*Lucian Blaga – polivalentă a spiritului creator*”. La deschiderea festivalului care a avut loc la Casa Memorială „Lucian Blaga” de la Lancrăm, a fost prezent în teleconferință vicepreședintele Academiei Române și președintele Secției de Filosofie, Psihologie și Pedagogie al înaltului for, acad. Mircea Dumitru. Academia Română a fost, de asemenea, reprezentată de acad. Gheorghe Vlăduțescu, care a onorat invitația organizatorilor.

Organizatorii transmit gânduri de mulțumire părintelui Constantin Necula, pentru generozitatea de a fi acceptat invitația de a susține o conferință în programul festivalului (care s-a desfășurat vineri, 13 mai 2022, ora 19.00, în Parcul Tineretului din Sebeș).

Mulțumiri speciale adresăm și celor două edituri partenere – editura „Ardealul”, din Târgu Mureș, și editura „Școala Ardeleană”, din Cluj-Napoca, alături de care au fost oferite cărțile din cadrul festivalului: anuarul festivalului – „Caietele Blaga”, drama „Avram Iancu” de Lucian Blaga, ediție îngrijită și prefațată de Mircea Popa, „Conceptul de spațiu mioritic în filosofia lui Lucian Blaga”, de Eugeniu Nistor, ediția a II-a, „Istoria filosofiei românești”, de Nicolae Bagdasar, ediție îngrijită de Gheorghe Vlăduțescu și Eugeniu Nistor, „Lucian Blaga – Universul liric”, autor Ion Pop, „Configurarea reflexului antropologic al spectacolului”, autor Cristian Stamatoiu. De asemenea, Ana Selejan, Anca Sârghie, Pascu Balaci și-au lansat în festival cele mai recente cărți având ca subiect universul blagian.

Spectacolele artistice, care au încheiat fiecare zi de festival, au împletit poezia cu muzica și dramaturgia, evenimentul fiind dominat de figura eroului național Avram

Festivalul Internațional „Lucian Blaga”

Iancu, așa cum l-a conturat dramatic Lucian Blaga. Artiștii invitați au adus un omagiu operei bliagene, limbii române, într-un decor artistic creat de scenograful Alin Gavrilă, inspirat din spațiul mioritic: Adrian Naidin, Corala Armonia, Veta Biriș, regizorul Florin Coșuleț, alături de actori și tineri studenți la actorie.

În semn de recunoștință pentru omagiul adus operei bliagene și prin implicarea în activitățile Festivalului Internațional „Lucian Blaga” de la Sebeș, primarul Municipiului Sebeș, Dorin Nistor, alături de directorul Centrului Cultural „Lucian Blaga” Sebeș, Nadia-Diana Arsin, au oferit mai multe distincții de onoare:

Acad. Gheorghe Vlăduțescu

Filosof și profesor universitar, Gheorghe Vlăduțescu s-a născut la 8 septembrie 1937, la Cărbunești, județul Gorj. În anul 1962 a absolvit Facultatea de Filosofie din București, continuându-și specializarea la Centre de Recherces sur la Pensée Grecque (Sorbone). În anul 1971 devenea doctor în filosofie cu teza „Inducția aristotelică” susținută la Universitatea din București. A urmat toate treptele didactice din învățământul universitar, fiind, pe rând, preparator, asistent, lector, conferențiar și, din 1990, profesor în cadrul Catedrei de Istoria filosofiei a Facultății de Filosofie a Universității din București. În 1995 devenea membru corespondent al Academiei Române, iar în 1999 membru titular. Între 2002 și 2006 a fost vicepreședinte al celui mai înalt for științific al României. Interesat mai ales de filosofia antică și de cea medievală a publicat numeroase studii și cărți pe aceste teme, aplecându-se și asupra filosofiei

românești, precum „Filosofia legendelor cosmogonice românești”, 1982, și „Neconvențional despre filosofia românească”, 2002. Pentru activitatea sa, în anul 2002 a fost distins cu Ordinul Național „Steaua României”.

***In memoriam* Prof. univ. dr. Mircea Tomuș (1934-2022)**

Critic și istoric literar, Mircea Tomuș s-a născut în comuna Mociu, județul Cluj, la 9 ianuarie 1934. Studiile liceale le-a urmat la Cluj, iar în 1955 a absolvit cursurile facultății de Filologie a Universității din același oraș. Imediat după absolvire a devenit redactor la revista *Steaua*, iar între 1972 și 1990 a fost redactor-șef al revistei *Transilvania*. În 1993 și 1994 a fost secretar de stat în Ministerul Culturii, ulterior ocupând funcțiile de director al Centrului Cultural Mogoșoaia, director adjunct al Muzeului Satului și director al revistei *Cultura națională* (1995-1997). În anul 1997 a fost cooptat în corpul profesoral al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, în cadrul Catedrei de artă teatrală, pentru ca trei ani mai târziu să revină în funcția de redactor-șef al revistei *Transilvania*.

A publicat numeroase cărți și studii științifice de istorie și critică literară, fiind răsplătit pentru activitatea sa cu premii oferite de Academia Română (1965), Asociația Scriitorilor din Cluj-Napoca (1970) și Uniunea Scriitorilor din România (1973). Mircea Tomuș a fost unul dintre inițiatorii festivalului de poezie dedicat lui Lucian Blaga, a cărui primă ediție s-a desfășurat în anul 1981 și, în 1995, a avut un rol important în achiziționarea și transformarea în complex memorial a casei natale a acestuia, din Lančrăm. Din anul 2021 a devenit cetățean de onoare al municipiului Sebeș.

Poetul Ion Mărgineanu

Poet și publicist, Ion Mărgineanu s-a născut la 28 octombrie, la Lopadea Nouă. A urmat liceul la Aiud, iar studiile universitare la București, unde în 1963 a absolvit cursurile Facultății de Filologie. A fost profesor în orașul Sebiș, jud. Arad, între 1964 și 1968. În 1970 era redactor la „Cuvântul nou”, jud. Covasna, pentru ca, un an mai târziu, să devină inspector principal la Casa Creației Populare din jud. Alba. Între 1978 și 1990 a fost inspector principal la Comitetul de Cultură Alba, apoi inspector principal al Inspectoratului pentru Cultură al jud. Alba, instituție pe care o va și conduce în perioada 1990-1994. De asemenea, a ocupat și funcția de director al Direcției pentru cultură, culte și patrimoniu a jud. Alba. A debutat în anul 1965, cu poezie, în revista „Familia”, colaborând ulterior la „Tribuna”, „Steaua”, „Transilvania”, „Orizont”, „Argeș”, „Convorbiri literare” etc. Primul volum de poezie, „Asfințit de vise” a văzut lumina tiparului în anul 1971, fiind urmat de multe altele, opera sa însumând peste 100 de cărți. A editat și folclor și a fondat anuarul de cultură „Poarta inimii” (Alba Iulia). Este membru al Uniunii Scriitorilor din România. Pentru activitatea sa a fost răsplătit cu Premiul Asociației Scriitorilor din Sibiu (1981) și cu medalia „Mihai Eminescu” conferită de președinția Republicii Moldova (2011).

Prof. univ. dr. Constantin Chiriac, directorul Teatrului Național „Radu Stanca” din Sibiu, președintele Festivalului Internațional de Teatru Sibiu

Președinte al celui mai mare eveniment dedicat artelor spectacolului din România - Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu (FITS), doctor, profesor universitar la

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu și la alte 14 universități din lume, director general al Teatrului Național „Radu Stanca” din Sibiu, membru de onoare al Academiei Oamenilor de Știință din România, actor, regizor, scenarist, producător, manager cultural, unul dintre cei mai eficienți și creativi promotori culturali ai României, veritabil ambasador al culturii și limbii române apreciat de comunitatea artistică internațională grație activității artistice și manageriale remarcabile, activitate care a generat un impact semnificativ în dezvoltarea și promovarea patrimoniului cultural românesc și universal.

Constantin Chiriac este o personalitate eminentă, un cunoscător și cercetător riguros al Teatrului, remarcându-se printr-o bogată activitate în domeniul cultural, artistic educativ precum și managerial. Absolvent, în 1980, al Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică din București, Facultatea de Teatru, Secția Actorie, urmează studii în domeniul Managementului cultural la prestigioase instituții de profil din Statele Unite ale Americii și Marea Britanie. Din 1994 este președinte al Fundației „Democrație prin Cultură” din Sibiu și director general al Festivalului Internațional de Teatru de la Sibiu. În perioada 2004-2007 a fost vicepreședinte al Asociației „Sibiu - Capitală Culturală Europeană 2007”. În anul 2006 obține diploma de doctor în teatru cu teza de doctorat „Poezia ca spectacol”. Actorul de extraordinară forță Constantin Chiriac a jucat în peste 20 de filme, în circa 50 de spectacole, a susținut zeci de recitaluri de poezie în peste 50 de țări din lumea întreagă.

Din anul 2000 și până în prezent, Constantin Chiriac este director general al Teatrului Național „Radu Stanca” din Sibiu. În anul 1993 fondează Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu. În semn de recunoaștere a realizărilor excepționale, în anul 2000 Constantin Chiriac a fost decorat

Festivalul Internațional „Lucian Blaga”

de președintele României cu Ordinul Național Pentru Merit în grad de Cavaler. Primește Premiul Aspen Institute pentru Contribuția la Patrimoniul Cultural Național, în 2014. În anul 2019, ambasada Franței în România îl decorează cu Ordinul Artelor și Literelor în grad de Cavaler, iar Guvernul Japoniei îi acordă Ordinul Soarelui Răsare.

In memoriam Ioan Moceanu

Ioan Moceanu s-a născut în 25.03.1927 (în ziua de Buna Vestire) în orașul Aiud, unde a absolvit școala primară și liceul. A urmat apoi Facultatea de Filosofie și Psihologie din Cluj. Teza de doctorat în psihologie o susține la București. După efectuarea stagiului militar a fost numit profesor la liceul din Aiud. În anul 1968, când s-au constituit județele țării, a fost numit șef de secție de cultură la Consiliul Județean Alba, apoi secretar cu probleme de cultură și propagandă. Om cu o inteligență rară și cu o memorie ieșită din comun în multe domenii, modest și cu o sinceritate ca transparența sticlei și-a iubit din tot sufletul țara, a fost un bun patriot, fiind preocupat să dezvolte și să scoată la lumină toate valorile culturale și spirituale ale județului Alba printre care: Lucian Blaga, Ion Agârbiceanu, Ion Lăncrănjan și mulți alții și scoaterea în evidență a eroilor neamului: Horia, Cloșca și Crișan. De numele său se leagă: Aleea Scriitorilor din Alba Iulia. Una din marile realizări pe plan cultural pentru orașul Sebeș a fost organizarea primului Festival „Lucian Blaga”, în anul 1981, care inițial a fost respins de C.C. al P.C.R. (Ștefan Enache), și pe propria răspundere, cu riscul de a-și pierde serviciul, a dat undă verde festivalului. În primele patru ediții a festivalului (1981-1984) a adus mari personalități culturale de la Vasile Netea, Achim Mișu, Mircea Tomuș, Liviu Săpârțan până la Constantin Noica.

Prof. univ. dr. Ilie Moise

Etnolog și folclorist român, Ilie Moise s-a născut la 13 februarie 1948 în localitatea Cut, jud. Alba. După studii gimnaziale și liceale la Sebeș, a urmat cursurile Facultății de Litere de la Universitatea din Cluj-Napoca, pe care le-a absolvit în anul 1972. Doctor în filologie, a fost director al Teatrului de Stat din Sibiu între 1983 și 1988, și cercetător științific la Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu al Academiei Române, numele său fiind indisolubil legat de una dintre cele mai prestigioase publicații din domeniul etnologiei, revista „Studii și comunicări de etnologie”, al cărei redactor-șef este. Profesor universitar la Facultatea de Litere, Istorie și Jurnalism de la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu (1990-2013) și profesor asociat, pentru o perioadă, al Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, Ilie Moise este mentorul unei întregi generații de etnologi români. Este totodată și membru fondator al Societății de Științe și Etnografie din România; membru fondator al Comisiei de Folclor și Etnologie a Academiei Române și inițiator al Arhivei de folclor AFES. Autor a peste 30 de cărți de specialitate și a peste 200 de articole și studii din domeniul etnologiei, folclorului și culturii populare, profesorul Ilie Moise este la rândul său una dintre personalitățile culturale importante, prezente an de an la Festivalul Internațional „Lucian Blaga” din Sebeș și Lancrăm.

Prof. univ. dr. Ana Selejan

Istoric și critic literar, Ana Selejan s-a născut la 19 octombrie 1946, la Almașu, jud. Sălaj. Studiile liceale l-a urmat la Huedin, iar în 1970 a absolvit Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București. În același

an activa ca redactor la ziarul *Cuvântul nou*, din Sfântu Gheorghe, fiind și profesor la liceul din aceeași localitate. În 1978 și-a început activitatea în cadrul Bibliotecii ASTRA din Sibiu, iar în 1992 devenea cadru didactic la Facultatea de Litere, Istorie și Jurnalistică a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, în cadrul Catedrei de Limba și Literatura Română. Este doctor în filologie, din 1992, cu teza *Dezbateri literare în presa românească între 1944-1948*, susținută la Universitatea București. A publicat numeroase lucrări științifice, sinteze consacrate literaturii din perioada comunistă, ca: *Trădarea intelectualilor* (1992), *Reeducare și prigoană* (1993), *Literatura în totalitarism*, vol. I-VI (1994-2000) și *Retorica vulnerabilității* (2001), fiind răsplătită cu premii de Academia română, Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova și de Uniunea Scriitorilor din România.

Prof. dr. Zenovie Cârlușea

Critic și istoric literar, Zenovie Cârlușea s-a născut la 28 octombrie 1950, în localitatea Maiag, com. Crușețu, jud. Gorj. A urmat Liceul Teoretic la Balș-Olt, iar în 1975 a absolvit cursurile Facultății de Limba și literatura română, secția română – latină, la Universitatea din București. Din 2004 este doctor în filologie, cu teza „Lucian Blaga – dinamica antinomiilor imaginare”, susținută la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu (coord.: Mircea Tomuș). Între 1972 și 1976 a fost profesor (și director) la Școala Gimnazială de 10 ani din Prigoria, Gorj, transferându-se ulterior la Liceul Teoretic „Ecaterina Teodoroiu” din Tg.-Jiu, pe care l-a și condus în perioada 1998-2002, când a devenit colegiu național. Este fondator al revistei de cultură „Portal-MĂIASTRA” (2005), editată de Filiala Gorj a Societății de Științe Filologie din România și de Centrul Județean de Creație Gorj. Din anul 2007 este membru al Uniunii

Scriitorilor din România. A debutat în anul 1968, publicând ulterior numeroase volume de poezie, eseuri și lucrări științifice. Pentru lucrările sale a fost răsplătit cu numeroase premii și distincții.

Dr. Gheorghe Grigurcu

Poet și critic literar, Gheorghe Grigurcu s-a născut la 16 aprilie 1936, la Soroca. A urmat Școala de Literatură „Mihai Eminescu”, absolvind ulterior, în 1958, Facultatea de Filologie a universității din Cluj. A fost redactor la revista *Familia*, colaborând și la *Steaua*, *Viața Românească*, *România literară*, *Vatra*, *Tribuna* etc. În anul 1975 a obținut titlul de doctor în filologie, la universitatea din București. A publicat atât volume de poezie, *Un trandafir învățată matematica* (1968), *Trei nori* (1969), *Râul incinerat* (1971), *Salută viața* (1972), cât și de critică literară, *De la Eminescu la Nicolae Labiș* (1989), *Peisaj critic*, I-III (1993-1999), *E. Lovinescu între continuatori și uzurpatori* (1997), *Poezie română contemporană*, I-II (2000), fiind recompensat în 1997 cu premiul Uniunii Scriitorilor, iar în 2016 cu Premiul Național „Mihai Eminescu” - Opera Omnia. De asemenea, Gheorghe Grigurcu a excelat și o mai face și în prezent ca cronicar al actualității literare

In memoriam prof. univ. dr. Gheorghe Pavelescu (1915-2008)

Etnolog și folclorist român, Gheorghe Pavelescu s-a născut la 18/31 martie 1915 în satul Purcăreți jud. Alba. A urmat liceul la Orăștie, absolvind ulterior universitatea la Cluj, unde a fost remarcat de profesorii lui, Dimitrie Gusti, Romulus Vuia și Lucian Blaga, susținându-și apoi, cu fiecare dintre ei, câte o teză de doctorat în etnologie, folclor și filosofia culturii. A ocupat de timpuriu posturi universitare

la universitățile din Cluj și, mai apoi, Sibiu, a fost director al Secției de Artă Populară a Muzeului Național de Artă și Arheologie din București, apoi director al Muzeului Etnografic al Transilvaniei. Apropiat al lui Lucian Blaga, în calitatea sa de student și mai apoi doctorand, profesorul Gheorghe Pavelescu a fost unul dintre discipolii preferați ai filosofului, deseori în scrierile sale rememorând dialogurile purtate cu acesta. După instaurarea regimului comunist în România, Gheorghe Pavelescu a fost înlăturat din mediul universitar, activând timp de două decenii ca profesor la școlile din Sebeșul de Jos, Săliște și Cisnădie, pentru ca în 1972 să revină în mediul universitar, ca profesor la Facultatea de Filologie și Istorie din Sibiu. Până la moartea sa survenită în 17 octombrie 2008, profesorul Gheorghe Pavelescu a fost o prezență constantă la Festivalul Internațional „Lucian Blaga”. A lăsat posterității peste 200 de studii despre arta tradițională, folclor, magie populară și etnomedicină, contribuția sa științifică și culturală fiind recunoscută și recompensată cu titluri de Doctor Honoris Causa al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu și al Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, precum și cu înalte distincții acordate de statul român, ca Ordinul Național „Steaua României” pentru Merit și titlurile de Cetățean de Onoare al municipiilor Cluj-Napoca, Sibiu și Sebeș.

Cercetător științific principal gr. I, Eugeniu Nistor

Eugeniu Nistor s-a născut la 13 mai 1957, în satul Giuluș, comuna Ogra, județul Mureș. Studiile primare și gimnaziale le-a făcut în satul natal, iar cele liceale la Târgu-Mureș, licența în filosofie în cadrul Facultății de Filosofie din Universitatea București, tot aici urmând și studiile doctorale și obține (în 2006) titlul de doctor în filosofie, cu

lucrarea „Conceptul de spațiu mioritic în filosofia lui Lucian Blaga” (conducător științific: acad. prof. univ. dr. Gh. Vlăduțescu). Conduce de mulți ani Editura Ardealul, fondată la Târgu-Mureș, în 1995, de Consiliul Uniunii Scriitorilor din România, precum și publicațiile „Târnava” (revistă de filosofie și literatură) și „Izvoare filosofice” (periodic de filosofie și comunicare multiculturală). Este cadru didactic titular la Universitatea „Petru Maior” Târgu-Mureș, Facultatea de Științe și Litere, și cercetător științific principal gr. I la Institutul de Filosofie și Psihologie “Constantin Rădulescu-Motru” București, al Academiei Române. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, la Filiala regională Târgu-Mureș (din 1994, secretar al Filialei din 2000 și vicepreședinte / responsabil al secției Române din 2018) și membru al Societății Române de Filosofie (din 2009).

CONFERINȚELE FESTIVALULUI

„Lucian Blaga – polivalență a spiritului creator”

VINERI, 13 MAI 2022, ora 12.30

Casa Memorială „Lucian Blaga” Lancrăm

Sesiune de comunicări științifice. Moderator: acad.

**Gheorghe VLĂDUȚESCU, cercetător științific principal I
dr. Eugeniu NISTOR**

Acad. prof. univ. dr. Mircea DUMITRU, vicepreședintele Academiei Române, președintele Secției de Filosofie, Psihologie și Pedagogie, alocuțiune în cadrul oficial al festivalului prin intermediul platformei Zoom.

Festivalul Internațional „Lucian Blaga”

Acad. prof. univ. dr. Gheorghe VLĂDUȚESCU,
Filosofie și poezie.

Cercetător științific principal I dr. Eugeniu NISTOR,
Concepția cosmologică a lui Lucian Blaga.

Prof. univ. dr. Adrian LESENCIUC,
Cunoașterea în poezia lui Blaga. Poezia ca formă a cunoașterii.

Prof. dr. Gheorghe GRIGURCU,
Rememorări despre Lucian Blaga.

Conf. univ. dr. Amalia PAVELESCU,
Perspectiva antropologică asupra locuirii, în viziunea lui Lucian Blaga.

Prof. univ. dr. Mircea POPA,
Lucian Blaga și încercarea de inovare a teatrului prin pantomimă.

Prof. univ. dr. Doina MODOLA,
Rolul bisericii în universul operei blagiene.

Prof. univ. dr. Ion POP,
Lucian Blaga - universul liric.

Prof. univ. dr. Ana SELEJAN,
Elemente de poetică în drama Meșterul Manole.

Drd. Gheorghe VINȚAN,
Lucian Blaga și liniștea tăcerilor inițiale.

Dott. Fabio MELANO (Milano, Italia),
Despre spiritul blagian.

Asist. univ. drd. Ovidiu Constantin CORNILĂ
(Madrid, Spania),
Destinul creator la Prometeu și Meșterul Manole.

Cărți și reviste în festival

moderator: poetul Ion MĂRGINEANU

Caietele Blaga. Festivalul Internațional „Lucian Blaga” Sebeș-Lancrăm, ediția a XLII-a, 13-15 mai 2022, Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2022.

Lucian Blaga, *Avram Iancu, Dramă*, 1934, ediție dedicată memoriei doamnei Dorli Blaga, care și-a exprimat acordul pentru publicare. Ediție îngrijită, prefață și dosar critic de MIRCEA POPA, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca 2022.

Lucian Blaga, *Discobolul. Aforisme și însemnări*, ediție anastatică, Târgu Mureș, Editura Ardealul, 2009.

Eugeniu Nistor, *Conceptul de spațiu mioritic în filosofia lui Lucian Blaga*, ediția a II-a, Târgu Mureș, Editura Ardealul, 2022.

Nicolae Bagdasar, *Istoria filosofiei românești*, Târgu Mureș, Editura Ardealul, 2022.

Pașcu Balaci, *Sonetele Lancrămului*, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2021.

Ana Selejan, *Lucian Blaga, biografie și creație. Contribuții critice*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2020.

Lucian Blaga, *Universul liric* (ediție cartonată), autor Ion Pop, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022.

Anca Sîrghie, *Radu Stanca și Sibiu*, ediția a II-a, Editura TechnoMedia, Sibiu, 2022.

Cristian Stamatoiu, *Configurarea reflexului antropologic al spectacolului*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca 2022.

SÂMBĂȚĂ, 14 MAI 2022, ora 9.00
Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș
Sesiune de comunicări științifice. Moderator: prof. univ. dr.
Ilie MOISE

Prof. univ. dr. Ilie MOISE,
Întâlnirea cu poetul nebănuitelor trepte.

Conf. univ. dr. Anca SÎRGHIE,
*Lucian Blaga și Radu Stanca, sub zodia unor afinități
elective.*

Lect. univ. dr. Lucian Vasile BĂGIU,
*Poezia lui Lucian Blaga în cadrul studiilor de limba română
ale Universității din Lund, Suedia.*

Prof. dr. Zenovie CÂRLUGEA,
Un „fiu rătăcitor” al Lancrămului: Alexe Henegariu.

Zoe Elena DEJU,
Lucian Blaga – acum un veac, în 1922.

Prof. Nicolae AFRAPT,
Amintiri și întrebări de la înmormântarea lui Lucian Blaga.

Conf. univ. dr. George DAVID,
*Contribuții la identitatea națională în opera lui Lucian
Blaga.*

Nicolae SUCIU,
*Inedit: Lucian Blaga – volumul de poeme „Ecce Tempus”
(adevăratele inedite).*

Prof. univ. dr. Cristian STAMATOIU,
Configurarea reflexului antropologic al spectacolului.

Drd. Nadia-Diana ARSIN,

Casa Memoriala „Lucian Blaga” Lančrăm – istorie și patrimoniu în spațiul mioritic.

Drd. Alin GAVRILĂ,

Sculptura cINETICĂ în teatrul stradal.